

Programmabegroting 2019-2022

MET LEF

Gemeente Oude IJsselstreek
2 oktober 2018
18int00496

Aanbieding

Voor u ligt de eerste begroting van dit college.

Een realistische begroting, met voldoende mogelijkheden om te investeren in onze samenleving. En zo samen te bouwen aan onze toekomst.

Wij zijn in mei van dit jaar als nieuw college enthousiast aan de slag gegaan met het coalitieprogramma “Met lef samen bouwen aan onze toekomst”. We hebben zaken opgepakt en eerste belangrijke stappen gezet om de ambities waar te maken. Onder meer op het gebied van economie en onderwijs, inclusie, het opstellen van de toekomstvisie en regionale en grensoverschrijdende samenwerking.

Samen, slagvaardig en midden in de samenleving. Daar staan wij als college voor.

Het coalitieprogramma “Met lef samen bouwen aan onze toekomst”, de Voorjaarsnota en de gezamenlijke reactie van de gemeenteraad op de Voorjaarsnota, vormen de basis voor deze begroting. In deze eerste begroting krijgen de plannen uit het coalitieprogramma handen en voeten en zijn ze financieel doorvertaald. Zo willen we het komende jaar volop inzetten op het stimuleren van de economie, duurzaamheid, huisvesting van scholen, plattelandsontwikkeling en in maatregelen om het woningaanbod beter aan te laten sluiten op de vraag. De uitdaging voor de komende jaren ligt niet in het bereiken van veel verschillende opgaven afzonderlijk, maar juist de opgaven in samenhang met elkaar uitvoeren.

We komen alleen verder als we met lef denken in mogelijkheden, samenwerken en werken in samenhang. Uiteraard gaan we stevig aan de slag om de tekorten in het sociaal domein, samen met de raad, weer om te buigen. Zodat we voor de komende jaren een sluitende en solide begroting blijven houden.

Naast deze papieren versie, hebben we ook een online begroting “oude-ijsselstreek.onlinebegroting.nl”.

Met het bereiken van onze ambities zorgen we ervoor dat Oude IJsselstreek een vooruitstrevende en aantrekkelijke gemeente is, waar inwoners blijven en komen wonen in een omgeving met voldoende ruimte, cultuur en (recreatief) groen. Waar we zorgen dat onze inwoners zich prettig en veilig voelen, uitdagende banen kunnen vinden en daarbij kunnen blijven leren en ontwikkelen. Zodat iedereen mee kan (blijven) doen in een gezonde en duurzame leefomgeving.

Wat willen we bereiken aan de hand van opgaven?

MEEDOEN AAN ONZE SAMENLEVING

Alleen met een stevige set maatregelen is het mogelijk om de tekorten in het sociaal domein om te buigen. Daar gaan we mee aan de slag. Daarnaast blijven we investeren in succesvolle en nieuwe experimenten. Zo breiden we bijvoorbeeld het schoolmaatschappelijk werk uit. Er komt een multimediaal informatiepunt voor onze partners (zoals maatschappelijke- en zorg- organisaties). Daarbij leren we van pilots en experimenten die al elders plaatsvinden.

EEN LEVEN LANG LEREN

Het onderwijs moet goed aan (blijven) sluiten bij de snelle veranderingen in de maatschappij en technische ontwikkelingen. Samen met het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen zoeken we naar nieuwe manieren om vraag en aanbod beter op elkaar aan te sluiten en vacatures in te vullen. De komende jaren maken we huisvestingsplannen met een aantal basisscholen en realiseren we passende huisvesting.

EEN BLOEIENDE ECONOMIE BIEDT KANSEN VOOR INWONERS EN BEDRIJVEN.

Een bloeiende economie is essentieel voor een bloeiende gemeente. We willen dat ondernemers zich graag vestigen in Oude IJsselstreek. Dat doen we door ruimte te geven aan nieuwe vormen van ondernemerschap, te zorgen voor aantrekkelijke bedrijventerreinen en innovatie te stimuleren. Hierbij richten we ons vooral op jongeren, techniek, smart industry, recreatie en toerisme en groei van werkgelegenheid. We ontwikkelen bijvoorbeeld bedrijventerrein Hofskamp Oost III, organiseren IJzerwijs en techniekdagen en gaan aan de slag met het 'groene looper beleid'.

OVER ONZE GRENZEN HEEN KIJKEN

Om onze ambities te realiseren en vraagstukken op te lossen is structurele samenwerking nodig. Regionaal en internationaal, maar ook tussen onderwijs, bedrijfsleven, instellingen en overheid. We maken onderdeel uit van de nieuwe Achterhoekse samenwerking en grensoverschrijdende samenwerkingen zoals de Grenzhoppers en NI7/D5.

DUURZAAMHEID GEEFT NIEUWE ENERGIE

Oude IJsselstreek wil, vooruitlopend op de landelijke doelstelling, in 2030 al energieneutraal zijn. We zoeken samen met de raad naar manieren waarop we dit kunnen bereiken. We investeren onder andere in uitbreiding van de duurzaamheidsleningen en een energiefonds. We streven naar een scheiding van 90% van het afval en we kopen zoveel mogelijk circulair in.

VAN BUITEN NAAR BINNEN WERKEN

Als organisatie willen we nog meer zichtbaar aanwezig zijn bij onze inwoners en bedrijven. Waarbij we luisteren naar de meningen en oplossingen die worden aangedragen. We denken mee in mogelijkheden en gaan uit van "Ja mits" in plaats van "Nee, tenzij". Dit geven we vorm door met pilots in de kernen integraal, wijkgericht aanwezig te zijn. Zodat inwoners gemakkelijk in hun eigen buurt met hun vragen bij de gemeente terecht kunnen.

EEN VISIE OP ONZE OMGEVING

Met de nieuwe omgevingswet (vanaf 2021) maken we veel verschillende regels voor ruimtelijke ontwikkeling makkelijker. Bedrijven en inwoners krijgen meer ruimte om met ideeën te komen en deze te realiseren. Om klaar te zijn voor deze nieuwe wet stellen we nu samen met onze inwoners, verenigingen en bedrijven een ambitiesdocument op.

FLEXIBEL WONEN OP MAAT

Het woningaanbod sluit niet (meer) goed aan bij de vraag. Huizen zijn te duur of zijn niet geschikt. Met bijvoorbeeld flexibele en tijdelijke woonconcepten willen we vraag en aanbod op de woningmarkt beter in balans krijgen. Ook breiden we onze duurzaamheidslening uit. Voor bijvoorbeeld starters of het levensloopbestendig maken van de woning. We houden de regionale afspraken over woningbouw kritisch tegen het licht en zoeken naar mogelijkheden.

Met het uitvoeren van deze 8 opgaven, geven wij de komende vier jaar invulling aan onze missie en visie. We blijven werken aan een gemeente waar we met trots leven, wonen, werken, recreëren, studeren, spelen, bouwen en zo gezond mogelijk samenleven. Want Oude IJsselstreek is een uniek stukje Achterhoek wat je moet beleven!

Leeswijzer

Deze begroting is iets anders ingericht dan u gewend bent. In deze begroting vormen de acht opgaven, zoals hierboven beschreven, ‘het hart’ van de begroting.

Onze begroting was de afgelopen jaren ingedeeld in vier programma’s, die elk een verschillend domein vertegenwoordigen:

- 1. De gemeente waar het goed wonen is (fysiek)
- 2. Een leefbare gemeente (sociaal)
- 3. De werkende gemeente (economie, onderwijs en samenwerking)
- 4. De dienstverlenende gemeente (dienstverlening, veilig en schoon)

In het coalitieprogramma zijn acht opgaven benoemd. Deze opgaven staan voor de komende vier jaar centraal. Dit is ook in een werkoverleg in mei jl. met een aantal raadsleden besproken. Daarom vormen deze acht opgaven nu ook ‘het hart’ van deze begroting. De vier programma’s dragen elk vanuit hun eigen domein bij aan meerdere opgaven. Waarmee de samenhang in en tussen de opgaven versterkt.

Onderstaande matrix geeft aan hoe de acht opgaven en vier programma’s met elkaar in verbinding staan. De dikgedrukte kruizen zijn de programma’s die binnen de betreffende opgaven leidend zijn (de meeste verbinding hebben).

Opgave →	Meedoen aan onze samenleving	Een leven lang leren	Bloeiende economie	Over onze grenzen heen kijken	Duurzaamheid geeft nieuwe energie	Van buiten naar binnen werken	Een visie op onze omgeving	Flexibel wonen op maat
↓ Programma		x	X			x	X	X
De gemeente waar het goed wonen is		x	X			x	X	X
Een leefbare gemeente	X	x						x
De werkende gemeente		X	X	X	X			
De dienstverlenende gemeente	X				x	X	x	

We beschrijven in deze begroting eerst de acht opgaven en vervolgens de vier programma's. Niet alle activiteiten kunnen ondergebracht worden bij de acht opgaven. De overgebleven activiteiten staan beschreven onder één van de vier programma's.

De beschrijving van de opgaven en de programma's is op dezelfde wijze opgebouwd. Eerst is beschreven **waarom** de gemeente deze opgaven behartigt. Vervolgens **waartoe** deze inspanningen moeten leiden. En tot slot **wat** (welke activiteiten) de gemeente hiervoor gaat ondernemen.

Vanuit onze programmastructuur en om vergelijk met vorig jaar mogelijk te houden, geven we binnen de vier programma's aan **wat het mag kosten**. Het nieuwe beleid geven we daarnaast ook afzonderlijk onder de opgaven aan.

Financieel perspectief

De tekorten binnen het sociaal domein worden (fors) hoger. Op basis van de huidige cijfers, verwachten we over 2018 een tekort van € 2,8 mln en in 2019 een tekort van bijna € 4,3 mln. Een groot deel kunnen we dekken uit de reserve sociaal domein maar we moeten hiervoor ook onze algemene reserve aanspreken. Onze algemene reserve daalt per saldo € 1,9 miljoen in 2019 en onze leningenportefeuille loopt niet zover terug als verwacht. In plaats van € 110 mln wordt de leningenportefeuille ongeveer € 117 mln in 2022.

We streven ernaar om vanaf 2020 weer uit komen met onze beschikbare budgetten en structureel sluitend te zijn. Dit vraagt om een stevig pakket aan maatregelen om binnen het sociaal domein de tekorten om te buigen. Dit werken we samen met uw raad uit. Als blijkt dat deze set maatregelen niet toereikend is, dan geven we dit aan in de Voorjaarsnota 2020. Deze presenteren we in mei 2019. Waar nodig zullen we hierbij nadere (concernbrede) keuzes aan uw raad voorleggen. Daarmee zullen we vanaf 2020 onze algemene reserve weer verder opbouwen.

De komende jaren ontvangen we meer Algemene Uitkering vanuit het Rijk. De woonlasten stijgen gemiddeld met 2,36%, waarmee we onder de afgesproken maximale 3% stijging blijven.

Een deel van deze extra inkomsten van het Rijk gebruiken we voor nieuw beleid om op een goede manier uitvoering te geven aan onze opgaven. Een deel van de extra inkomsten houden we apart zoals afgesproken in het coalitieprogramma. Daarmee begroten we behoedzaam en zorgen we dat we, als dat nodig is, nieuwe keuzes kunnen maken. Ook bij de investeringen hebben we realistisch gekeken naar wat mogelijk en nodig is. We gaan (conform coalitieprogramma) uit van ongeveer € 14 mln ruimte voor nieuwe investeringen.

Meerjarenraming 2019- 2022		2018	2019	2020	2021	2022
Structureel resultaat programmabegroting 2018-2021*		1.187	1.108	495	245	245
Totaal structurele afwijkingen 2e berap 2018		-2.398	-2.368	2.287	2.749	2.870
Totaal structurele autonome ontwikkelingen		0	-396	-462	-435	-435
Subtotaal structureel resultaat 2e berap + autonome ontwikkelingen		-1.211	-1.656	2.320	2.559	2.680
Beleidsmatige ontwikkelingen structureel						
1	Verduurzamen gemeentelijke gebouwen		-100	-100	-100	-100
1	Realiseren doelstelling akkoord van Groenlo		-35	-35	-35	-35
2	Sociaal domein/ Buurtbudgetten		-35	-35	-35	-35
2	Inclusie		-45	-45	-45	-45
3	Onderwijshuisvesting		-77	-77	-77	-77
3	Vroegsignalering/ Leerplicht		-48	-48	-48	-48
3	Toekomstbestendig onderwijs, leerlijn 0-18		-20	-20	-20	-20
3	Initiatieven Nederlandse en Duitse taal		-15	-15	-15	-15
4	Communicatievisie		-50	-15	-15	-15
BV	Applicatiebeheerder Zaaksysteem		-80	-80	-80	-80
Totaal structurele beleidsmatige ontwikkelingen		0	-505	-470	-470	-470
Structureel resultaat 2019-2022		-1.211	-2.161	1.850	2.089	2.210
Incidenteel resultaat programmabegroting 2018-2022		-785	-733	-372	-114	-114
Incidentele ontwikkelingen 2e berap 2018		-171				
Autonome ontwikkelingen			-30		-30	-30
Revitaliseringsfonds/ Investeringsfonds voor creatieve woonoplossingen					-400	-600
1	Pilot één loket 'woonadvies'		-40	-40	-40	-40
1	Taskforces		-75	-100	-125	-150
Investerings- en stimuleringsmaatregelen voor de versterking van de economie			-100	-100	-100	-100
4	Van buiten naar binnen werken		-85	-85	-85	-85
BV	Extra kapitaallasten (conform coalitieprogramma)			-200	-200	-160
Totaal incidentele ontwikkelingen		-171	-330	-525	-980	-1.165
Incidenteel resultaat 2019-2022		-956	-1.063	-897	-1.094	-1.279
BV	Toevoeging algemene reserve 20% sparen + 50% BCF		-990	-895	-965	-820
BV	Dekking/onttrekking reserve sociaal domein	2.800	1.306			
BV	Dekking/onttrekking algemene reserve		2.967			
Totaal resultaat meerjarenraming		633	59	58	30	111

* Het structureel resultaat is inclusief toevoeging aan de reserve, zoals in de programmabegroting 2018-2021 opgenomen

Vaststelling

Met de begroting geeft de raad de beleidsinhoudelijke koers aan voor de komende jaren inclusief de autorisatie voor de daarbij benodigde middelen.

Wij stellen u voor om:

1. de programmabegroting 2019 vast te stellen;
2. in 2019 het negatief resultaat (door het resterende tekort op het sociaal domein) te dekken uit de algemene reserve. Hiermee onttrekken we uit de algemene reserve € 1,9 mln;
3. de meerjarenraming 2020-2022 ter kennisgeving aan te nemen.

Inhoudsopgave

Aanbieding	3
Inhoudsopgave	8
Leeswijzer	10

Beleidsbegroting

Programmaplan

 1. Meedoen aan onze samenleving.....	17
 2. Een leven lang leren	24
 3. Een bloeiende economie biedt kansen voor inwoners en bedrijven	28
 4. Over onze grenzen heen kijken	32
 5. Duurzaamheid geeft nieuwe energie.....	34
 6. Van buiten naar binnen werken	39
 7. Een visie op onze omgeving.....	43
 8. Flexibel wonen op maat	45
Programma 1: De gemeente waar het goed wonen is.....	49
Programma 2: Een leefbare gemeente	57
Programma 3: De werkende gemeente	60
Programma 4: De dienstverlenende gemeente	62
Programma 5: Bedrijfsvoering/ overhead	65
Algemene dekkingsmiddelen	70
Onvoorzien.....	73
Vennootschapsbelasting	74

Paragrafen

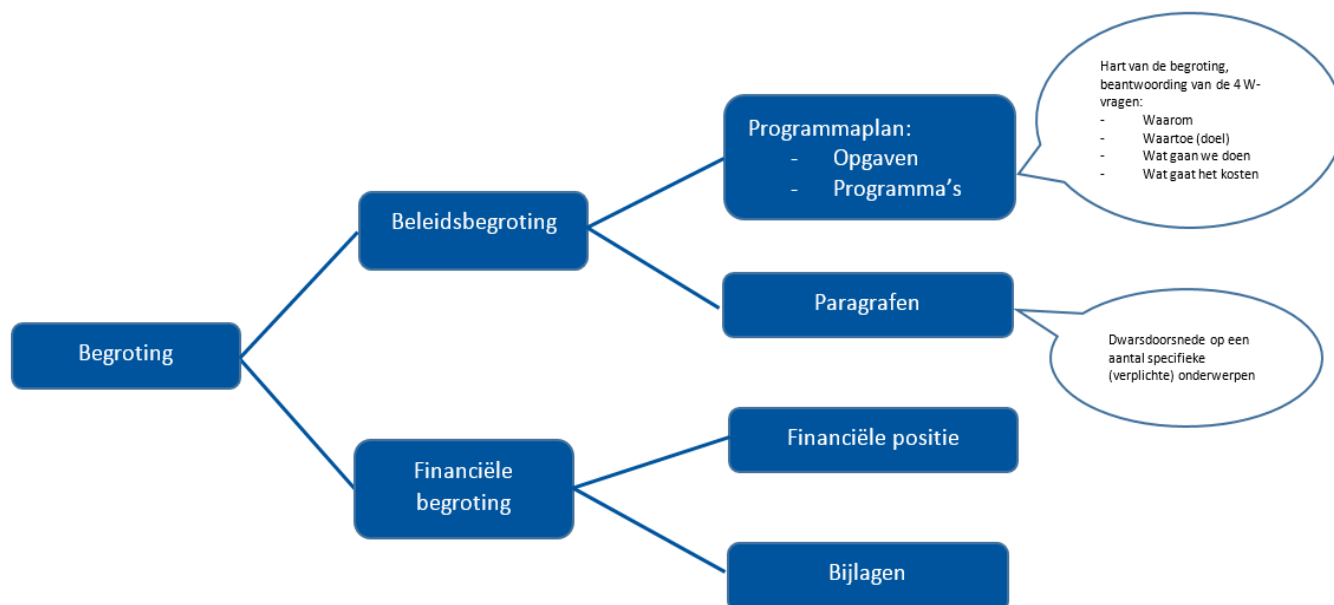
Paragraaf Financiering	76
Paragraaf Verbonden partijen.....	80
Paragraaf Lokale heffingen.....	89
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	96
Paragraaf Grondbeleid	108
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	113

Financiële begroting

Meerjarenraming	120
Overzicht van incidentele baten en lasten	123
Financiële uitgangspunten	124
Bijlage A: Kerngegevens	131
Bijlage B: Investeringslijst	133
Bijlage C: Reserves en voorzieningen	135
Bijlage D: Overzicht in beeld	139
Bijlage E: Staat van personeelslasten	140
Bijlage F: Indicatoren	141
Bijlage G: Overzicht geraamde baten en lasten per taakveld	143
Bijlage H: Verdeling taakvelden over de programma's	145
Bijlage I: Afschrijvingstabel	146

Leeswijzer

Structuur begroting (art 7 BBV)

De programmabegroting is anders opgebouwd dan u gewend bent. De programmabegroting bestaat uit:

- **Beleidsbegroting**
 - Programmaplan
 - Dit programmaplan bestaat uit twee onderdelen
 - Opgaven
 - Programma's
 - Paragrafen
- **Financiële begroting**
 - Financiële positie
 - Bijlagen

Hieronder geven we een toelichting op de verschillende onderdelen

PROGRAMMAPLAN: ACHT OPGAVEN EN VIER PROGRAMMA'S

Onze begroting is meerdere jaren ingedeeld in vier programma's die elk een verschillend domein vertegenwoordigen:

- 1. De gemeente waar het goed wonen is (fysiek)
- 2. Een leefbare gemeente (sociaal)
- 3. De werkende gemeente (economie, onderwijs en samenwerking)
- 4. De dienstverlenende gemeente (dienstverlening, veilig en schoon)

In deze begroting van 2019 vormen acht opgaven 'het hart' van de begroting. Dit zijn de opgaven die zijn benoemd in het coalitieprogramma:

1. Meedoen aan onze samenleving
2. Een leven lang leren
3. Bloeiende economie
4. Over onze grenzen heen kijken
5. Duurzaamheid geeft nieuwe energie
6. Van buiten naar binnen werken
7. Een visie op onze omgeving
8. Flexibel wonen op maat

Deze acht opgaven hebben we toegevoegd in deze begroting. De vier programma's dragen elk vanuit hun eigen domein bij aan meerdere opgaven. De programma's zijn volgend op de opgaven. Onderstaande matrix geeft aan hoe de acht opgaven en vier programma's met elkaar in verbinding staan. De dikgedrukte kruizen zijn de programma's die binnen de betreffende opgaven leidend zijn (de meeste verbinding hebben).

Opgave →	Meedoen aan onze samenleving	Een leven lang leren	Bloeiende economie	Over onze grenzen heen kijken	Duurzaamheid geeft nieuwe energie	Van buiten naar binnen werken	Een visie op onze omgeving	Flexibel wonen op maat
↓ Programma								
De gemeente waar het goed wonen is		x	X			x	X	X
Een leefbare gemeente	X	x						x
De werkende gemeente		X	X	X	X			
De dienstverlenende gemeente	X				x	X	x	

Opbouw beschrijving opgaven en programma's

In deze begroting beschrijven we eerst de acht opgaven en vervolgens de vier programma's. Niet alle activiteiten kunnen ondergebracht worden bij de acht opgaven. De overgebleven activiteiten staan beschreven onder één van de vier programma's.

De beschrijving van de opgaven en de programma's is op dezelfde wijze opgebouwd. Eerst is beschreven **waarom** de gemeente deze opgaven behartigt. Vervolgens **waartoe** deze inspanningen moeten leiden. En tot slot **wat** (welke activiteiten) de gemeente hiervoor gaat ondernemen.

Waarom

Dit is de inleiding voor een opgave en programma. We vertellen hierin de aanleiding; waarom gaan we ergens mee aan de slag. De missie en visie vormen hier onderdeel van. Het geldt voor een periode van vier jaar.

Wartoe (waar gaan we naartoe)

Hier beschrijven we de effecten/doelen die we willen bereiken. Wat willen we (zo concreet mogelijk) over vier jaar bereiken? Wat merkt de inwoner ervan?

Wat gaan we doen

Hierin staat wat we het komende jaar (zo concreet mogelijk) gaan doen om onze doelen/effecten te bereiken. Elk jaar sturen we hierop bij.

Wat gaat het kosten

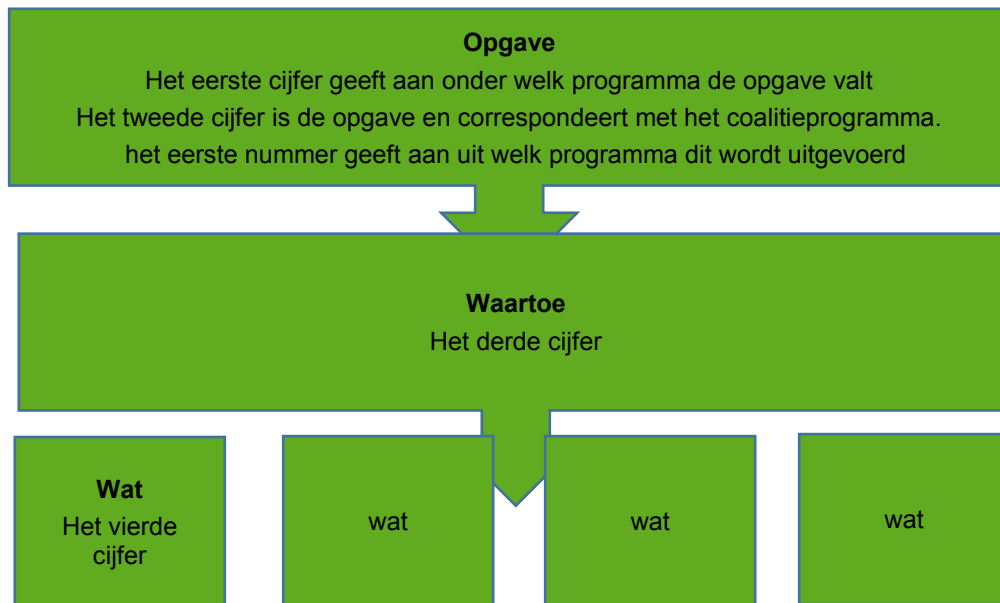
Per opgave geven we alleen de kosten van nieuw beleid. Om vergelijk met vorig jaar mogelijk te houden geven we binnen de programma's aan wat het in totaal mag kosten. De gemeenteraad stelt de budgetten vast op programmaniveau en de daarbij behorende investeringen. Het college is bevoegd te handelen tot het maximum budget van de afzonderlijke programma's en de vastgestelde investeringen. Conform de wijzigingen in de BBV (Besluit Begroting en Verantwoording), delen we de begroting vanaf 2018 in volgens de taakvelden. De taakvelden zijn onder de verschillende programma's ondergebracht, zoals met de Voorjaarsnota 2018 besloten.

De belangrijkste afwijkingen zijn toegelicht. Daar waar voor het overige nog afwijkingen zijn, heeft dit te maken met administratieve wijzigingen in doorbelasting en kapitaallasten.

Nummering

In deze begroting hebben we de activiteiten binnen de opgaven op de volgende wijze genummerd.

- 1ste cijfer: geeft aan onder welk programma de opgave wordt uitgevoerd
- 2^e cijfer: staat voor de opgave (komt overeen met het coalitieprogramma)
- 3^e cijfer: geeft de doelen die horen bij de opgave (de waartoe)
- 4^e cijfer: geeft de activiteiten die horen bij het doel (het wat)

Twee voorbeelden van de nummering

Voorbeeld 1:

Opgave 1: meedoen aan onze samenleving

2.1.1.1:

2 = programma 2 (vanuit programma 2 wordt dit uitgevoerd)

.1 = opgave 1 (meedoen aan onze samenleving)

..1 = waartoe (doel) 1

...1 = wat 1 (horend bij doel 1)

Voorbeeld 2:

Opgave 1: meedoen aan onze samenleving

4.1.6.2:

4 = programma 4 (vanuit programma 4 (een dienstverlenende gemeente) wordt dit uitgevoerd)

.1 = opgave 1 (meedoen aan onze samenleving)

..6 = waartoe (doel) 6

.....2 = wat 2 (horend bij doel 6)

PARAGRAFEN

De paragrafen geven vervolgens op een aantal onderwerpen de ontwikkelingen weer over 2019. Deze paragrafen zijn verplicht. Voor een nadere toelichting: zie onder het hoofdstuk 'paragrafen'.

FINANCIËLE BEGROTING

In de financiële begroting is de meerjarige financiële positie terug te vinden waarbij ook inzichtelijk is gemaakt welke beleidsmatige keuzes we voorstellen. Om op het structurele resultaat te sturen (zoals ook de Provincie beoordeelt) is in de meerjarenraming onderscheid gemaakt tussen het structurele en incidentele resultaat. Ook is het totaaloverzicht van baten en lasten en financiële uitgangspunten terug te vinden evenals de geprognoseerde balans.

Tot slot is er een aantal bijlagen die nadere financiële of cijfermatige informatie geven:

- Kerngegevens
- Investeringslijst
- Verloop reserves en voorzieningen
- Overzicht in beeld van onze inkomsten en uitgaven
- Staat van personeelslasten
- Indicatoren, zoals door de BBV voorgeschreven
- Baten en lasten per taakveld
- Verdeling taakvelden over de programma's
- Afschrijvingstabel

Het programmaplan

Opgaven

1. Meedoen aan onze samenleving

Waarom?

- *Er zijn inwoners die leven in een sociaal isolement. Het ontbreekt hen aan een sociaal netwerk door verschillende oorzaken waaronder een beperking, onvoldoende sociale vaardigheden of een taalbarrière.*
- *Mensen worden steeds ouder. De groep ouderen wordt steeds groter en zij wonen langer zelfstandig thuis. Hierdoor is meer (informele) hulp en ondersteuning thuis nodig en neemt ook het aantal crisissituaties toe.*
- *Het aantal jongeren dat gebruikmaakt van jeugdhulp neemt toe door een complexere samenleving en verbeterde signalering. Daarbij wordt de hulpverlening steeds complexer (en duurder).*
- *Inwoners met een uitkering verhogen hun eigenwaarde als zij ondersteund worden naar werk, waardoor meedoen wordt bevorderd.*
- *Huishoudens met een laag inkomen, vaak met schulden, kunnen minder meedoen. Dat wordt versterkt door schaamte en taboe.*
- *Inzetten op zelfredzaamheid, samenredzaamheid en preventie is noodzakelijk omdat we in toekomst meer met minder geld moeten doen. Het sociaal domein heeft per hulpvraag steeds minder geld beschikbaar.*
- *De regelingen voor zorg, ondersteuning of werkloosheid kunnen leiden tot afhankelijkheid en verdere sociale ongelijkheid. Door samenhang aan te brengen in de ondersteuning wordt hulp effectiever.*
- *Andere maatschappelijke partners zoals verenigingen en vrijwilligersorganisaties dragen voor een belangrijk deel bij aan het welzijn en meedoen van onze inwoners. Niet alle inwoners doen mee ondanks de inzet van onze maatschappelijke partners.*
- *Veel van onze inwoners lopen meer gezondheidsrisico dan anderen door hun leefstijl, leefomgeving, opleiding, (geen) werk, schuldenproblematiek, etc.*

Samen aan de slag met meedoen

- *Verdere transformatie is noodzakelijk om de toenemende vraag naar zorg en ondersteuning om te buigen. Zodat we in de komende jaren kunnen uitkomen met de beschikbare budgetten.*
- *Basis is en blijft dat we blijven zorgen voor inwoners die zorg en ondersteuning nodig hebben.*
- *Dat vraagt om meer maatwerk: op de persoon passende combinaties van bijvoorbeeld zorg, aangepast werk en schuldhulpverlening.*
- *We blijven zelf experimenteren en maken hierbij onder andere gebruik van succesvolle ervaringen elders.*

Voorkomen is immers beter dan genezen.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***2.1.1: Iedereen werkt en handelt vanuit onze leidende principes.**

De leidende principes:

1. Zelf, met het eigen netwerk en dan buiten het eigen netwerk.
2. Voorkomen is beter dan genezen.
3. Iedereen doet mee en draagt bij aan de inclusieve samenleving.
4. Uitgaan van wat kan of wat geleerd kan worden.
5. Zo licht en kort als mogelijk, zo zwaar en lang als noodzakelijk.
6. Processen zijn simpel: 'het resultaat telt'.
7. Professionals: 'het resultaat telt'.
8. Lokaal waar het kan, regionaal waar het beter is.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***2.1.1.1: We verminderen en vereenvoudigen regels.**

We verminderen en vereenvoudigen regels in het kader van het beleid Meedoen waardoor maatwerk mogelijk wordt (zoals de aanvraagprocedure voor bijzondere bijstand). Zodat gesprekken met de inwoners verbeteren en de kwaliteit hoger wordt.

***2.1.1.2: We stimuleren inwoners met sociale netwerk strategieën.**

We stimuleren de inwoners om samen met hun sociale netwerk een persoonlijk plan te maken. We realiseren een integrale methodische aanpak informele zorg. Daarmee geven we invulling aan het 1^e leidende principe: *“Zelf, met het eigen netwerk en dan buiten het eigen netwerk”*.

***2.1.1.3: Zorg en ondersteuning zo dicht mogelijk 'bij huis'.**

De zorg en ondersteuning houden we zo dicht mogelijk 'bij huis', zodat inwoners zoveel mogelijk op eigen gelegenheid binnen de gemeente de zorg kunnen bereiken. We brengen de huidige vervoersbewegingen in beeld en onderzoeken de mogelijkheden om de reisafstanden te beperken.

***2.1.1.4: Gebruik maken van ervaringsdeskundigen.**

We maken gebruik van ervaringsdeskundigen om inwoners met hulpvragen te helpen. Ook sluiten we ons eigen beleid beter aan op de dagelijkse praktijk. In 2018 zijn 8 statushouders uit de gemeente Oude IJsselstreek opgeleid als 'sleutelpersoon'. Als ervaringsdeskundigen kunnen zij adviseren over bijvoorbeeld opvoedproblemen of beleid. Zij maken onderdeel uit van een team vrijwilligers in de regio die om advies kunnen worden gevraagd.

***2.1.1.5: De gemeente neemt meer de regie.**

De gemeente neemt meer de regie om te komen tot effectieve samenwerking tussen partijen.

***2.1.1.6: De gemeente zet meer in op vroegsignalering.**

De gemeente zet meer in op vroegsignalering in overleg met adviesraden, scholen, belangenverenigingen en ervaringsdeskundigen. Samen ontdekken wat nodig is, wat kan en hoe we er samen vorm aan geven. Er is aandacht voor bewonersparticipatie, zowel bij het ontwikkelen maar ook bij het uitvoeren ervan.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***2.1.2: Onze inwoners helpen we integraal en snel.**

De inwoner ervaart zo min mogelijk barrières bij het stellen van een vraag in het sociaal domein. Ook is voor hen duidelijk wat er met de vraag gebeurt en van wie zij een antwoord kunnen verwachten. Eventuele ondersteuning wordt in samenhang ingezet.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***2.1.2.1: Één integraal toegangsteam.**

We realiseren één integraal toegangsteam voor ondersteuning in het kader van Wmo, jeugdwet, participatiewet en schulddienstverlening.

***2.1.2.2: We kopen regionaal scherper in.**

We kopen regionaal scherper in op inhoudelijke kwaliteit van zorgaanbieders. We stellen een nieuwe manier op om aanbieders te beoordelen op hun inhoudelijke kwaliteit.

***2.1.2.3: Door samenwerking en afstemming maken we concrete afspraken.**

Door samenwerking tussen organisaties in het basisniveau en de zorgaanbieders verbeteren we de hulp aan inwoners. We stemmen af met overige verwijzers (zoals huisartsen en gecertificeerde instellingen) over de beschikbaarheid van voorzieningen in het basisniveau en hun samenwerking met zorgaanbieders. Door te bouwen aan het vertrouwen met overige verwijzers en het maken van concrete afspraken met deze verwijzers, realiseren we gerichtere verwijzingen en een doorlopende ketenaanpak.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***2.1.3: Sociaal domein binnen de samenleving.**

De informatie over de inrichting en mogelijkheden van het sociaal domein binnen de samenleving is begrijpelijk en eenvoudig toegankelijk voor iedereen.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***2.1.3.1: Multimediaal informatiepunt.**

Er is een multimediaal (geschikt voor smartphone, tablet) informatiepunt.

- Hierop zijn in 2019 minstens 50% van onze partners aangesloten.
- Partners waarborgen zelf de actualiteit van de gegevens.

***2.1.3.2: Voorlichting.**

Bij voorlichting werken we naast papier meer met beeldmateriaal zoals infographics en filmpjes.

We hebben inmiddels wat ervaring opgedaan bij huisvesting en integratie van statushouders. In 2019 zetten we dat door.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***2.1.4: Inwoners zijn meer zelfredzaam en samenredzaam.**

Inwoners zijn meer zelfredzaam en samenredzaam. We zetten meer preventie in waardoor escalatie en complexe zorg voorkomen wordt. De samenleving is alerter. Hulpvragen herkennen we eerder en koppelen we waar mogelijk aan passende ondersteuning.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***2.1.4.1: E-health (zorg via internet, of 'blended care' als er een combinatie van face-to-face en online zorg wordt ingezet)**

Er wordt meer en door meer samenwerkingspartners ingezet op het gebruik van E-health bij ondersteuning.

***2.1.4.2: Laagdrempelige ontmoeting in de wijk.**

We faciliteren laagdrempelige ontmoeting in de wijk die eenzaamheid en sociale uitsluiting verminderen. Initiatieven die er (mede) op gericht zijn om eenzaamheid en sociale uitsluiting te verminderen kunnen rekenen op onze steun.

***2.1.4.3: Duurzame en integrale aanpak.**

We maken een plan, samen met GGZ-partners, voor een duurzame en integrale aanpak van de GGZ-problematiek waaronder verwarde personen.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***2.1.5: De arbeidsmarkt sluit beter aan**

Er is een betere match tussen de vraag van de arbeidsmarkt en de mogelijkheden van doelgroepen met afstand tot de arbeidsmarkt.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***2.1.5.1: Uitvoeringsorganisatie Laborijn.**

De uitvoeringsorganisatie Laborijn brengt de mogelijkheden van onze inwoners met een uitkering en een afstand tot de arbeidsmarkt in beeld.

***2.1.5.2: Het werkgeversservicepunt Achterhoek.**

Het werkgeversservicepunt Achterhoek vergroot haar markt bereik en bezoekt meer werkgevers. Dit leidt tot structurele plaatsingen bij werkgevers van 10 personen per maand. Voor onze gemeente komt dit neer op circa 80 personen per jaar die niet meer afhankelijk zijn van een bijstandsuitkering.

***2.1.5.3: Intensieve contacten met de bedrijven.**

Wij onderhouden intensieve contacten met de bedrijven in onze gemeente. Dat leidt tot een betere samenwerking en meer mogelijkheden voor onze inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt.

***2.1.5.4: Ontwikkelen trajecten.**

We ontwikkelen trajecten met onze partners in het onderwijs en bedrijfsleven voor een betere aansluiting op de arbeidsmarkt. Zo is er bijvoorbeeld een samenwerking opgezet met intermediair Jaws – en Anton Tijdink Techniekopleiding en de circa 80 daaraan gelieerde bedrijven in de Achterhoek – waarbij onze inwoners met een uitkering een opleiding aangeboden krijgen met een baangarantie.

***2.1.5.5: Project 'Unieke Achterhoekers aan het werk'.**

Wij ondersteunen de campagne van het project 'Unieke Achterhoekers aan het werk' om deze nog meer onder de aandacht van onze werkgevers te brengen.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***4.1.6: Binnen 4 jaar een inclusieve gemeente.**

We zijn binnen 4 jaar echt een inclusieve gemeente die letterlijk en figuurlijk zonder drempels toegankelijk is. Inwoners merken op fysiek en sociaal gebied dat er rekening gehouden wordt met hun beperking of de beperking van een ander.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***4.1.6.1: Uitvoering 0-meting/quick scan.**

Door deel te nemen aan de app Ongehinderd wordt duidelijk welke gebouwen en gelegenheden in de gemeente Oude IJsselstreek goed toegankelijk zijn. Ook en met name voor mensen met een beperking. In onze gemeente doen we ook mee aan een MKB project wat tot doel heeft ondernemers bewust te maken van de voordelen om voor iedereen goed toegankelijk te zijn.

In het beleidsplan Inclusie 'Iedereen doet mee' staat dat we een quick scan uitvoeren om te beoordelen hoe toegankelijk we op verschillende onderdelen zijn. In 2018 en 2019 wordt de quick scan ontwikkeld met een derde partij (wat willen we meten en op welke manier kan dit). Hierbij houden we rekening met de resultaten uit de metingen van Ongehinderd en de resultaten van het MKB project. Vervolgens wordt de 0-meting (of quick scan) uitgevoerd. Op basis van de resultaten van de eerste meting (de 0-meting) maken we keuzes en stellen we prioriteiten.

***4.1.6.2: Uitvoeringsplannen schrijven en realiseren op basis van de quick scan.**

Op basis van de gemaakte keuzes en gestelde prioriteiten schrijven we uitvoeringsplannen. In 2019 en de jaren erna voeren we deze plannen uit. Na een aantal jaren doen we weer een quick scan en zo begint de kwaliteitscirkel weer opnieuw.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***2.1.7: Inwoners die mantelzorg of vrijwillig zorg verlenen voelen zich erkend en gewaardeerd.**

Inwoners die mantelzorg of vrijwillig zorg verlenen voelen zich erkend en gewaardeerd. Zij worden gesteund door elkaar en hun omgeving en als het nodig is ook door de gemeente. De mantelzorgers en zorgvrijwilligers kunnen hun inzet volhouden.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***2.1.7.1: Mantelzorgers en zorgvrijwilligers worden erkend, gewaardeerd en ondersteund.**

Begin 2019 bieden we het nieuwe 'uitvoeringsbeleid informele zorg' aan de raad aan. Hierin bepalen we op welke manier wij als gemeente daar een bijdrage aan leveren en in welke rol. In 2019 voeren wij het op die manier uit.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***2.1.8: Vrijwilligers voelen zich erkend, gewaardeerd en ondersteund.**

Vrijwilligers voelen zich erkend en gewaardeerd. Zij worden gesteund door elkaar, door hun omgeving, door hun organisatie en waar nodig door de gemeente.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***2.1.8.1: Vrijwilligers voelen zich erkend, gewaardeerd en ondersteund.**

Begin 2019 bieden we het nieuwe 'uitvoeringsbeleid informele zorg' aan de raad aan. Hierin bepalen we op welke manier wij als gemeente daar een bijdrage aan leveren en in welke rol. In 2019 voeren wij het op die manier uit.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***2.1.9: De gezondheidsvaardigheden van onze inwoners verhogen.**

De gezondheidsvaardigheden van onze inwoners verhogen zodat zij in staat zijn om zelf hun (gezondheids)problemen op te lossen, of beter, te voorkomen. Zij beschikken over informatie over gezond leven, begrijpen die informatie en zijn daardoor actief bezig met hun gezondheid.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***2.1.9.1: Ontwikkelen van een sociale marketing campagne.**

In samenwerking met onze partners ontwikkelen we een sociale marketing campagne om mensen te verleiden tot het maken van gezonde keuzes en het voorlichten over o.a. thema's als: alcohol, roken, voeding, beweging, dementie, etc.

***2.1.9.2: Preventieprogramma 'Positieve gezondheid en preventie'.**

Lokale implementatie en uitvoering regionaal preventieprogramma 'Positieve gezondheid en preventie'. Dit preventieprogramma vormt de basis van onze lokale activiteiten op het gebied van preventie. We sluiten aan bij de lopende initiatieven en zoeken van daaruit vernieuwing, versterking en verbinding met samenwerkingspartners en andere gemeenten. In samenwerking met onze partners werken we aan het verhogen van de gezondheidsvaardigheden van onze inwoners. Zodat zij in staat zijn om zelf hun (gezondheids)problemen op te lossen, of beter, te voorkomen. Zij beschikken over informatie over gezond leven, begrijpen die informatie en zijn daardoor actief bezig met hun gezondheid en zijn beter in staat grip te houden op hun eigen leven. Over de financiering van activiteiten voortvloeiend uit het preventieprogramma 'Positieve gezondheid en preventie' vindt in 2019 besluitvorming plaats.

***2.1.9.3: Project Vitaal Veilig Wonen.**

Voortzetten van het project Vitaal Veilig Wonen. Dit is gericht op het zo lang mogelijk 'thuis' kunnen blijven wonen van senioren.

***2.1.9.4: Professionele buurtsportcoaches.**

We zetten meer uren professionele buurtsportcoaches in en dragen daarmee sport en gezondheid actief uit.

***2.1.9.5: Regionale projectorganisatie Achterhoek in beweging.**

We participeren in de regionale projectorganisatie Achterhoek in beweging en nemen deel aan diverse regionale projecten op het gebied van sport, beweging, ontspanning en gezonde leefstijl. Waaronder de legacy van de Special Olympics: het vergroten van de mogelijkheden om te sporten voor mensen met een beperking.

***2.1.9.6: Preventieprogramma 'cultuur- & erfgoedpact'.**

Lokale implementatie en uitvoering regionaal preventieprogramma 'cultuur- & erfgoedpact'. Inwoners kennen de initiatieven (via communicatie) en we nodigen hen uit mee te doen met kunst- en cultuurmanifestaties, evenementen en tentoonstellingen. Er is specifieke aandacht voor de schooljeugd en ouderen. De cultuurcoach betreft hen bij de verschillende projecten.

***2.1.9.7: Inzet van professionele cultuurcoach.**

De cultuurcoach Oude IJsselstreek stimuleert cultuureducatie en organiseert het Cultuurmenu voor de basisscholen in Oude IJsselstreek. Hij zorgt voor het goed functioneren van het lokale netwerk.

Aan het einde van de periode 2018-2022 beschikt 100 % van de basisscholen over een actueel beleidsplan Cultuureducatie Met Kwaliteit (CMK) met een doorlopende leerlijn cultuureducatie.

Financieel

Meedoen (buiten de 'hekjes')	2019	2020	2021	2022	Toelichting
Inclusie	-45	-45	-45	-45	Een groot deel van het realiseren van inclusie zit in de manier van werken en kan we vanuit bestaande budgetten uitvoeren. Voor incidentele kosten, zoals het uitvoeren van quick scans of aanloopkosten, is een bedrag benodigd.
Buurtbudgetten	-35	-35	-35	-35	Initiatieven als gevolg van de motie Buurtbudget. Uit evaluatie van het gebruik van buurtbudgetten blijkt dat dit succesvol verloopt. Wij stellen voor het budget structureel in de exploitatiebegroting op te nemen om dit voort te zetten. Het totale budget blijft hiermee € 60.000 per jaar (€ 25.000 was al structureel in de begroting opgenomen).
Totaal nieuw beleid	-80	-80	-80	-80	

2. Een leven lang leren

Waarom?

Leren en ontwikkelen draagt bij aan een kansrijk en succesvol leven voor alle inwoners. Door nieuwe vaardigheden en kennis op te blijven doen, kan iedereen blijven meedoen, inzetbaar blijven en daarmee zingeving aan het leven geven.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***3.2.1: Onderwijs is bereikbaar voor iedereen.**

Iedereen moet gebruik kunnen maken van onderwijsaanbod. Scholen liggen verspreid in de gemeente en zijn goed bereikbaar voor zowel schoolgaande jeugd als ook voor mensen met een om- en herscholingswens, zowel fysiek als in de toeleiding.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***3.2.1.1: We starten met de nieuwbouw voor het voortgezet onderwijs (Almende College VMBO).**

Het bestemmingsplan bereiden we in 2018 voor. In 2019 start de bouw.

***1.2.1.2: We leggen een fietspad aan tussen Uift en het nieuwe Almende College.**

De verkeersveiligheid op de schoolfietsroute tussen Uift en het Almende College in Silvolde verbeteren we door aanleg van een nieuw fietspad. In de begroting 2018 is hiervoor reeds een investeringsbedrag van € 290.000 ter beschikking gesteld. Naar aanleiding van inspraak van omwonenden en overleg met de grondeigenaar werken we momenteel een verbeterd tracé uit dat voorziet in een volledig vrij liggend fietspad tussen de weg Over de IJssel en de schoollocatie. De hiertoe benodigde extra investering is in de investeringslijst opgenomen.

***3.2.1.3: Passende huisvesting.**

We besluiten over passende huisvesting voor het basisonderwijs in Gendringen.

Al enige jaren denken we na en spreken we met de twee schoolbesturen over de toekomst van het onderwijs in Gendringen. Er is daling van het aantal leerlingen in combinatie met verouderende onderwijshuisvesting. In overleg met de schoolbesturen wordt gewerkt aan toekomstbestendige huisvesting waarover we in 2019 een besluit willen nemen.

***3.2.1.4: Verkennen mogelijkheden voor huisvesting Silvolde.**

We voeren het project doorlopende leerlijn 0-18 Silvolde uit en verkennen de mogelijkheden voor huisvesting. De schoolbesturen uit Silvolde en Kinderopvang Humanitas denken er samen over na om te komen tot één doorlopende leerlijn in Silvolde. Het college heeft in 2018 besloten om deel te nemen aan dit project en daarover mee te denken. Dat project zal enige jaren in beslag nemen, en uiteindelijk ook een veranderende huisvestingsvraag met zich mee brengen.

***3.2.1.5: Besluit onderwijshuisvesting Etten.**

We besluiten over de onderwijshuisvesting van Etten als onderdeel van het onderzoek Etten2025.

De Werkgroep Etten2025 heeft in 2018 een onderzoek laten uitvoeren naar de behoefte aan voorzieningen in Etten voor de komende jaren. Onderwijs was daar een onderdeel van. In 2019 zal de gemeente een besluit nemen de reikwijdte van het vervolg op dit onderzoek.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***3.2.2: Alle inwoners van de gemeente hebben een startkwalificatie.**

Het is voor iedere inwoner van belang dat hij/zij passend werk kan vinden.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***3.2.2.1: We brengen in beeld hoeveel inwoners geen startkwalificatie hebben.**

Samen met het voortgezet onderwijs, het Regionale Meld- en Coördinatiepunt (RMC) ('Leren werkt!') brengen wij ieder jaar middels het jaarverslag in beeld hoeveel inwoners geen startkwalificatie hebben.

***3.2.2.2: Naar aanleiding van de resultaten van het onderzoek maken we een plan om deze mensen te helpen.**

Zodra we de aantallen inwoners in beeld hebben die geen startkwalificatie hebben zullen we deze persoonlijk benaderen om hun ondersteuningsbehoefte te bepalen zodat zij alsnog een startkwalificatie behalen. Indien dit niet haalbaar blijkt kijken we samen met de inwoner naar een andere oplossing om hen te ondersteunen zodat zij zelf alsnog invulling kunnen geven aan werk, dagbesteding, en of behalen van deelcertificaten.

Wij zoeken in deze fase de samenwerking met partners uit onderwijs, arbeid en zorg nadrukkelijk op.

***3.2.2.3: Regionaal 'Actieplan Achterhoekse jongeren'.**

Als onderdeel van de visie 'Alle jongeren in de Achterhoek naar school, aan het werk of in een passende dagbesteding' voeren we het regionaal 'Actieplan Achterhoekse jongeren' uit waarbij we alle jongeren in beeld brengen en alsnog aan een startkwalificatie helpen. Dit plan is een samenwerking tussen de Achterhoekse gemeenten om alle jongeren in de achterhoek te helpen. In samenwerking met scholen VO (voortgezet onderwijs), praktijkscholen, Laborijn, het Werkgeversservicepunt (WGSP), Regionaal meld- en coördinatiepunt (RMC) en UWV is er een aantal acties gevormd die schooluitval moeten voorkomen. Het behalen van een startkwalificatie stimuleert doorstroom naar een passende vervolgopleiding of passend werk, zodat jongeren niet tussen wal en schip vallen. De acties richten zich op jongeren tussen 16-27 jaar.

***3.2.2.4: 2 Pilots ondersteuningsprojecten.**

Als onderdeel van het plan om inwoners zonder startkwalificatie te helpen voeren we 2 pilots uit.

We richten ons op detentiejongeren die weer terug moeten naar school. Zij lopen tegen problemen aan. We gaan in gesprek met het samenwerkingsverband om te vragen of het huidig aanbod voldoet, waar de knelpunten liggen en hoe we deze jongeren in samenwerking met leerplicht, reclassering en school beter en snel kunnen plaatsen. We zetten de pilot 'bankzitters aan het werk of terug naar school' door. Deze is voor jongeren tussen de 18 en 27 jaar met en zonder startkwalificatie en doen we samen met het Joy-team en een reïntegratiebureau.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***3.2.3: We dringen laaggeletterdheid in onze gemeente terug.**

Ook in onze gemeente komt laaggeletterdheid voor. Vaak niet zichtbaar. Wij zetten ons in om laag geletterde inwoners te helpen zodat ze nog beter kunnen meedoen in de samenleving.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***3.2.3.1: Herkennen van laaggeletterdheid.**

We trainen onze medewerkers en medewerkers van maatschappelijke organisaties in het herkennen van laaggeletterdheid.

***3.2.3.2: Overleg werkgevers en maatschappelijke organisaties.**

We overleggen met werkgevers en maatschappelijke organisaties om laaggeletterde inwoners te bereiken. In het plan van aanpak om laaggeletterdheid terug te dringen is de rol van werkgevers duidelijk benoemd. We organiseren bijeenkomsten om werkgevers te overtuigen te investeren in hun laaggeletterd personeel. Samen met onze maatschappelijke partners zoals het taalhuis, de bibliotheek, wijk- en buurthuizen vragen we twee maal per jaar aandacht voor laaggeletterden en dit onderwerp bespreekbaar maken.

***3.2.3.3: Gerichte taalles.**

We bieden gericht taalles aan voor laaggeletterde inwoners. Binnen de doelgroep laaggeletterden zijn er subgroepen die specifiek aanbod nodig hebben. Samen met de bibliotheek zetten we verschillende vormen van taal en schrijfaanbod op.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***3.2.5: Het onderwijs sluit duurzaam aan op de arbeidsmarkt en op relevante maatschappelijke ontwikkelingen.**

Samen met onderwijsinstellingen en bedrijfsleven ontwikkelen we nieuwe onderwijsvormen voor de vraag naar personeel van morgen.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***3.2.5.1: Stimuleren van samenwerking tussen onderwijsinstellingen.**

We stimuleren samenwerking tussen onderwijsinstellingen in onze gemeente en in Duitsland om voldoende gekwalificeerde arbeidskrachten voor onder andere de maakindustrie en de technologische sector te hebben.

***2.2.5.2: Regionale Thematafel Zorg.**

We nemen actief deel aan de regionale Thematafel Zorg om een impuls te geven aan de invulling van vacatures binnen de zorg.

***1.2.5.3: Innovatiehubs.**

Innovatiehubs dragen bij aan de innovatiekracht van bedrijven in onze gemeente en ook van onze organisatie zelf (als deelnemer). Ze dragen er tevens aan bij dat een deel van de stagiaires binnen onze regio een werkplek houdt. We nemen deel aan extra innovatiehubs om stages en afstudeerprojecten te bieden om - meer dan we nu al doen - in te zetten op bovenstaande doelen.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***2.2.4: Belemmerende factoren om te leren worden snel gesignaleerd en opgelost.**

In Nederland worden 119.000 kinderen (0-18 jaar) blootgesteld aan kindermishandeling. Dit is ruim 3% van de kinderen. Met gerichte ondersteuning van het onderwijs willen we vroegtijdig signaleren. En met gerichte ondersteuning van gezinnen willen we dat percentage terugdringen. We zetten in op kennis- en competentieontwikkeling op de basisschool en bieden hulp zo dicht mogelijk bij de omgeving van het kind. Zodat kinderen in een veilige en prettige omgeving kunnen leren en opgroeien.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***2.2.4.1: We maken schoolmaatschappelijk werk op elke school beschikbaar.**

De gemeente is verantwoordelijk voor jeugdhulp. We hebben de plicht om jeugdhulp en ondersteuning te bieden, jeugdigen te adviseren welke hulp het beste past. Samen de goede vorm kiezen en zorgen dat de gekozen jeugdhulp ook echt beschikbaar is. Elke school speelt een belangrijke rol in de vroegsignalering van opvoed-/opgroei problemen en/of kindermishandeling bij kinderen. Dit vraagt om goede samenwerking op de scholen. De pilot schoolmaatschappelijk werk blijkt hiertoe zeer succesvol te zijn. We breiden dit uit naar alle scholen.

***2.2.4.2: Samen met scholen helpen we gezinnen bij opvoed- en opgroeioproblemen.**

In samenwerking met schoolmaatschappelijk werk helpen we scholen bij het op de juiste manier signaleren en bespreekbaar maken van opvoed- en opgroeioproblemen. We denken met scholen mee over het verbeteren van het pedagogisch klimaat op school.

***2.2.4.3: We versterken de uitvoering en capaciteit van de leerplicht.**

Verzuimvraagstukken worden complexer en hangen in veel gevallen samen met problematiek in het sociaal domein. De huidige formatie leerplichtambtenaar geeft hoofdzakelijk op curatieve wijze invulling aan de taken en verantwoordelijkheden. Om steviger in te zetten op vroegsignalering en om vanuit leerplicht een steviger bijdrage te leveren aan integraal preventief jeugdbeleid is het noodzakelijk om de capaciteit leerplicht kwantitatief en kwalitatief een impuls te geven.

Financieel

Leven lang leren	2019	2020	2021	2022	Toelichting
Onderwijshuisvesting	-77	-77	-77	-77	Er zijn meerdere vraagstukken rondom huisvesting van primair onderwijs in verschillende kernen. Om samen met de scholen te komen tot concrete plannen voor deze huisvestingsvraagstukken is de komende jaren extra formatie benodigd. In de investeringslijst is ruimte beschikbaar gelaten voor huisvesting. Op basis van de te maken plannen vullen we de benodigde investeringen concreet in.
Vroegsignalering/ Leerplicht	-48	-48	-48	-48	We versterken de uitvoering en capaciteit van de leerplicht, om de verbinding met vroegsignalering van kinderen met problemen adequaat aan te pakken. Hiermee investeren we in preventie.
Toekomstbestendig onderwijs, leerlijn 0-18	-20	-20	-20	-20	We dragen bij aan het project 'doorlopende leerlijn 0-18' in Silvolde, dat door de schoolbesturen en kinderopvang gezamenlijk is geïnitieerd.
Initiatieven Nederlandse en Duitse taal	-15	-15	-15	-15	De resultaten van het initiatief om leerlingen op de basisschool Duits te leren, zijn positief. Om de onderwijsinitiatieven ten behoeve van dit doel te kunnen voortzetten wordt de bijdrage structureel.
Totaal nieuw beleid	-160	-160	-160	-160	

Schoolmaatschappelijk werk financieren we vanuit programma 2; sociaal domein ('binnen de hekjes')

3. Een bloeiende economie biedt kansen voor inwoners en bedrijven

Waarom?

We creëren banen voor inwoners en personeel voor bedrijven.

Door voldoende ontwikkelruimte te bieden op bedrijventerreinen creëren we banen voor inwoners en personeel van bedrijven. Want ongeveer de helft van onze werkgelegenheid is gehuisvest op bedrijventerreinen. We bieden daarmee een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven.

Met een bloeiende economie zijn wij een aantrekkelijke gemeente.

Een bloeiende economie is een belangrijke voorwaarde om hier te wonen, werken, leren en recreëren. Dat biedt immers werkgelegenheid voor onze inwoners en daarmee inkomsten en zingeving. Het draagt bij aan voorzieningen en de leefbaarheid in dorpen.

Kansen liggen bij nieuwe vormen economie en samenhang tussen economische sectoren.

Bedrijven specialiseren en werken in toenemende mate samen om met elkaar hoogwaardige en innovatieve producten te produceren. Door dit als gemeente voor bedrijven mogelijk te maken en onderwijs hier zo goed mogelijk op aan te laten sluiten zorgen we voor werkgelegenheid, duurzaamheid en voorspoed.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***1.3.1: Goede bedrijventerreinen**

Wij hebben goede bedrijventerreinen om bedrijven de ruimte te bieden zich hier te vestigen en/of te kunnen groeien.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***3.3.1.1: We voeren de aanbevelingen uit onze Economische Beleidsvisie en het rapport Economisch Ecosysteem uit. Hiermee versterken we het economisch klimaat binnen onze gemeente en binnen onze regio.**

De aanbevelingen uit de Economische Beleidsvisie en het rapport Economisch Ecosysteem laten kansen zien die we integraal oppakken. Het gaat dan onder andere over vraagstukken op het gebied van wonen, werken en cross sectorale economische samenwerking, infrastructuur, onderwijs en arbeidsmarkt. Hiermee blijven we een bloeiende economie houden.

***3.3.1.2: We ontwikkelen het bedrijventerrein Hofskamp Oost III.**

Een groot deel van de beoogde uitbreiding van Hofskamp is reeds eigendom van de gemeente. Op de andere gronden is in 2018 door de gemeenteraad voorkeursrecht gevestigd.

***3.3.1.3: We steunen de ontwikkeling bedrijventerrein Docks NLD-2.**

We ondersteunen aan de ontwikkeling van bedrijventerrein Docks NLD-2. Dit omdat 's Heerenberg het logistieke cluster vormt voor onze regio. Logistieke dienstverlening faciliteert de maakindustrie (en andere sectoren) binnen onze gemeente. Dit levert banen op en zorgt voor beter transport voor onze bedrijven. Dit doen we onder meer door in de Achterhoek te pleiten voor ontwikkelruimte van Docks NLD-2.

***3.3.1.4: Wij helpen bedrijventerreinen om parkmanagement op te richten.**

Parkmanagement draagt bij aan een goed functionerend bedrijventerrein. Dit past bij onze rol als faciliterende overheid. Dat betekent dat we graag initiatieven vanuit het bedrijfsleven op dit vlak ondersteunen maar dat bedrijven zelf aan zet zijn om de voordelen van samenwerking op verschillende onderwerpen te gaan verkennen.

***1.3.1.5: We promoten initiatieven.**

We promoten initiatieven voor dubbelspoor Arnhem - Doetinchem (en waar nodig elders) en voor de sneltrein Arnhem - Doetinchem - Winterswijk (Regio Express).

***3.3.1.6: Door deelname aan het Achterhoekse initiatief realiseren we glasvezel in het buitengebied van de hele gemeente. Hiermee is de digitale ontsluiting van inwoners en ondernemers in het buitengebied op orde.**

In het buitengebied van onze gemeente wordt nu een snelle internet verbinding, glasvezel, gerealiseerd. In het buitengebied in onze gemeente ligt medio 2019 overal een snelle verbinding. Dit is nog niet het geval in alle dorpen. Wij beraden ons in hoeverre we hier ook snel internet kunnen realiseren.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***3.3.2: We versterken onze concurrentiepositie voor innovatieve en circulaire industrie.**

We zien een concentratie van innovatieve maakindustrie in onze gemeente en willen deze ontwikkeling verder ondersteunen en daarmee werkgelegenheid bevorderen.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***3.3.2.1: We werken nauw samen met partners in het Smart Business Center (SBC) op het DRU-Industriepark.**

Dit doen we door samen in te zetten op prioritering binnen de Regiodeal. Daarnaast is het Smart Business Center (SBC) een belangrijke partner voor bedrijvigheid en uitbreiding en verdieping van innovatie op het DRU Industriepark. Hiermee spelen we in op technologische innovaties binnen de maakindustrie (die razend snel gaan) en leggen we verbanden met andere sectoren. Daarbij richt het SBC zich niet alleen enkel op haar onderwijsfunctie maar genereert SBC samen met ondernemers en andere spelers binnen het DRU Industriepark synergie.

De gemeente steunt de ontwikkelplannen van het SBC door samen met het SBC inzet te plegen op een goede verankering van de ontwikkelopgaven binnen het Achterhoekse Regiodeal-bid.

***1.3.2.2: We leggen de focus van Hofskamp-Oost III op de vestiging van innovatieve bedrijven en de toeleveranciers in de maakindustrie.**

Bij de realisatie en ontwikkeling van bedrijvenpark Hofskamp-Oost III leggen we de focus op de vestiging van lokale en regionale innovatieve bedrijven en de toeleveranciers in de maakindustrie.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***3.3.3: Gepast werk voor inwoners.**

Wij bieden samen met onze maatschappelijke partners en bedrijven onze inwoners de gelegenheid om gepast werk te vinden.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***3.3.3.1: We organiseren samen met onze maatschappelijke partners bijeenkomsten om (jonge) mensen te interesseren in techniek zodat er uiteindelijk goed opgeleid personeel voor de bedrijven beschikbaar is.**

Dat doen we aan de hand van projecten, zoals IJzerwijs en het project Leonardo da Vinci. In het verlengde daarvan zorgen we met onderwijsinstellingen en ondernemers voor een (nog) betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***3.3.4: Afstudeerders en start-ups blijven wonen en werken in de regio en daarmee vormen wij een aantrekkelijke afstudeerregio in Nederland.**

Door er zorg voor te dragen dat afstudeerders en startups in onze regio blijven wonen en werken, vormen we de afstudeerregio van Nederland, trekken we jong talent aan voor onze bedrijven en blijven we een vitale en leefbare gemeente en regio.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***3.3.4.1: We stellen een actieplan op om start-ups mogelijk te maken op.**

Zo geven we een impuls aan het economisch ecosysteem in onze gemeente en regio. We maken economische groei en innovatie mogelijk. Dat doen we in nauwe samenwerking met het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen die startup-omgevingen (voor onderwijsinstellingen, bedrijfsleven en particulieren) en innovatiehubs zien als een belangrijke motor voor vernieuwing en het aantrekken van jong en hoogopgeleid talent.

***1.3.4.2: We bouwen samen met onze partners aan een start-up omgeving op het DRU-Industriepark**

In het najaar van 2018 is de vraag om een aankoopkrediet van een pand voorgelegd aan de gemeenteraad. Bedoeling van de aankoop van het pand is primair het tot stand brengen van een start-up-omgeving voor de smartindustry. Hiermee wordt een essentieel onderdeel aan het economisch ecosysteem in onze gemeente toegevoegd. Onder meer is de nabijheid van het Smart Business Center hierbij van groot belang. Samen met organisaties als IBOIJ, VIV en anderen wordt een business-case opgesteld.

***3.3.4.3: We stimuleren bedrijven om deel te nemen aan de innovatiehubs in de Achterhoek.**

Innovatiehubs zijn samenwerkingsverbanden van bedrijven, onderwijsinstellingen en soms overheden om studenten passende en praktijkgerichte onderzoekopdrachten en stages te bieden. Ze vallen onder de paraplu van de Smarthub. Dit draagt bij aan de innovatie binnen bedrijven en bindt hoogopgeleiden aan Achterhoekse bedrijven. Als gemeente participeren we ook in een innovatiehub. Dit draagt weer bij aan werkgelegenheid en versterkt de innovatie, met name die van de maakindustrie in onze gemeente. Hiermee stimuleren we innovatie, geven we uitvoering aan de Innovatie Agenda en de Smarthub.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***3.3.5: Het toeristisch product is met 10% gegroeid.**

Samen met ondernemers uit de toeristisch en recreatieve branche willen we meer toeristen vermaken en inwoners meer van hun vrije tijd laten genieten van de vele voorzieningen in de gemeente.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***3.3.5.1: Actieplan 'groene-loper-beleid'.**

We maken met ondernemers uit de sector recreatie en toerisme een actieplan onder de naam "groene-loper-beleid". Hierin nemen we toeristische projecten en plannen op die leiden tot versterking en uitbreiding van de toeristische sector alsmede de werkgelegenheid in deze sector.

***3.3.5.2: Toeristisch inspiratiepunt op DRU-Industriepark.**

Met de betrokken partijen ontwikkelen we een toeristisch inspiratiepunt op het DRU Industriepark waar inwoners en toeristen zich kunnen laten inspireren wat er in de gemeente en daarbuiten allemaal te beleven valt. We maken afspraken over investering en duurzame instandhouding met deze partners.

Waar gaan we naartoe? (doel)

*3.3.6: Per kern en in het buitengebied hebben we afspraken gemaakt over ondernemerschap.

We zien dat de voorzieningen en ondernemers zowel in de kernen als ook in het buitengebied onder druk staan. We maken afspraken met hen over de mogelijkheden om voorzieningen te behouden.

Wat gaan we doen? (activiteit)

*3.3.6.1: We maken per kern een plan en afspraken over detailhandel.

Samen met detaillisten willen we per kern komen tot het opstellen van een detailhandelsplan. Conform het regionaal Afsprakenkader Detailhandel is de inzet van het detailhandelsplan om winkeloppervlak binnen aanloopstraten op basis van lokaal maatwerk zo veel mogelijk te concentreren binnen kernwinkelgebieden.

*3.3.6.2: We zorgen dat er in het bestemmingsplan mogelijkheden zijn voor ondernemerschap

Ondernemers zijn gebaat bij geactualiseerde bestemmingsplannen.

Waar gaan we naartoe? (doel)

*3.3.7: We hebben een breed platform van bedrijven en organisaties dat ons adviseert over economische groei.

Samen met de bedrijven- en ondernemersverenigingen en met andere partners in onze gemeente onderzoeken en bespreken we de ontwikkelingen in de economie en maken we afspraken hoe de economie te bevorderen.

Wat gaan we doen? (activiteit)

*3.3.7.1: We richten een nieuw adviesorgaan op voor economische groei in de gemeente en de regio. Hiermee versterken we het economische ecosysteem.

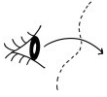
Voor een florerende economie is het van belang dat de randvoorwaarden op orde zijn. Het rapport Economisch Ecosysteem doet aanbevelingen hoe partners met elkaar tot een voortvarende uitvoering van doelen en opgaven kunnen komen. Dit is de bouwsteen voor een nieuw adviesorgaan ter versterking van de economische groei, waarbij het gaat om samen opgaven en oplossingsrichtingen te benoemen maar zeker ook om samen de uitvoering op te pakken.

*3.3.7.2: We helpen het nieuwe adviesorgaan nieuwe samenwerkingsverbanden, cross-overs tussen sectoren en nieuwe gezamenlijke doelen te bereiken.

Aangezien oplossingen om de economie te versterken veelal over sectorgrenzen heengaan leggen wij vanuit onze contacten de verbinding tussen de verschillende sectoren en zo nodig ook met andere overheden en maatschappelijke organisaties. Voorbeelden zijn verbanden tussen LTO (land- en tuinbouworganisatie), toeristisch Platform en natuur(beheer)organisaties en verbanden tussen industriële bedrijven en Stichting Achterhoek Toerisme.

Financieel

Bloeiende economie	2019	2020	2021	2022	Toelichting
Investerings- en stimuleringsmaatregelen voor de versterking van de economie.	-100	-100	-100	-100	Het budget is bedoeld voor out-of-pocketkosten voor het versterken van het economisch klimaat, voortkomend uit de Economische Beleidsvisie, het Economisch Ecosysteem en het 'Groene Loper Beleid'.
Totaal nieuw beleid	-100	-100	-100	-100	

4. Over onze grenzen heen kijken

Waarom?

Regionale en internationale samenwerking is belangrijk om vraagstukken op te kunnen lossen. Demografische ontwikkelingen leiden tot opgaven en vraagstukken die zich niet beperken tot de gemeente- en landsgrenzen.

Om onze ambities te realiseren is samenwerking belangrijk. Regionale en internationale samenwerking biedt kansen op economisch en cultureel gebied en op de onderwijs- en arbeidsmarkt.

We maken onszelf en de regio sterker. Samen sta je sterker, heb je meer geld en meer invloed.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***3.4.1: We hebben een intensieve samenwerking tussen ondernemers, onderwijs en overheid binnen de Achterhoek.**

Als gemeente overleggen we een aantal keren per jaar met ondernemersverenigingen als IBOIJ en VIV en met opleidingsorganisaties in de gemeente en daarbuiten. Dat doen we om vooral samen ontwikkelingen te benoemen en gezamenlijk te werken aan maatschappelijke opgaven. In regionaal verband werken deze drie O's samen in de Achterhoek Board en de Thematafels van de Regio Achterhoek.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***3.4.1.1: We nemen een actieve positie in in de nieuwe Achterhoekse samenwerking.**

Regionale samenwerking is belangrijk om de wensen en opgaven die wij als gemeente hebben te realiseren. Daarom zetten we stevig in op samenwerking in Regio Achterhoek verband. Wij zijn bestuurlijk vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur en voorzitter en vicevoorzitter van twee Thematafels.

***3.4.1.2: We richten een breed adviesorgaan van bedrijven en organisaties dat ons adviseert over economische groei.**

Het onderzoek naar het economische ecosysteem levert concrete maatregelen op die we vanaf 2019 uitvoeren om economische groei te realiseren. (Zie ook opgave 'bloeiende economie').

***3.4.1.3: We werken actief mee aan de regionale opdrachten die uit de Achterhoek Tafels en de Board komen.**

We willen stevig inzetten op regionale samenwerking. Daarom werken we actief mee aan de regionale opdrachten die uit de Achterhoek Board en de Thematafels voort komen.

***3.4.1.4: Bij al onze plannen en besluiten wegen we de invloed en het belang af voor de regio.**

Als gemeente hebben we naast de verantwoordelijkheid voor onze eigen doelstellingen invloed op gezamenlijke belangen in de regio. Bij besluitvorming wegen we beide belangen af net zoals bij de afspraken die we daarover in de regio maken.

***3.4.1.5: We maken samen met de regio een plan om met de Provincie en het Rijk afspraken te maken hoe we onze problemen samen kunnen oplossen.**

We maken in regionaal verband afspraken met de Provincie en het Rijk om de mogelijkheden van de zogeheten "Regiodeals" en andere experimenteerruimte van het Rijk te benutten om de regionale opgaven waar we voor staan samen op te lossen.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***3.4.2: Er is een structurele samenwerking met Duitse buurgemeenten op verschillende beleidsvelden.**

Als gemeente spreken we onze buurgemeenten over verschillende zaken. Daar waar mogelijk bekijken we of samenwerking ons beide verder brengt. Dat kan beleidsmatig als er gezamenlijke doelen zijn maar ook in de uitvoering van werkzaamheden. Deze samenwerkingsafspraken bespreken wij in de regionale ambtelijke en bestuurlijke overleggen zoals in het D(uitsland)5 / NL7 overleg.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***3.4.2.1: We dragen bij aan de projecten die voortkomen uit het Leonardo da Vinci – plan waarmee we jongeren uit het Euregiogebied enthousiast maken voor techniek en creativiteit.**

Het Leonardo da Vinci - plan is een initiatief met verschillende projecten dat gedragen wordt door overheden, ondernemers en onderwijsinstellingen uit met name Bocholt en onze gemeente. Door het enthousiasmeren van jongeren voor techniek om hun talent voor creativiteit te ontdekken en te benutten draagt dit initiatief (op termijn) bij aan goed personeel voor met name de maakindustrie.

***3.4.2.2: Gezamenlijke en internationale gebiedsontwikkeling ‘Oude IJsselzone’ waarbij we de mogelijkheden voor een gezamenlijke gebiedsontwikkeling verkennen met partijen die direct of indirect verbonden zijn met de Oude IJssel.**

We verkennen de mogelijkheden voor een gezamenlijke gebiedsontwikkeling ‘Oude IJsselzone’ door met alle partijen die direct of indirect verbonden zijn met de rivier Oude IJssel een gebiedsfestival te organiseren. Dit leidt tot betere grensoverschrijdende samenwerking en draagt bij aan waterveiligheid, natuurontwikkeling en het versterken van toerisme en recreatie. Door hier op in te zetten, maken we een drager voor de gebiedsontwikkeling.

***3.4.2.3: In grensoverschrijdend verband gaan we kijken of we talent en hoog opgeleid personeel kunnen samenbrengen en werven voor innovatie en bedrijven.**

Samen met de Industriekring uit Bocholt, de Regiegroep Smart Industrie en IBOIJ en VIV onderzoeken we of we gezamenlijke hoog opgeleid personeel (ook uit het buitenland) kunnen werven en aantrekken.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***3.4.3: We maken het gemakkelijker voor Nederlandse en Duitse bedrijven om over en weer zaken te doen.**

We proberen belemmeringen die het gevolg zijn van onder andere verschillende wetgeving en cultuurverschillen weg te nemen. Door informatie te delen en bedrijfsleven met elkaar in contact te brengen wordt zaken doen over de grens voor ondernemers gemakkelijker.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***3.4.3.1: We zetten het Internationaal Netwerkburo voort en betrekken hier meer partijen bij.**

Het Internationaal Netwerkburo heeft als doel Nederlandse en Duitse ondernemers te adviseren en te ondersteunen bij het grensoverschrijdend zaken doen. Oude IJsselstreek en Bocholt willen de activiteiten van het Netwerkburo in 2019 voort zetten. We streven er naar het Netwerkburo vanaf 2020 in regionaal verband onder te brengen bij de Regio Achterhoek.

***3.4.3.2: De aanbevelingen aan de gemeenten vanuit het rapport van het GEA (Grensoverschrijdende economische aanpak) pakken we op.**

Veel aanbevelingen uit het rapport hebben betrekking op de landelijke overheid waardoor er voor de gemeenten weinig concrete aanknopingspunten zijn. Het steunen van de Grensinformatiepunten (een informatiepunt voor werken, wonen en studeren in België, Nederland en Duitsland) is een voorbeeld van hetgeen we wel kunnen doen. Daarmee dragen we bij aan een sterkere Euregionale samenwerking.

Financieel

We voeren deze opgave uit binnen de beschikbare middelen.

5. Duurzaamheid geeft nieuwe energie

Waarom?

We willen aan toekomstige generaties een leefbare wereld doorgeven en een schone en groene gemeente zijn.

We willen klimaatverandering tegengaan en uitputting van grondstoffen voorkomen. Dit vraagt om een nieuwe blik op productie, gebruik en hergebruik van onze energie en grondstoffen.

We hebben afspraken gemaakt in Nederland en in de Regio Achterhoek.

Nederland moet in 2050 energieneutraal zijn op grond van internationale afspraken en klimaatdoelen. Inmiddels hebben we de regionale uitvoeringsagenda (akkoord van Groenlo) waarin concreet staat wat de gemeente moet doen om energie neutraal te worden. Deze agenda geeft een voorkeursroute aan maar er zijn meerdere routes mogelijk. In de regio is afgesproken om in 2030 energieneutraal te zijn (zonder mobiliteit). Ook voor afvalscheiding en circulaire economie zijn nationaal afspraken gemaakt.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***1.5.1: Iedereen herkent de noodzaak en is zich bewust wat hij/zij kan bijdragen aan verduurzaming.**

Wat gaan we doen? (activiteit)

***1.5.1.1: We maken een plan zodat iedereen het belang van verduurzaming kent.**

Energietransitie en duurzaamheid staan nationaal volop in de publiciteit. We brengen de urgentie en het belang hiervan extra onder de aandacht van onze burgers. We maken hiervoor een communicatieplan.

***1.5.1.2: Organiseren van informatiebijeenkomsten.**

We organiseren informatiebijeenkomsten per kern of per doelgroep over de energietransitie en de gevolgen voor iedereen.

***1.5.1.3: Realisatie akkoord van Groenlo.**

Er is een factsheet met de stand van zaken en een prognose specifiek voor de gemeente Oude IJsselstreek. Deze factsheet houden we up-to-date. Daarnaast zijn we regionaal (in opdracht van de Provincie en het Rijk) bezig met de zogenaamde RES (regionale energiestrategie). Het RES heeft als doel energieneutraal te zijn in 2050, inclusief mobiliteit. Hierin wordt een logische route voorgesteld. Het RES werken we in 2019 nog verder uit.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***1.5.2: Zelf opwekken van electriciteit (duurzame energie).**

Op dit moment verbruiken we ongeveer 200 GWh per jaar aan energie, waarvan een groot deel nog grijze energie. In 2030 moeten we energieneutraal zijn. Dit willen we bereiken door circa 185 GWh per jaar aan elektriciteit om te zetten naar eigen opgewekte, groene energie. Daarnaast gaan we 41 GWh per jaar besparen op energie. Op dit moment hebben we circa 60% gerealiseerd. Dit betekent dat we nog 40% moeten behalen door besparing en omzetting naar groene energie.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***1.5.2.1: Locaties aanwijzen.**

We gaan het zgn. RODE-beleid vastleggen. RODE is een samenvoeging is van Ruimtelijke Ordening en Duurzame Energie. In dit beleid leggen we vast waar duurzame energie opgewekt mag worden en waar niet. Ook leggen we de randvoorwaarden en participatiecriteria vast.

Het RODE-beleid is een ruimtelijk afwegingskader dat kan worden gezien als een uitnodigingskader voor projecten om duurzame energie op te wekken. Met het kader kunnen initiatieven van duurzame energie eenvoudig worden beoordeeld en krijgen de initiatiefnemers snel uitsluitel of een initiatief door kan gaan of niet.

***1.5.2.2: Solarparken**

Er is een lijst van initiatieven voor solarparken in de gemeente. Deze solar-initiatieven zijn nog niet officieel aangevraagd maar wachten we op een signaal van de gemeente of het indienen van het plan zinvol is. Na de vaststelling van het RODE-beleid, kunnen we de lijst van solarparken in behandeling nemen. Met het RODE-beleid kunnen we de aanvragen eenvoudig beoordelen.

***1.5.2.3: Burgerinitiatieven**

We helpen burgerinitiatieven bij het opwekken van duurzame energie. Er zijn op dit moment al enkele initiatieven. Op basis van de participatiecriteria uit het RODE-beleid betrekken we omwonenden nog actiever bij duurzame energie initiatieven. Het is de verwachting dat er hierdoor ook meer burgerinitiatieven komen.

***1.5.2.4: Project 'zonnige bedrijven'.**

We presenteren de resultaten van het project “zonnige bedrijven” waarbij we 25 bedrijven met grote bedrijfsdaken stimuleren zonnepanelen te plaatsen.

***1.5.2.5: Regionaal ontwikkelfonds duurzame energie**

We besluiten over deelname aan het “Regionaal ontwikkelfonds duurzame energie” (energiefonds). Het fonds is bedoeld voor de kosten die worden gemaakt voordat een bank de projectfinanciering goedkeurt. De voorbereidingskosten kunnen we uit het regionale ontwikkelfonds betalen. Het fonds is revolverend. Als projecten worden gerealiseerd worden de voorbereidingskosten terugbetaald. Het fonds geeft lokale partijen (o.a. burgerinitiatieven) de kans om ook projecten te ontwikkelen.

Waar gaan we naartoe? (Doel)

***1.5.3: Vervanging van aardgas door andere warmtebronnen**

We gebruiken circa 40 miljoen m³ aardgas per jaar in onze gemeente. De doelstelling is om in 2030:

- 13 mln m³ aardgas te vervangen door andere warmtebronnen

- 27 mln m³ aardgas te besparen (zie hiervoor het doel 'energie, elektriciteit en aardgas besparen').

Op dit moment hebben we ongeveer 36% van de doelstelling behaald. We moeten dus nog 64% realiseren in de komende 12 jaar.

Wat gaan we doen? (activiteit)

*1.5.3.1: Warmteplan.

In 2050 wil de rijksoverheid van het aardgas af zijn. In het IBP (Interbestuurlijke Programma) zijn hierover afspraken gemaakt tussen de verschillende overheden. De gemeenten hebben hierin ook een belangrijke rol. Zo moet de gemeente in 2021 een warmteplan hebben. In een warmteplan staat wanneer welke wijk van het aardgas afgesloten gaat worden en welke warmtebron het gas gaat vervangen. De planning van het aardgasvrij maken van de bebouwde omgeving in 2050 moeten we dus in 2021 in het warmteplan vastleggen. Het aardgasvrij maken van Nederland is een relatieve nieuwe en ambitieuze opgave. Het is onduidelijk of deze ambitie echt haalbaar is.

Waar gaan we naartoe? (doel)

*1.5.4: We besparen energie, electriciteit en gas.

We gebruiken circa 40 miljoen m³ aardgas per jaar in onze gemeente. Hiervan willen we 27 mln m³ aardgas besparen. De overige 13 mln m³ zetten we om in andere vormen van warmteopwekking. (Zie ook het doel 'vervanging van aardgas'.)

We verbruiken ongeveer 200 GWh aan elektriciteit per jaar. Hiervan willen we 41 GWh besparen. De overige 185 GWh vervangen we door eigen opgewekte, groene energie. (Zie ook het doel 1.5.2 'zelf opwekken van electriciteit'.) Deze doelen hebben we in 2030 behaald.

Wat gaan we doen? (activiteit)

*1.5.4.1: Duurzaamheidsleningen en VerduurSaam Energieloket

Duurzaamheidsleningen zijn bedoeld voor particulieren die hun woning willen verduurzamen. De duurzaamheidsleningen lopen erg goed. en Daarom maken we extra budget vrij voor het revolverende fonds waaruit we deze leningen verstrekken. Ook onderzoeken we of de gemeente één brede lening kan gaan aanbieden in plaats van afzonderlijke leningen (zoals: de blijverslening, de duurzaamheidslening, woningaanpassingen en de starterslening).

Het VerduurSaam energieloket beantwoordt vragen van onze inwoners op het gebied van verduurzaming van hun woning. Het VerduurSaam energieloket geeft onder andere:

- telefonische technisch advies;
- advies over subsidie en financieringsvormen;
- handelt duurzaamheidsleningen af;
- advies aan huis geven ("bezoek aan huis") of een maatwerkadvies geven.

Het loket heeft bovendien regelmatig speciale projecten die aansluiten bij de actualiteit.

*3.5.4.2: Pilot één ingang voor 'woonadvies'.

We starten met een pilot 'woonadvies' om vanuit één ingang vragen te beantwoorden van onze inwoners over woningaanpassing voor energiebesparing en voor het langer thuis wonen van ouderen (zie hiervoor ook de opgave 'flexibel wonen op maat', doel 1.8.2).

*1.5.4.3: We zetten bedrijven aan tot energie besparing.

We zetten bedrijven aan tot energie besparing door energy-check-ups en DOE scans aan te bieden. We monitoren wat deze activiteiten opleveren.

*1.5.4.4: We controleren bedrijven op hun energiebeleid en helpen hen energie te besparen.

De controles voeren we uit door (en in overleg met) de Omgevingsdienst Achterhoek. We voeren hiermee de wet Milieubeheer uit. De verwachting is dat we de energiecontroles kunnen meenemen in de reguliere controles waardoor er geen extra kosten zijn. Indien we het geheel toch projectmatig controleren zullen hier wel extra kosten voor komen.

***1.5.4.5: We controleren alle nieuwbouwplannen op energieneutraliteit.**

We maken in 2019 geen uitzondering op de Wet Voortgang Energietransitie (VET). Dit houdt in dat het verbod om niet aan te mogen sluiten op aardgas in beginsel geldt voor alle nieuwbouw. We lopen vooruit op de BENG-norm (Bijna Energie Neutrale Gebouwen) voor de nieuwbouw van gemeentelijke gebouwen. Voor de overige nieuwbouw (woningen, industrie en utiliteitsgebouwen) informeren we de aanvrager over de mogelijkheden.

***1.5.4.6: We maken een plan om alle gemeentelijke gebouwen energieneutraal te maken en beginnen met de uitvoering ervan.**

We combineren zo mogelijk onderhoud, renovatie en verduurzaming van de gemeentelijke gebouwen. Momenteel worden de meerjarenonderhoudsplanningen geactualiseerd. In 2019 voegen we verduurzaming hieraan toe en voeren dat waar mogelijk ook uit.

***1.5.4.7: We doen ervaring op met het renoveren van minimaal 10 bestaande woningen tot energieneutrale woningen.**

Op den duur moeten alle huizen energieneutraal en aardgasloos worden. In de voorlopersgroep begeleiden we minimaal 10 woningeigenaren in de renovatie van hun huis naar energieneutraliteit. (Als onderdeel van de uitvoering van de Duurzaamheidsagenda.) Deze voorlopers zullen als "ambassadeur" optreden en hun huizen dienen als voorbeeld in onze gemeente.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***1.5.5: We scheiden 75% van ons huishoudelijk afval in 2020, in 2025 is dat 90%.**

Het ingezamelde gescheiden afval wordt verwerkt en hergebruikt.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***1.5.5.1: Van Afval Naar Grondstoffen (VANG) beleids- en uitvoeringsplan in 2018.**

We gaan verder met de uitvoering van het Van Afval Naar Grondstoffen (VANG) beleids- en uitvoeringsplan in 2016-2020. Veel maatregelen uit het plan zijn al doorgevoerd. Er is een tussentijdse evaluatie geweest in 2018. We gaan aan de slag met de aanbevelingen uit deze evaluatie waaronder meer voorlichting en handhaving. En we gaan werk maken van de milieustraat.

***1.5.5.2: We gaan extra voorlichten en controleren op een juiste afvalscheiding.**

We geven extra voorlichting en controleren op een juiste afvalscheiding. We meten het resultaat van de acties.

***1.5.5.3: We maken een nieuw beleidsplan om tot 90% afvalscheiding in 2025 te komen.**

Het huidige afvalbeleidsplan VANG 2016-2020 heeft als doel is 75% afvalscheiding. Dit doel hebben we gehaald. Zaak is om dit vast te houden en de kwaliteit van het gescheiden afval te verhogen. In 2020 moet er een nieuw beleidsplan liggen voor de periode 2021-2025. De landelijke doelstelling is om tot 90% afvalscheiding te komen in 2025. In 2019 beginnen we hiermee.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***1.5.6: We dringen het gebruik van originele (primaire) grondstoffen terug en sluiten daarbij aan op landelijke normen.**

Hierbij stimuleren we het hergebruik van grondstoffen en materialen.

Wat gaan we doen? (activiteit)

*1.5.6.2: Inkoop van materiaal circulair maken.

We kopen zo veel als mogelijk circulair in. Per aanbesteding bekijken we de mogelijkheden van circulair inkopen. Dit doen we o.a. door de markt te betrekken bij het bepalen van het niveau dat circulair haalbaar is.

We onderzoeken bijvoorbeeld hoe we de inkoop van materialen voor het beheer van het openbare ruimte circulair kunnen maken. We beginnen met het "groen".

*3.5.6.3: We beginnen met circulair bouwen en verbouwen.

We beginnen met circulair bouwen en verbouwen. Bij projecten waar we zelf aan zet zijn of we overheidsgeld in investeren zetten we in op circulair bouwen. We willen deze gedachte ook doorvoeren bij onze investeringen in het onderwijs. We zetten de komende jaren in op circulair bouwen bij (ver)nieuwbouw van scholen.

De komende jaren pakken we een aantal voorzieningen voor onderwijs aan. Het eerste voorbeeld daarbij is Gendringen (zie ook onder opgave 'leven lang leren').

*1.5.6.4: We gaan de Heuvelstraat in Silvolde circulair herinrichten. Dit doen we samen met Wonion.

Uit zowel riool- als wegininspecties bleek de Heuvelstraat in Silvolde in aanmerking te komen voor groot onderhoud. Daarnaast stond woningbouwvereniging Wonion, op het punt nagenoeg alle woning in de straat op circulaire wijze te gaan vervangen. Reden genoeg om gezamenlijk op te trekken.

*1.5.6.5: Nieuwbouwplannen van bouwbedrijven toetsen we aan circulaire doelstellingen.

Nieuwbouwplannen van bouwbedrijven toetsen we aan circulaire doelstellingen. We stimuleren partijen circulair te bouwen en adviseren de aanvragers hierover.

*3.5.6.6: We gaan met bedrijven kennis ontwikkelen over circulaire economie.

We ontwikkelen met bedrijven kennis over circulaire economie. Bedrijven gaan bij elkaar "op de koffie" om kennis uit te wisselen. Op regionaal niveau zijn er ook ontwikkelingen waar we actief aan meedoen. We zijn actief in en promoten CIRCELS van de provincie, en de circulaire vouchers van de regio.

*1.5.6.7: We gaan inwoners helpen bij het opruimen van de asbestdaken.

We ondersteunen inwoners met asbestdaken om vervroegd asbestdaken te verwijderen. In 2024 moeten in Nederland alle asbestdaken zijn verwijderd (wettelijk vastgelegd). We doen dit door voorlichting te geven via de media en voorlichtingsavonden (clusteraanpak).

Financieel

Duurzaamheid	2019	2020	2021	2022	Toelichting
Verduurzamen gemeentelijke gebouwen	-100	-100	-100	-100	Door onderhoud, renovatie en verduurzaming van de gemeentelijke gebouwen te combineren, kunnen we effectief en efficiënt onze gebouwen verduurzamen.
Realiseren doelstelling akkoord van Groenlo	-35	-35	-35	-35	Er is extra formatie nodig om de grote opgave op het gebied van energie op te zetten en aan te jagen (zoals het realiseren van alternatieve energie-opwekking).
Totaal nieuw beleid	-135	-135	-135	-135	

6. Van buiten naar binnen werken

Waarom?

Wij maken onderdeel uit van de veranderende samenleving

Onze samenleving blijft in beweging en door de digitale ontwikkelingen verandert de interactie tussen overheid en inwoners. Inwoners zijn mondiger en kundiger. En mensen verenigen zich ook steeds gemakkelijker in andere, nieuwe verbanden. Ook stellen ze stellen hogere eisen aan de gemeente. Onze uitdaging is om de kloof tussen de leef- en de systeemwereld te overbruggen.

Het accent verschuift van de groep naar het individu. Daarnaast is er een sterke ontwikkeling van de 24-uursmaatschappij en de steeds verdergaande digitalisering.

Dit vraagt om een andere manier van werken van de politiek, het bestuur en de ambtenaren. Dit stelt andere eisen aan onze dienstverlening.

Meer samen doen

We willen meer samen doen met inwoners meer co-creatie maar dat is behoorlijk complex. Het betekent niet alleen wat voor ons als gemeente maar ook voor onze inwoners. Want het vraagt ook een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de gekozen oplossing. Het Right to challenge is een mooi voorbeeld van inwoners die verantwoordelijkheid willen nemen voor hun aandeel in de samenleving. Men wil zelf zeggenschap en dingen samen oppakken.

Daarnaast willen we de komende jaren voor vier verschillende opgaven per opgave een taskforce oprichten. Het gaat om:

- wonen en zorg
- duurzaamheid en energietransitie
- economie, ruimte en bedrijvigheid
- werk, inkomen en onderwijs

In deze taskforces brengen we mensen samen die voor de opgaven een belangrijke maatschappelijke bijdrage leveren en inbreng hebben. Geen “positiespelers” maar creatieve dwarsdenkers. Mensen die hun nek durven uitsteken, die vanuit gezamenlijke belang denken, inspireren en geïnspireerd worden, innoverend willen zijn en daarin zelf ook risico willen nemen. Van een taskforce verwachten we visie, kaders en plannen waarmee partners en wij samen aan de slag willen. En als we op weg zijn monitoren de taskforces de voortgang en halen de beruchte spreekwoordelijke “beren op de weg” weg. We stellen voor om per jaar met 1 taskforce te beginnen en te starten met wonen en zorg (zie onder opgave ‘flexibel wonen’ bij opgave 8). Hierin combineren we wonen, toegang, duurzaamheid (rondom woning), langer zelfstandig wonen, etc.

Waar gaan we naartoe? (doel)

*1.6.5: De basishouding is ‘ja mits’, maar soms is ‘nee’ het enige antwoord.

We gaan uit van mogelijkheden en denken mee met onze inwoner. Als we ‘nee’ moeten zeggen leggen we uit waarom dit zo is. We moeten ons houden aan wetten en regels en rekening houden met het algemeen belang.

Wat gaan we doen? (activiteit)

*1.6.5.3: Eigen beleid kritisch bekijken en aanpassen waar nodig.

We gaan ons eigen beleid kritisch bekijken en aanpassen waar nodig. We beginnen bij de vakafdelingen Ruimtelijke Ordening en Vergunningen. Hier kijken we naar beleidsregels die onnodig belemmerend zijn.

*1.6.5.4: We coachen collega’s bij het oefenen van de ‘ja, mits’ houding.

We coachen collega’s bij het oefenen van de ‘ja, mits’ houding. Bijvoorbeeld door met collega’s te praten die hier al goed mee om gaan.

Waar gaan we naartoe? (doel)

*4.6.1: De inwoner vindt dat we goed zichtbaar zijn in de wijk.

De inwoner heeft meer contact met medewerkers van de gemeente in de eigen buurt. En inwoners ervaren het als een verbetering. Wij komen elkaar tegen op allerlei plekken, buurten en wijken. We ontmoeten elkaar, werken samen en we steken de handen uit de mouwen.

Wat gaan we doen? (activiteit)

*4.6.1.2: Op basis van de resultaten van de 0-meting vullen we de doelen uit deze opgave aan met indicatoren.

We beginnen met het uitvoeren van een onderzoek naar de manier waarop we nu 'van buiten naar binnen' werken. We doen dit onderzoek ook onder onze inwoners om te achterhalen wat zij van de gemeente verwachten. De resultaten van dit brede onderzoek levert de indicatoren op waarmee we de doelen van de opgave kunnen vullen.

*4.6.1.3: We werken op locatie tussen en met inwoners.

We werken op locatie tussen en met inwoners. Hiervoor maken we gebruik van bestaande locaties. We starten met een pilot in twee kernen.

Waar gaan we naartoe? (doel)

*4.6.2: De inwoner vindt dat de gemeente hem goed informeert.

De inwoner ontvangt of vindt de informatie die hij nodig heeft. Deze informatie is helder en begrijpelijk. De gemeente gebruikt verschillende manieren om inwoners en bedrijven te bereiken. Dat varieert van persoonlijk contact via sociale media tot een brief.

Wat gaan we doen? (activiteit)

*4.6.2.1: Uitvoeren van actiepunten uit de communicatievisie.

We voeren de actiepunten uit de communicatievisie uit, zoals:

- verbeteren van de kwaliteit van brieven en collegevoorstellen (beter leesbaar) o.a. door het organiseren van schrijftrainingen in 2019;
- structureel meer gebruik maken van video's en animaties. We doen in 2019 een experiment met Beeldtaal;
- verbeteren van de online communicatie met onze inwoners o.a. door het inrichten van een newsroom (samen met het Webcareteam) en het verder ontwikkelen van de inzet van sociale media.

*4.6.2.2: We verbeteren de website (leesbaarheid en vindbaarheid).

Om te zorgen dat we als gemeente digitaal goed bereikbaar zijn en blijven, gaan we de website verbeteren en doorontwikkelen. In het najaar van 2018 voeren we een 0-meting uit om te kijken hoe we de website moeten verbeteren.

Onderdeel van deze 0-meting is:

- Gebruikerstest uitgevoerd door medewerkers, inwoners, ondernemers en mensen met een beperking.
- Statistieken van de website.
- Ervaringen van het online team en andere collega's.

Aan de hand van deze 0-meting bepalen we welke eisen we stellen aan onze website en digitale dienstverlening en hoe we aan deze eisen kunnen voldoen. We ontwikkelen de huidige website verder door of we zetten een nieuwe website op.

Waar gaan we naartoe? (doel)

*4.6.3: We zijn digitaal goed bereikbaar.

95% van de diensten kan de inwoner digitaal aanvragen en afhandelen. Inwoners kiezen zelf hoe en wanneer ze contact leggen met de gemeente. Inwoners weten welke risico's de digitale wereld met zich meebrengen.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***4.6.3.1: Opstellen producten- en Diensten Catalogus.**

We inventariseren welke producten en diensten wij leveren als gemeente en verder (digitaal) doorontwikkelen.

***4.6.3.2: Starten met aanvullen van formulieren door E-formulieren.**

Met e-formulieren wordt het mogelijk om op ieder gewenst tijdstip bepaalde producten en diensten bij de gemeente af te nemen.

***4.6.3.3: Website geschikt maken voor gebruik door iedereen.**

De website voldoet zo veel mogelijk aan de 'Web Content Accessibility Guidelines 2.1', en we zorgen dat toegankelijkheid onderdeel wordt van onze dagelijkse werkzaamheden rondom de website.

***4.6.3.4: We gaan een proef doen met chatten via de website.**

We werken verder uit voor welke doeleinden we een chatfunctie willen inzetten en testen welke software hier bij past. Zodat we dit als proef kunnen uitwerken.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***4.6.4: De organisatie sluit zo goed mogelijk aan op de behoefte van de samenleving.**

Een gelijkwaardige samenwerking tussen gemeente en (groepen) inwoners, bedrijven en organisaties, vraagt veel van ons allemaal. Dit betekent enerzijds wat voor de medewerkers van de gemeente. Het vraagt om de juiste medewerker op de juiste plaats op het juiste moment. Hierdoor kunnen we flexibel inspelen op de vragen. Anderzijds moeten we gebruik maken van alle kennis en informatie die we als gemeente hebben. Dit heeft consequenties voor alle data en informatie waar we toegang toe hebben. Gegevens die wij tot onze beschikking hebben (big data) gebruiken we op een verantwoorde manier.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***4.6.4.1: Ambtenaren worden gecoacht in hun veranderende rol.**

Door de invoering van strategisch personeelsbeleid (-planning) kijken we voortdurend naar de juiste medewerker op het juiste tijdstip op de juiste plek (functie). Dit op basis van de strategische visie van de organisatie en de ontwikkelingen en behoefte in de maatschappij. Om medewerkers te helpen in de nieuwe functie en ontwikkelingen bieden we coaching aan in de veranderende functie(rol).

***5.6.4.2: Inventariseren digitale gegevensbronnen.**

Binnen de gemeentelijke organisatie is al veel informatie digitaal beschikbaar in verschillende bronnen (databases). Die digitale informatiebronnen inventariseren we. Vervolgens onderzoeken we of het combineren van deze interne informatiebronnen eventueel ook met (openbare) informatiebronnen van buiten de gemeentelijke organisatie nieuwe informatie op kan leveren. Vóórdat we daadwerkelijk informatiebronnen koppelen beoordelen we of het wettelijk (privacy) en ethisch verantwoord is betreffende combinaties te maken.

***5.6.4.3: Inventariseren behoefte bestuur en organisatie aan digitale informatiebronnen voor beleidsvragen.**

Parallel aan of in vervolg op het onderzoek naar de combinatie van verschillende interne en externe (openbare) informatiebronnen onderzoeken we in hoeverre de organisatie, het bestuur, burgers en organisaties behoefte hebben aan deze nieuwe informatie. Indien hier meerwaarde in gezien wordt kunnen we de volgende stap zetten. Namelijk het maken van de juridische, financiële en technische voorzieningen om deze combinaties daadwerkelijk te leggen.

***5.6.4.4: Onderzoeken ontsluiten openbare informatie gemeente Oude IJsselstreek (Pdok).**

Overheidsinformatie die niet (bedrijfs)vertrouwelijk of privacygevoelig is moet volgens Wet hergebruik van overheidsinformatie (op verzoek) gratis digitaal beschikbaar zijn. Inwoners en organisaties hebben immers door het betalen van belastingen hier al voor betaald. Wij onderzoeken of het per verzoek verstrekken van deze openbare overheidsinformatie duurder is of wordt dan het proactief en structureel verstrekken hiervan met een technische voorziening via internet.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***4.6.5: De basishouding is 'ja mits', maar soms is 'nee' het enige antwoord.**

We gaan uit van mogelijkheden en denken mee met onze inwoner. Bij vraagstukken maken we de afweging tussen de juridische regels, de financiële consequenties en de maatschappelijke effecten. Als we 'nee' moeten zeggen leggen we uit waarom dit zo is. We moeten ons houden aan wetten en regels en rekening houden met het algemeen belang, maar zoeken hierin naar een redelijke balans.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***4.6.5.1: We werken uit in een notitie wat we bedoelen met een 'ja, mits' houding, zodat dit voor alle medewerkers begrijpelijk is.**

Vanuit het regieteam van de organisatie ontwikkeling wordt een opdracht opgesteld om met een aantal collega's uit te werken wat we verstaan onder een 'ja, mits houding'.

Financieel

Van buiten naar binnen	2019	2020	2021	2022	Toelichting
Ontwikkelingsbudget van buiten naar binnen	-85	-85	-85	-85	Een budget dat we als flexibele schil inzetten om op specifieke onderwerpen kennis in te huren. Het doel is om hiermee de ontwikkelingen t.a.v. dienstverlening en werken van buiten naar binnen in goede banen te leiden. Van buiten naar binnen werken vraagt bijvoorbeeld expertise en inzet om processen (denk aan burgerparticipatie) goed te laten verlopen. Maar ook ontwikkelingen op het gebied van Smart Data vragen om kennisontwikkeling.
Communicatie	-50	-15	-15	-15	Uitvoering communicatievisie, conform vastgesteld plan.
Totaal nieuw beleid	-135	-100	-100	-100	

7. Een visie op onze omgeving

Waarom?

De omgevingswet treedt op 1 januari 2021 in werking.

Met de Omgevingswet wil de overheid regels voor ruimtelijke ontwikkeling vereenvoudigen en samenvoegen.

Met de nieuwe omgevingswet willen we:

- de verschillende plannen beter op elkaar afstemmen
- duurzame projecten stimuleren en
- gemeenten meer ruimte geven.

Zo ontstaat ruimte voor bedrijven en inwoners en organisaties om met ideeën te komen.

De samenleving verandert

Inwoners en bedrijven hebben vaker initiatieven. Als overheid zijn we verantwoordelijk voor de fysieke leefomgeving. De omgevingswet maakt het mogelijk lokale vraagstukken lokaal op te lossen. De gemeente vervult hierin een 'spin in het web'-functie. Meer keuzevrijheid om op lokaal niveau in te spelen op behoeften van initiatiefnemers en belanghebbenden.

Het is tijd voor een nieuwe visie

Dit is dé kans om vanuit een brede blik niet alleen naar de fysieke omgeving te kijken. Ook leggen we verbindingen met het sociale en economische domein. Daarom noemen we onze omgevingsvisie de Toekomstvisie.

Waar gaan we naartoe (doel)

***1.7.1: Op 1 januari 2021 zijn we klaar voor de omgevingswet.**

Dit betekent dat de inrichting van de systemen op de belangrijkste punten klaar is. In 2024 moeten we geheel aangesloten zijn op het Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO). In 2021 verwerken we de aanvragen digitaal. Verder vraagt de nieuwe wet een andere manier van werken. We gaan aan het werk met de nieuwe wetgeving.

Daarvoor is het nodig dat de volgende onderdelen er zijn:

- omgevingsvisie(toekomstvisie)
- omgevingsplan
- omgevingsvergunning

Wat gaan we doen (activiteit)

***1.7.1.1: Vaststellen omgevingsvisie (toekomstvisie).**

In 2019 stellen we onze nieuwe omgevingsvisie vast. De voorbereidingen hiervoor zijn in volle gang. In de omgevingsvisie stellen we ook leidende principes vast. Ook nemen we een visie voor het DRU Industriepark (uitvoering raadsmotie) en de visie Oude IJsselzone op in de omgevingsvisie.

***1.7.1.2: Ontwikkelen omgevingsplan.**

We gaan aan de slag om in 2020 een omgevingsplan af te hebben. We beginnen in 2019 met uitzoeken wat er in het plan komt. Daar betrekken we inwoners, ondernemers en de raad bij. Een omgevingsplan vervangt de huidige bestemmingsplannen en de verordeningen die over de omgeving gaan. Dit zorgt voor een betere afstemming van de verschillende regels voor:

- wonen
- ruimte
- infrastructuur
- milieu
- natuur
- water
- etc.

***4.7.1.3: ICT: Uitvoeren van plan van aanpak.**

In 2018 is een onderzoek gedaan naar de digitale stand van zaken van de ambtelijke organisatie ten behoeve van de implementatie van de Omgevingswet. Op basis van dit onderzoek is een plan van aanpak opgesteld dat we in 2019 en volgende jaren uitvoeren. Het doel is om op het gebied van ICT tijdig klaar te zijn voor de Omgevingswet.

***4.7.1.4: Houding & gedrag: andere manier van werken.**

De Omgevingswet vraagt van de gemeente een "ja, mits" in plaats van "nee, tenzij". Daarom pakken we opgaven die zich nu voordoen al op in de geest van de omgevingswet. Deze verandering in houding en gedrag zijn ook de elementen van de organisatieontwikkeling 'Van buiten naar binnen werken'.

Waar gaan we naartoe (doel)

***1.7.2: Meer ruimte voor initiatieven en passende oplossingen.**

Na de invoering van de Omgevingswet kunnen we uitgaan van minder regels, overzichtelijker regels en snellere besluitvorming. Meer ruimte voor initiatieven en meer aandacht voor de lokale situatie zodat er een passende oplossing komt.

Wat gaan we doen (activiteit)

***1.7.2.1: De initiatiefnemer is zelf aan zet.**

Er ontstaat door de Omgevingswet meer ruimte voor ideeën en plannen maar de initiatiefnemer moet zelf actie nemen om draagvlak te creëren voor zijn of haar plannen. Wanneer het draagvlak kan worden aangetoond is er meer mogelijk. De gemeente blijft wel toetsen. Een aantal initiatieven handelen we op deze nieuwe manier af. Hierbij houden we rekening met de lokale situatie (maatwerk).

Financieel

We voeren deze opgave uit binnen de bestaande budgetten.

8. Flexibel wonen op maat

Waarom?

Door de veranderende bevolkingssamenstelling (ontgroening en vergrijzing), sluit het woningaanbod in de bestaande voorraad niet goed meer aan bij de vraag.

De laatste jaren verandert het aantal inwoners in onze gemeente en de samenstelling van huishoudens. De huishoudens worden kleiner en de woonwensen veranderen. De komende jaren zal het aantal huishoudens nog iets stijgen. Ook past het aanbod niet altijd bij de vraag. Dit vraagt om nieuwe woningen op korte termijn.

Op langere termijn daalt het aantal huishoudens weer waardoor er mogelijk een sloopopgave ontstaat. Particuliere woningeigenaren zijn hiervoor verantwoordelijk. Hulp van Rijk en Provincie is noodzakelijk.

Daarnaast zijn veel (verouderde) woningen niet aantrekkelijk voor starters doordat ze niet voldoen aan de eisen. Verbouwingen kunnen starters niet (meer) meefinancieren. Door gestegen prijzen van koopwoningen en strengere financieringseisen voor de hypotheek zijn koopwoningen vooral voor starters minder toegankelijk.

Woningen moeten levensloopbestendig worden.

We wonen langer zelfstandig (met ondersteuning) thuis. Dit geldt niet alleen voor ouderen maar ook voor bijvoorbeeld mensen met een lichamelijke of geestelijke beperking.

Woningen moeten duurzaam worden.

Veel woningen hebben een hoog energieverbruik. Woningcorporaties (zoals Wonion) zijn volop bezig met het verduurzamen van de woningen. In de particuliere sector gebeurt dit nog te weinig.

Vanaf 2024 zijn asbesthoudende daken verboden in verband met gezondheid. Dit betreft vooral landbouwschuren. De komende jaren moeten eigenaren het asbest verwijderen. De gemeente heeft hierin een informerende en faciliterende rol.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***1.8.1: Vraag en aanbod zijn kwantitatief en kwalitatief beter in balans; de 'mismatch' tussen vraag en aanbod is kleiner dan nu**

Onderzoek geeft aan dat op dit moment er binnen de huidige woningvraag sprake is van een tekort aan gelijkvloerse woningen en starterswoningen (goedkope rijtjeshuizen). Er is nu een overschot aan vrijstaande koopwoningen.

De behoefte is kleiner bouwen voor zowel jong als oud. Bovendien is er sprake van een mismatch tussen kernen. Er is in Varsseveld, Gendringen en Silvolde geen evenwicht tussen de vraag naar nieuwe woningen en het aanbod aan plannen. In Uft en het buitengebied is er een overschot. Terborg zit er tussenin.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***1.8.1.1: We voeren de woonvisie verder uit.**

De komende vier jaar worden nog circa 300 woningen toegevoegd (prognose Woonmonitor 2016). Bijna alle woningbouwplannen liggen vast. Binnen deze woningbouwplannen zit een mismatch met name in woningtypen maar ook tussen kernen. Daarom gaan we met de bouwers en ontwikkelaars in gesprek om de plannen aan te passen aan de huidige behoefte: meer woningen voor starters en senioren, meer rijtjeshuizen en appartementen, veel minder vrijstaand en twee-onder-een-kappers. Als het nodig is passen we het bestemmingsplan hierop aan.

Nieuw bevolkingsonderzoek geeft aan dat er tot 2025 ruimte is voor enige extra nieuwbouw. We willen daarom nieuwe plannen ontwikkelen die helpen de 'mismatch' op te lossen.

***1.8.1.2: Extra woningen.**

Uit recent bevolkingsonderzoek blijkt dat het aantal huishoudens tot 2025 harder toeneemt dan het aantal woningen dat volgens planning wordt gebouwd. Daarom kunnen er bovenop de vastgestelde woningbouwplanning mogelijk extra woningen worden gebouwd. Het aantal extra te bouwen woningen moeten we regionaal afstemmen. Bovendien blijkt dat er sprake is van een mismatch. Er worden vooral woningtypen gebouwd waar in het grote geheel weinig vraag naar is. Nieuwe huizen worden niettemin goed verkocht maar uiteindelijk leidt dit tot minder vraag naar woningen in de bestaande voorraad (met name aan de onderkant van de woningmarkt). We onderzoeken op welke locaties in de gemeente de extra woningtypen waar veel vraag naar is (gelijkvloerse woningen en starterswoningen) kunnen worden gebouwd. Let wel: nu meer bouwen betekent straks mogelijk meer slopen.

***1.8.1.3: Woonmonitor**

In de woonmonitor geven we jaarlijks een beeld van de ontwikkeling van de leegstand. In het najaar van 2018 komt de Woonmonitor 2017 beschikbaar.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***1.8.2: Er zijn voldoende woningen geschikt om flexibel aan te passen aan veranderende behoeften (levensloopbestendige en flexibele woningen).**

Levensloopbestendig wil zeggen dat ouderen niet gedwongen hoeven te verhuizen omdat de woning niet kan worden aangepast. Op termijn moet dit leiden tot minder verhuizingen en woningaanpassingen vanuit de Wmo.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***1.8.2.2: We onderzoeken de concrete vraag naar woningen met ondersteuning en zorg.**

We onderzoeken de concrete vraag naar woningen met ondersteuning en zorg. Er lijken meer mensen te komen met een zorgbehoefte terwijl zij zelfstandig blijven wonen. Daarnaast is de veronderstelling dat meer ouderen behoefte hebben aan beschut wonen. Ook onderzoeken we welke belemmeringen er bij ouderen zijn om te verhuizen naar een meer passende woning. Mogelijk leiden de uitkomsten van het onderzoek tot de wens om het aantal woningen (met ondersteuning) uit te breiden. De gemeente faciliteert een Tafel 'Wonen en Zorg' om met de zorgaanbieders in het veld de ontwikkelingen in de verhouding vraag - aanbod in beeld te brengen. Vertrekpunt is een regionale inventarisatie uit het najaar van 2017. Tijdens een eerste bijeenkomst bleek dat deze inventarisatie op enkele punten al achterhaald is (snelle stijging van de vraag naar zorg voor dementerenden). Daarnaast werd gesignaleerd dat het organiseren van de zorg aan huis vast dreigt te lopen door oplopend tekort aan arbeidskrachten in de zorg. Verwacht wordt dat dit concentratie van zorgvragers in de hand werkt.

***1.8.2.3: We evalueren de startersleningen.**

Het budget van de starterslening is uitgeput. Incidenteel kunnen nog leningen worden verstrekt met terugbetaalde leningen (revolverend fonds). Tijdens de evaluatie wordt het effect van de regeling vergeleken met de doelstelling ervan. Op basis van de evaluatie geven we een advies over het al dan niet voortzetten van de regeling. Waarbij we kunnen aansluiten bij de verbreding van de duurzaamheidsleningen zodat starters bij aankoop van een wat oudere woning deze kunnen verduurzamen en moderniseren.

***1.8.2.4: We starten een pilot 'woonadvies'.**

We geven vanuit één ingang advies over alle vragen rondom de woning zoals woningaanpassingen en de woning levensloopbestendig en energiezuinig maken. De vorm waarin we dit organiseren onderzoeken we door te participeren in regionaal onderzoek naar de inzet van een "Eigenhuiscoach". We onderzoeken of en hoe we programma-overstijgend en integraal kunnen werken. Eén toegang, één advies (duurzaamheid, toekomstbestendig wonen, welzijn en fysieke/sociale veiligheid) en één regisseur.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***1.8.3: Er zijn meer particulieren bezig met het verduurzamen van hun woning.**

Vanaf 1 juli 2018 is het wettelijk verplicht om nieuwbouw Bijna Energie Neutraal uit te voeren (BENG; Bijna Energie Neutraal Gebouw). Echter het gros van de woningen staat er al. Driekwart daarvan is particulier bezit. Eigenaren zijn zelf verantwoordelijk voor het verduurzamen van hun woning. Er is geen verplichting maar de gemeente wil dit wel stimuleren.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***1.8.3.1: Implementeren BENG (Bijna Energie Neutraal Gebouwd).**

BENG is vanaf 2020 de nieuwe norm. Voor de gemeentelijke gebouwen (overheidsgebouwen) geldt BENG vanaf 1 januari 2019. Vanaf 2020 is BENG een toetsingscriterium waaraan we toetsen. In het tussenliggende jaar 2019 informeren we aanvragers over de mogelijkheden.

Waar gaan we naartoe? (doel)

***2.8.2: Levensloopbestendige en flexibele woningen**

Er zijn voldoende woningen geschikt om flexibel aan te passen aan veranderende behoeften (levensloopbestendige en flexibele woningen). Op termijn moet dit leiden tot minder (gedwongen) verhuizingen en woningaanpassingen vanuit de Wmo.

Wat gaan we doen? (activiteit)

***2.8.2.1: We voeren een lobby richting het Rijk en Provincie om wonen en zorg weer te koppelen.**

Oude verpleeghuizen worden omgebouwd naar zelfstandige woonruimtes met inkoop van zorg (woon-zorgcomplexen), zodat de zorg op 1 plek geclusterd is. En wordt elke woonruimte een nieuw wooncontingent. De Wlz zorg (Wet langdurige zorg) aan huis (in eigen woning) wordt maar gedeeltelijk geleverd, waardoor mensen "verplicht" worden te verhuizen naar deze woon-zorgcomplexen. De gemeente wordt hierdoor door het zorgkantoor verantwoordelijk gemaakt voor het leveren van de hulpmiddelen en woningaanpassingen binnen deze complexen. Dit is een effect dat door het Rijk niet zo is bedoeld. Bestuurlijk wordt daarom een lobby gevoerd om wonen en zorg weer te koppelen onder de Wlz. Ondersteunend daaraan worden ambtelijk gesprekken gevoerd met Menzis en zorgpartners over de effecten hiervan.

Financieel

Flexibel wonen op maat	2019	2020	2021	2022	Toelichting
Revitaliseringsfonds/ Investeringsfonds voor creatieve woonoplossingen			-400	-600	Voor stedelijke herverkaveling zijn aanvullende middelen nodig. Gezamenlijk met alle belanghebbenden nemen we de verantwoordelijkheid om nu te bouwen (om zo tijdelijke behoeften op te vangen) en daarnaast in de toekomst te kunnen slopen. Onze bijdrage is op voorwaarde dat de Provincie ook dit bedrag inlegt en dat bedrijven mee gaan doen. In 2019-2020 spannen we ons in om gezamenlijk een dergelijk fonds op te richten.
Taskforces	-75	-100	-125	-150	Er zijn vier verschillende taskforces benoemd (nadere toelichting zie bij opgave 6 'van buiten naar binnen werken'). - wonen en zorg - duurzaamheid en energietransitie - economie, ruimte en bedrijvigheid - werk, inkomen en onderwijs We stellen voor om per jaar met 1 taskforce te beginnen te starten met wonen en zorg. Hierin kan de combinatie van wonen, toegang, duurzaamheid (rondom woning), langer zelfstandig wonen, etc. gecombineerd worden. Het budget is bedoeld voor alle taskforces tezamen.
Pilot één loket 'woonadvies'	-40	-40	-40	-40	We hebben op dit moment meerdere vindplaatsen / loketten op het gebied van wonen in brede zin (veilig thuis, energieloket). Vanuit het coalitieprogramma voeren we een pilot uit om vanuit één integrale ingang woonadvies te geven over alle vragen rondom de woning (voorkomen leegstand, veiligheid, energieneutraal, toekomstbestendig).
Totaal nieuw beleid	-115	-140	-565	-790	

Programma's

Programma 1: De gemeente waar het goed wonen is

Waarom en waartoe

Dit programma omvat alle activiteiten gericht op:

- de kwaliteit van de kernen
- een aanbod van voldoende en kwalitatief goede woningen
- een behoorlijke infrastructuur en openbare ruimte
- voldoende accommodaties
- een optimale kwaliteit van het buitengebied

Ook de fysieke bedrijfsinfrastructuur (bedrijventerreinen) valt binnen dit programma. Daarnaast zijn de ruimtelijke ordening en rechtszekerheid van belang.

De gemeente heeft als (wettelijke) taak een openbare ruimte van goede kwaliteit te leveren, waar:

- Inwoners hier blijven of komen wonen in een duurzame omgeving met voldoende ruimte, cultuur en (recreatief) groen.
- Inwoners zich prettig en veilig voelen (zoals beleving en sociale veiligheid van de openbare ruimte, veiligheid in het verkeer).

Omdat economie zo belangrijk is, willen we dat mensen hier komen wonen. Ze moeten zich goed kunnen verplaatsen (vervoer), goed kunnen wonen (wateroverlast voorkomen, etc.), de omgeving moet schoon en groen zijn, ze willen prettig kunnen recreëren, fietsen etc. De kwaliteit van onze openbare ruimte moet daarom goed zijn om de mensen hier te houden. Buiten de kernen is plattelandsontwikkeling van belang: een goede balans tussen de landschappelijke kwaliteit, de natuurwaarden en de economische bedrijvigheid, met name de landbouw.

Waar gaan we naartoe?(doel)

***1.10.1: Kwaliteitsniveau van de wegen is (en blijft) gemiddeld op niveau basis.**

De raad heeft eerder vastgesteld dat het onderhoudsniveau van onze wegen 'basis' is. Geleidelijk aan brengen we ons wegennet op dit niveau. En houden het daar op.

Wat gaan we doen?(activiteit)

***1.10.1.1: We voeren het nieuwe beleidsplan wegen uit en zetten de stijgende lijn door.**

Eind 2018 is het nieuwe beleidsplan wegen gereed (2019-2023). Hierin staat aangegeven wat we tot nu toe gedaan en bereikt hebben, wat we in de komende jaren willen, hoe gaan we dit betalen en hoe we dit aanpakken. Dit zal moeten leiden tot verbeteringen in het werkproces/beheercyclus van het wegbeheer.

Waar gaan we naartoe?(doel)

***1.10.2: Openbare verlichting.**

De openbare verlichting bestaat in 2022 voor minimaal 50% uit Ledverlichting in plaats van traditionele verlichting (nu is dat 19 %). Led heeft een langere levensduur en daarmee minder storingen en klachten. In de paragraaf kapitaalgoederen wordt dit verder toegelicht.

Wat gaan we doen?(activiteit)

***1.10.2.1: Uitvoering vervangingsplan openbare verlichting.**

In 2017 zijn we gestart met het vervangingsplan Openbare verlichting. Hierin worden masten ouder dan 45 jaar en armaturen ouder dan 25 jaar per deelgebied vervangen. Hierin staat ook aangegeven dat naast armaturen van 25 jaar en ouder in eerste instantie de energievervlindende SOX en SON armaturen worden vervangen. Dit zal in de toekomst leiden tot een daling van de exploitatielasten (onderhoud en energie). In 2017 zijn de kernen Varsseveld en Ulft Noord uitgevoerd, in 2018 Terborg en Ulft Zuid en in 2019 zullen Silvolde en Gendingen uitgevoerd worden. In 2019 stijgt het percentage led naar ruim 20%.

Waar gaan we naartoe?(doel)

***1.10.3.: Wateroverlast.**

We zijn in staat om wateroverlast zo goed mogelijk te beheersen.

Wat gaan we doen?(activiteit)

***1.10.3.1: Uitvoering stresstest**

Deze stresstest is een wettelijke verplichting en vloeit voort uit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA). Bij deze test wordt niet alleen gekeken naar wateroverlast, maar ook naar hitte, droogte en waterveiligheid (weersomstandigheden en klimaatverandering zoals wateroverlast, droogte, hitte, etc.). Het DPRA geeft duidelijk aan dat de resultaten van de test in 2019 beschikbaar dienen te zijn. Vervolgens dient er in 2020 een uitvoerings- en investeringsagenda opgesteld te zijn met betrekking tot de geconstateerde knelpunten.

Waar gaan we naartoe?(doel)

***1.10.4: Inwoners voelen zich prettig en veilig in hun eigen woonomgeving.**

Dit betreft onder andere het groen, maar ook de leefbaarheid in de directe omgeving (zoals de openbare ruimte in de Vogelbuurt).

Wat gaan we doen?(activiteit)

***1.10.4.1: Vogelbuurt.**

In navolging op de succesvolle samenwerking in de Vogelbuurt, gaan we samen met Wonion na of er meer wijken voordeel hebben bij deze aanpak.

***1.10.4.2: We stellen nieuw speelruimte beleid op.**

In 2019 wordt er een beleidsplan gemaakt betreffende speelvoorzieningen in onze gemeente. Op basis van de inspecties is er al wel begonnen met het vervangen en verwijderen van speelvoorzieningen die niet voldoen aan de gestelde veiligheidsnormen. Voor het vervangen van deze speelvoorzieningen is een investeringsbudget opgenomen.

Waar gaan we naartoe?(doel)

***1.10.5: De verkeersveiligheid in onze gemeente is vergroot.**

De verkeersveiligheid in onze gemeente is vergroot. Op basis van het vierjarig gemiddelde (2014-2017) vinden er jaarlijks gemiddeld minstens 222 verkeersongevallen plaats. Daarvan zijn er gemiddeld 37 ziekenhuisgewonden per jaar en 1 dodelijk slachtoffer per twee jaar. De ongevalsconcentratiepunten (blackspots) zijn eerder samen met de provincie Gelderland en Rijkswaterstaat opgepakt. Minder blackspots betekent dat ongevallen meer verspreid door de gemeente voorkomen. Om de verkeersveiligheid voor met name fietsers te vergroten worden fietsvoorzieningen verbeterd en wordt natuurlijk sturen toegepast op 60 km/uur-wegen.

Wat gaan we doen?(activiteit)

*1.10.5.1: Aanpak van verkeerskundige probleempunten.

Investerings om verkeerskundige probleempunten op te lossen. Deze zijn op de investeringslijst opgenomen:

- Varsseveld, Zelhemseweg: realisatie fietsvoorzieningen en rotonde.
- Silvolde, Over de IJssel: realisatie fietspad naar Ulft. Hiervoor is €215.000 extra nodig in 2019.
- Heelweg, Bosboombroekerweg: realisatie fietspad Heelweg-Oost/ -West.
- Terborg, Varsseveldseweg: realisatie vrijliggend fietspad in relatie met het opheffen van een overweg en beter beveiligen van een naastgelegen overweg.

*1.10.5.2: We passen wegbermen aan met groen.

We passen wegbermen aan met groen, zodat de snelheid op 60 km/uur-wegen omlaag gaat en de verkeersveiligheid groter wordt. Verkeerskundigen noemen dit 'natuurlijk sturen'.

Langs wegen wordt groen aangeplant, waardoor groene wegversmallingen ontstaan.

Groenaanplant in binnenbochten ontnemt het zicht, wat een gunstig effect heeft op de snelheid. Het moet beplanting zijn die past in het landschap.

Waar gaan we naartoe?(doel)

*1.10.6: Onze gemeente is over de weg en met openbaar vervoer goed bereikbaar.

De mobiliteit moet verder geoptimaliseerd worden:

- Kwaliteitsverbetering openbaar vervoer (buurtbus, bus, trein);
- Efficiënter doelgroepenvervoer (ZOOV: regiotaxi, leerlingenvervoer, vervoer dagbesteding/ sociale werkplaats);
- Experimenteren met andere mobiliteit (dorpsauto, deelauto).

De versterking van de infrastructuur gaat om het verbeteren van de ontsluiting van regionale bedrijventerreinen, voorbereiden 2^e fase N18, verbeteren toegankelijkheid bushaltes en verbeteren van de spoorweginfrastructuur en andere vraagstukken rondom ontsluiting van de gehele Achterhoek.

Wat gaan we doen?(activiteit)

*1.10.6.1: Versterken van het openbaar vervoer.

Samen met de provincie en de regio maken we afspraken over het versterken van het openbaar vervoer. Onderdeel hiervan is het geschikt maken van de haltes voor rolstoelgebruikers (inclusie). Het Vervoerplan 2019 wordt te zijner tijd aan de raad ter kennisname aangeboden.

*1.10.6.2: Nieuwe initiatieven voor vervoer.

Nieuwe initiatieven op het gebied van andere vormen van vervoer, ondersteunen we waar nodig. Deze experimenten ontstaan zowel vanuit mobiliteit als het sociaal domein. Op dit moment vindt regionaal een aantal pilots plaats, waaronder de dorpsauto's Breedenbroek en Netterden. Uit een evaluatie (eind 2018) zal blijken of deze initiatieven kunnen en moeten doorgaan en hoeveel geld er jaarlijks bijgelegd zou moeten worden door de gemeente.

*1.10.6.3: Besluitvorming over 2e fase N18.

Er heeft onderzoek plaatsgevonden naar 2^e fase N18. Er zijn twee varianten uitgekomen, een 80 en 100km/uur-weg. In 2019 vindt besluitvorming over de voorkeursvariant plaats door de Achterhoek Board. Het onderzoek krijgt een vervolg. Plannen worden concreter uitgewerkt inclusief een globale kostenraming, waar de zeven Achterhoekse gemeenten hetzelfde bedrag aan bijdragen.

***1.10.6.4: Ontsluiten van (regionale) bedrijventerreinen.**

We leveren onze bijdrage aan het ontsluiten van (regionale) bedrijventerreinen in de Achterhoek. Het gaat om A18 Bedrijvenpark, Bedrijvenpark Laarberg en Docks NLD. Het is belangrijk dat ook Hofskamp III Varsseveld aan dit rijtje wordt toegevoegd. Het hiertoe benodigde onderzoek wordt door de zeven Achterhoekse gemeenten betaald.

Waar gaan we naartoe?(doel)

***1.10.7: Voor al onze accommodaties hebben we het onderhoud op orde (basisniveau).**

Momenteel wordt gewerkt aan het actualiseren van de meerjarenonderhoudsplanningen van gemeentelijke gebouwen. Uitgangspunt daarbij is niveau basis. Bij de uitvoering van het onderhoud worden waar mogelijk verbeteringen in duurzaamheid meegenomen. Hiervoor is een nieuw budget opgenomen in deze begroting.

Wat gaan we doen?(activiteit)

***1.10.7.1: Meerjarenonderhoudsplanningen.**

Op basis van inspectierapporten worden meerjarenonderhoudsplanningen voor vier jaar voor de accommodaties gemaakt. We gaan er vooralsnog van uit dat we met de budgetten in 2019 uitkomen. Op basis van de nieuwe meerjarenonderhoudsplanningen zullen we zo nodig in de Voorjaarsnota voor 2020 om een verhoging van het budget vragen.

Waar gaan we naartoe?(doel)

1.10.8: Plattelandsontwikkeling.

We streven naar een vitaal en leefbaar platteland. Een goed samenspel van landschap, natuur, wonen, landbouw en andere economische activiteiten.

Wat gaan we doen?(activiteit)

1.10.8.1: Plattelandsraad.

De Plattelandsraad is een gemengd adviesorgaan, waaraan vertegenwoordigers van landbouw- natuur- en andere organisaties deelnemen. Ze slaagt erin om partijen uit verschillende sectoren met soms tegengestelde belangen met elkaar te verbinden en samen tot gedragen oplossingen te komen. De Plattelandsraad heeft aangegeven met haar partners in het veld projecten te willen realiseren die bijdragen aan een vitaal en leefbaar platteland. We hebben aan de Plattelandsraad een budget toegekend om zelf kleinere projecten mee uit te voeren.

1.10.8.2: Kavelruil.

Kavelruil is een multifunctioneel instrument dat we al jaren succesvol inzetten, zoals bij de realisatie van Engbergen. Het gaat daarbij niet alleen om grond vrij te maken voor bijvoorbeeld een fietspad, maar ook om te zorgen dat er daarbij landbouwkundig goede percelen overblijven. En dat er zo nodig ruimte ontstaat voor de waterhuishouding of voor beplanting.

1.10.8.3: Ontwikkelingen in de landbouw.

Recent is er door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit een krachtig pleidooi gehouden voor een landbouw die meer gebaseerd is op een gesloten (lokale/regionale) kringloop. Dit is een ontwikkeling die aansluit bij de visie die de Plattelandsraad OIJ onlangs samen met landbouwvertegenwoordigers hebben opgesteld. Een belangrijke koerswijziging voor de landbouwsector en een drager voor een vitaal en leefbaar buitengebied. Met de landbouwsector en de Plattelandsraad verkennen we mogelijkheden om de komende jaren kansen te benutten en negatieve gevolgen van deze koerswijziging zo veel mogelijk te beperken.

1.10.8.3: Gebiedsontwikkeling Aaltense Goor / Zwarte Veen / Vennebulten.

In dit gebied (wat merendeels in Aalten ligt) is al enkele jaren een gebiedsontwikkeling gaande, waarbij geprobeerd wordt een goed evenwicht te vinden tussen de bestaande functies landbouw, waterhuishouding, natuur en recreatie, samen met mogelijke nieuwe toevoegingen als bijvoorbeeld heideontwikkeling of een natuurbegraafplaats.

Bijdrage aan opgaven

Programma 1 draagt verder bij aan de volgende opgaven:

- Een leven lang leren
 - Onderwijs is bereikbaar voor iedereen
 - We leggen een fietspad aan tussen Ulft en het nieuwe Almende College
 - Onderwijs sluit duurzaam aan op de arbeidsmarkt en op relevante maatschappelijke ontwikkelingen
 - Innovatiehubs
- Bloeiende economie
 - Goede bedrijventerreinen
 - We ontwikkelen het bedrijventerrein Hofskamp Oost III
 - Promoten initiatieven
 - We versterken onze concurrentiepositie voor innovatieve en circulaire industrie.
 - We leggen de focus van Hofskamp-Oost III op de vestiging van innovatieve bedrijven en de toeleveranciers in de maakindustrie.
 - Afstudeerders en start-ups blijven wonen en werken in de regio en daarmee vormen wij de afstudeerregio van Nederland
 - We bouwen samen met onze partners aan een start-up omgeving op het DRU-Industriepark
 - Per kern en in het buitengebied hebben we afspraken gemaakt over ondernemerschap
 - We zorgen dat er in het bestemmingsplan mogelijkheden zijn voor ondernemerschap
- Van buiten naar binnen werken
 - De basishouding is ja, mits, maar soms is 'nee' het enige antwoord.
 - Eigen beleid kritisch bekijken en aanpassen waar nodig.
 - We coachen collega's bij het oefenen van de 'ja, mits' houding.
- Een visie op onze omgeving
 - Op 1 januari 2021 zijn we klaar voor de omgevingswet
 - Vaststellen omgevingsvisie(toekomstvisie)
 - Ontwikkelen omgevingsplan
 - Meer ruimte voor initiatieven en passende oplossingen
 - De initiatiefnemer is zelf aan zet.
- Flexibel wonen op maat
 - Vraag en aanbod zijn kwantitatief en kwalitatief beter in balans; de 'mismatch' tussen vraag en aanbod is kleiner dan nu
 - We voeren de woonvisie verder uit.
 - Extra woningen
 - Woonmonitor
 - Er zijn voldoende woningen geschikt om flexibel aan te passen aan veranderende behoeften (levensloopbestendige en flexibele woningen).
 - We onderzoeken de concrete vraag naar woningen met ondersteuning en zorg.
 - We evalueren de startersleningen
 - We starten een pilot 'woonadvies'
 - Er zijn meer particulieren bezig met het verduurzamen van hun woning
 - Implementeren BENG

Wat kost het?

Programma 1 (x 1.000)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten					
Bestaand beleid	26.956	27.699	27.837	27.738	27.738
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	75	100	525	750
Autonome ontwikkelingen	-	262	905	997	1.059
Totaal lasten	26.956	28.036	28.842	29.261	29.548
Baten					
Bestaand beleid	14.826	15.378	15.509	15.403	15.403
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Autonome ontwikkelingen	-	555	560	564	524
Totaal baten	14.826	15.933	16.069	15.967	15.927
Totaal programma 1	12.130-	12.103-	12.773-	13.293-	13.621-
inclusief:					
Afschrijvingen/Rente	7.183	6.707	7.327	7.432	7.492
Verdeling interne kosten	6.087	6.464	6.464	6.464	6.464
Totaal	13.271	13.171	13.791	13.896	13.956

Toelichting beleidsmatige ontwikkelingen

- Revitaliseringsfonds** *N € 400.000 (vanaf 2021)*
 Draagt bij aan opgave 'duurzaamheid'. Voor stedelijke herverkaveling zijn aanvullende middelen nodig. Gezamenlijk met alle belanghebbenden nemen we de verantwoordelijkheid voor nu bouwen/opvangen van tijdelijke behoeften en daarnaast in de toekomst kunnen slopen. Onze bijdrage is op voorwaarde dat de Provincie ook dit bedrag inlegt en bedrijven mee gaan doen. In 2019-2020 spannen we ons in om gezamenlijk een dergelijk fonds op te richten, zodat deze vanaf 2021 in werking kan treden.
- Taskforce wonen en zorg** *N € 75.000*
 Draagt bij aan opgave 'flexibel wonen op maat' als eerste taskforce. Voor de taskforces is olopend € 75.000 tot € 150.000 per jaar benodigd.

Toelichting autonome ontwikkelingen

- Kapitaallasten Frank Daamenstraat** *N € 126.000*
 Extra kapitaallasten in verband met aanschaf pand Frank Daamenstraat, zoals door de raad besloten.
- Pachten en huren** *V € 60.000 (tot 2021)*
 Omdat onder andere het Zwarte Veer nog niet is verkocht, ontvangen we hier nog pachtopbrengsten van.
- Indexering exploitatiesubsidies** *N € 30.000*
 Betreft autonome indexering van exploitatiesubsidies voor met name sportcomplexen.
- Spuk gelden** *budgettair neutraal*
 Spuk is een nieuwe specifieke uitkering voor subsidiering van gemeentelijk uitgaven aan sport. Bedoeld om de ontwikkeling en instandhouding van sportaccommodaties en sportmaterialen door gemeenten te stimuleren, waar de mogelijkheid tot btw-af trek is vervallen. De kosten worden inclusief btw opgenomen in de begroting, daartegenover wordt de spuk geraamd.
- Afval** *budgettair neutraal*
 Vanwege de hogere kosten voor afvalscheiding, zijn de lasten hoger. Dit wordt gecompenseerd door een hogere afvalstoffenheffing, waarmee het effect budgettair neutraal is.

Overzicht baten en lasten per taakveld (x 1.000)	2019	
	lasten	baten
Programma 1		
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	1.171	1.396
2.1 Verkeer en vervoer	5.668	78
2.2 Parkeren	280	-
2.5 Openbaar vervoer	90	-
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	156	
5.2 Sportaccommodaties	3.138	1.033
5.4 Musea	185	-
5.5 Cultureel erfgoed	90	-
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	3.975	28
7.2 Riolering	7.901	8.780
7.3 Afval	3.303	3.902
8.1 Ruimtelijke ordening	558	23
8.2 Grondexploitatie(niet-bedrijventerreinen)	178	240
8.3 Wonen en bouwen	1.343	454
Totaal Programma 1	28.036	15.933

Programma 2: Een leefbare gemeente

Waarom en waartoe

In 2020 is de gemeente Oude IJsselstreek een gemeente waar inwoners bewuster en gezonder leven. Een gemeenschap met leden die elkaar ontmoeten, elkaar om hulp durven vragen en voor elkaar klaarstaan. 'Samen, met & voor elkaar'. Een gemeente waar kinderen en jongeren kansen krijgen om zich te ontwikkelen.

Een gemeente waar gekeken wordt naar wat mensen kunnen en niet wat ze niet (meer) kunnen. Iedere inwoner heeft kwaliteiten en levert een bijdrage aan de maatschappij, betaald of onbetaald. "Iedereen doet mee".

Een gemeente waar mensen omzien naar elkaar en hun omgeving, waar mensen zoveel mogelijk hun eigen verantwoordelijkheid nemen en problemen oplossen. Waar een gezin of huishouden zelf de verantwoordelijkheid en regie heeft over het eigen leven. Een gemeente waarin het prettig wonen is en mensen zich betrokken voelen en daar naar handelen.

Maar ook een gemeente waar een vangnet is voor mensen die even -of langer- een steuntje in de rug nodig hebben en waar ruimte is voor hen die structureel geholpen moeten worden. Daarbij kan gerekend worden op duidelijkheid en consistentie van de gemeente die meedenkt. Die zorgt dat noodzakelijke ondersteuning in samenhang en altijd als toevoeging op de eigen kracht wordt ingezet.

In 2018 hebben we bij de voorbereiding van deze begroting geconstateerd dat in de zomermaanden de kosten, met name in de jeugdzorg, exponentieel zijn gestegen. Daarnaast begint ook het effect van de kostenverhogende wijzigingen in de tarieven huishoudelijke hulp en eigen bijdragen zichtbaar te worden. Met deze recente exponentiële groei en sterke stijging van de tekorten worden momenteel veel gemeenten, ook binnen onze regio, geconfronteerd. Er is sprake van een landelijk en wijdverbreid probleem. En het beperkt zich dus niet alleen tot de jeugdzorg.

Op dit moment vindt een inhoudelijke analyse plaats op de oorzaken van deze (versnelde) groei in kosten. De verwachting is dat ook elders, in de regio en landelijk, onderzoek naar de ontstane situatie zal plaatsvinden. Van hieruit komen we in samenspraak met uw raad dan tot een voorstel voor een stevige set maatregelen. Daarbij kijken we ook regionaal en landelijk naar goede voorbeelden en ervaringen, om de transformatie in het Sociaal Domein te organiseren. Als blijkt dat deze set maatregelen niet toereikend is, dan geven we dit aan in de Voorjaarsnota 2020. Deze presenteren we in mei 2019. Waar nodig zullen we hierbij nadere (concernbrede) keuzes aan uw raad voorleggen.

Bijdrage aan opgaven

Invulling van de opgave Meedoen dekt het gehele programma 2 (zie hiervoor de opgave 'Meedoen'). Daarnaast draagt programma 2 bij aan de volgende opgaven:

- Een leven lang leren
 - Belemmerde factoren om te leren worden snel gesignaleerd en opgelost
 - We maken schoolmaatschappelijk werk op elke school beschikbaar
 - Samen met scholen helpen we gezinnen bij opvoed- en opgroei problemen
 - We versterken de uitvoering en capaciteit van de leerplicht
 - Het onderwijs sluit duurzaam aan op de arbeidsmarkt en op relevante maatschappelijke ontwikkelingen
 - Regionale werktafel Zorg
- Flexibel wonen op maat
 - Levensloopbestendige en flexibele woningen
 - We voeren een lobby richting het Rijk en Provincie om wonen en zorg weer te koppelen

Wat kost het?

Programma 2 (x 1.000)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten					
Bestaand beleid	44.226	43.426	43.263	42.722	42.722
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	35	35	35	35
Autonome ontwikkelingen	-	4.226	628	662	720
Totaal lasten	44.226	47.687	43.926	43.418	43.476
Baten					
Bestaand beleid	10.359	10.182	10.182	9.708	9.708
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Autonome ontwikkelingen	-	424	-	-	-
Totaal baten	10.359	9.758	10.182	9.708	9.708
Totaal programma 2	33.867	37.929	33.744	33.711	33.769
inclusief:					
Afschrijvingen/Rente	181	162	160	158	156
Verdeling interne kosten	2.471	2.438	2.438	2.438	2.438
Totaal	2.653	2.600	2.598	2.596	2.594

Toelichting beleidsmatige ontwikkelingen (buiten de hekjes)

- *Buurtbudgetten* *N € 35.000*
Het budget draagt bij aan opgave 'meedoen'. Dit betreft het voortzetten van de initiatieven als gevolg van de motie Buurtbudget. Uit evaluatie blijkt dat het gebruik en effect van buurtbudgetten succesvol verloopt. We stellen voor om het budget structureel op te nemen in de begroting. Het totale budget blijft hiermee € 60.000 per jaar (€ 25.000 is al structureel in de begroting opgenomen).

Toelichting autonome ontwikkelingen

- *Tekort sociaal domein* *N € 4.2 mln*
De tekorten worden voornamelijk veroorzaakt door de stijging in kosten op jeugdzorg, hulpmiddelen en tarieven en wijziging eigen bijdrage voor huishoudelijke hulp. Daarnaast zijn de kosten op begeleiding Wmo ook gestegen. Met het opstellen van de analyse en een pakket aan maatregelen, worden de verschillende onderdelen nader uitgewerkt. Het tekort wordt gedekt door de reserve sociaal domein en de algemene reserve. Binnen dit budget valt ook de uitbreiding van het schoolmaatschappelijk werk ad € 154.000 per jaar (opgave 'leven lang leren').
- *Personeelslasten* *budgettair neutraal*
Er is een verschuiving van personeelslasten die tot en met 2018 vanuit het sociaal domein zijn betaald naar het algemene personeelsbudget.

Overzicht baten en lasten per taakveld (x 1.000)	2019	
	lasten	baten
Programma 2		
5.1 Sportbeleid en activering	585	-
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	1.752	4
5.6 Media	1.021	14
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	2.221	70
6.2 Wijkteams	-	-
6.3 Inkomensregelingen	11.794	8.702
6.4 Begeleide participatie	5.120	-
6.5 Arbeidsparticipatie	666	-
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	986	757
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	14.566	210
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	6.711	-
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	192	-
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	1.270	-
7.1 Volksgezondheid	803	-
Totaal Programma 2	47.687	9.758

Programma 3: De werkende gemeente

Waarom en waartoe

De gemeente wil samen met ondernemers, onderwijs en maatschappelijke partners de huidige en toekomstige werkgelegenheid en zelfstandigheid van onze inwoners versterken. Dat doen we vooral samen in de regio en met onze partners in Duitsland.

We willen in de regio en voor de gemeente optimale omstandigheden organiseren voor:

- goed onderwijs
- werkgelegenheid
- beschikbaar en geschikt personeel
- een gezond economisch ecosysteem

Dat doen we enerzijds door actief in te zetten op de ontwikkeling van het cluster van innovatieve bedrijvigheid in Varsseveld onder meer op Hofskamp Oost fase III en anderzijds door voldoende ontwikkelruimte te bieden op andere bedrijventerreinen. Daarnaast doen we dat door de ontwikkeling van het Smart Business Center op het DRU Industriepark te stimuleren. Op het DRU Industriepark komen de drie O's (onderwijs, ondernemers en overheid) samen om startups en innovatiehubs te vestigen als hot spot voor vernieuwing en inspiratie. Ook investeren we in de samenwerking met (opleidings)instellingen, waaronder het Graafschap College, Almende College, AT Techniek, Ring van IJzesteden en mogelijk ook hogescholen. Hiermee geven we vorm en inhoud aan drie belangrijke onderwerpen van het economisch ecosysteem, resp. 'werken', 'innoveren' en 'leren'.

Bijdrage aan opgaven

Programma 3 draagt in haar geheel bij aan de opgaven 'bloeiende economie', 'een leven lang leren', duurzaamheid en 'over onze grenzen heen kijken'. Zie hiertoe de betreffende opgaven.

Wat kost het?

Programma 3 (x 1.000)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten					
Bestaand beleid	4.415	4.566	4.833	4.621	4.621
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	323	323	323	323
Autonome ontwikkelingen	-	334	385	518	576
Totaal lasten	4.415	5.223	5.541	5.462	5.520
Baten					
Bestaand beleid	352	352	352	352	352
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Autonome ontwikkelingen	-	258	258	258	258
Totaal baten	352	610	610	610	610
Totaal programma 3	4.063	4.614	4.932	4.853	4.911
inclusief:					
Afschrijvingen/Rente	1.094	1.006	1.043	1.153	1.211
Verdeling interne kosten	866	843	843	843	843
Totaal	1.960	1.849	1.886	1.996	2.054

Toelichting beleidsmatige ontwikkelingen

- *Investerings- en stimuleringsmaatregelen voor de versterking van de economie* *N € 100.000*
Het budget draagt bij aan opgave 'bloeiende economie' en is bedoeld voor out-of-pocketkosten voor het versterken van het economisch klimaat, voortkomend uit de Economische Beleidsvisie, het Economisch Ecosysteem en het 'Groene Loper Beleid'.
- *Toekomstbestendig onderwijs, leerlijn 0-18 Silvolde* *N € 20.000*
Het budget draagt bij aan opgave 'leven lang leren'. Dit betreft het project 'doorlopende leerlijn 0-18' in Silvolde, dat door de schoolbesturen en kinderopvang gezamenlijk is geïnitieerd.
- *Initiatieven Nederlandse en Duitse taal* *N € 15.000*
Het budget draagt bij de opgave 'leven lang leren'. De resultaten van het initiatief om leerlingen op de basisscholen Duits te leren, zijn positief. Om de onderwijs-initiatieven ten behoeve van dit doel te kunnen voortzetten, wordt de bijdrage structureel.
- *Initiatieven Nederlandse en Duitse taal* *N € 15.000*
Bijdrage aan opgave 'leven lang leren'. Het budget draagt bij de opgave 'leven lang leren'. De resultaten van het initiatief om leerlingen op de basisscholen Duits te leren, zijn positief. Om de onderwijsinitiatieven ten behoeve van dit doel te kunnen voortzetten, wordt de bijdrage structureel.
- *Vroegsignalering leerplicht* *N € 48.000*
Bijdrage aan opgave 'leven lang leren'. We versterken de uitvoering en capaciteit van de leerplicht, om de verbinding met vroegsignalering van kinderen met problemen adequaat aan te pakken. Hiermee investeren we in preventie.
- *Verduurzamen gemeentelijke gebouwen* *N € 100.000*
Draagt bij aan opgave 'duurzaamheid'. Door onderhoud, renovatie en verduurzaming van de gemeentelijke gebouwen te combineren, kunnen we effectief en efficiënt onze gebouwen verduurzamen.
- *Pilot één loket 'woonadvies'* *N € 40.000*
Draagt bij aan opgave 'flexibel wonen op maat'. We hebben op dit moment meerdere vindplaatsen / loketten op het gebied van wonen in brede zin (veilig thuis, energieloket). Vanuit het coalitieprogramma willen we een pilot uitvoeren om vanuit één integrale ingang woonadvies te geven over alle vragen rondom de woning (voorkomen leegstand, veiligheid, energieneutraal, toekomstbestendig).

Toelichting autonome ontwikkelingen

- *Leerlingenvervoer* *N € 120.000*
De laatste jaren blijkt dat het budget voor leerlingenvervoer ontoereikend is. Zoals in de 2e berap aangegeven, wordt het budget voor deze open eind regeling verhoogd op basis van de huidige inzichten.
- *GR Regio Achterhoek* *N € 70.000*
Betreft verhoging bijdrage conform vastgestelde begroting van de Regio Achterhoek.
- *Onderwijsachterstandsgelden* *budgettair neutraal*
Vanuit het Rijk zijn de geormerkte gelden voor onderwijsachterstandenbeleid hoger (circa € 250.000). Deze middelen moeten ook voor dit doel worden uitgegeven. Dit geeft een verhoging aan zowel de lasten als baten.

Overzicht baten en lasten per taakveld (x 1.000)	2019	
	lasten	baten
Programma 3		
3.1 Economische ontwikkeling	1.105	-
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	191	20
3.4 Economische promotie	413	
4.1 Openbaar basisonderwijs	255	-
4.2 Onderwijshuisvesting	1.149	17
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	2.110	573
Totaal Programma 3	5.223	610

Programma 4: De dienstverlenende gemeente

Waarom en waartoe

Voor ons staat de inwoner van Oude IJsselstreek centraal

We zetten in op digitaal, maar we willen niet dat het systeem voor wie dan ook belemmerend werkt. Mensen zijn soms aangewezen op de gemeente. Dat doen we op een begrijpelijke en menselijke manier. Zakelijkheid en menselijkheid gaan hand in hand.

Dienstverlening gaat verder dan alleen producten leveren

We hebben ook taken op het gebied van het algemeen belang. Zoals veiligheid, het voorkomen van overlast en het ophalen van afval.

Waar gaan we naartoe?(doel)

*4.10.1: De dienstverlening van de gemeente scoort een 7,5.

In 2018 is via onze burgerpanel 'Oude IJsselstreek spreekt' onderzoek gedaan naar onze dienstverlening. In dat onderzoek scoorde we een 7,2. Het streven is om bij een volgend onderzoek minimaal een 7,5 te scoren. Het gaat daarbij om de dienstverlening aan de telefoon, balie, website en via social media.

Wat gaan we doen?(activiteit)

*4.10.1.1: Dienstverlening op locatie. Bijvoorbeeld bezorgen van paspoorten aan huis.

We willen graag onderzoeken in hoeverre we onze dienstverlening kunnen uitbreiden met het aanbieden van het bezorgen van paspoorten op locatie. Om te onderzoeken wat hier bij komt kijken en of onze inwoners daar behoefte aan hebben, wordt een project opgezet.

Waar gaan we naartoe?(doel)

*4.10.2: De gemeente ervaart de gemeente als schoon en veilig.

Vanuit het oogpunt een schone omgeving wordt al enkele jaren gewerkt met een uitgebreid inzamelsysteem. Dit afvalscheidingsstelsel heeft geleid tot goede resultaten, maar het is nodig om inwoners te coachen over het goed scheiden van afval. Wat betreft Veiligheid staat komend jaar in het teken van het Integrale Veiligheidsbeleid en activiteiten op het gebied van ondermijning.

Wat gaan we doen?(activiteit)

*4.10.2.1: Opstellen van het Integraal Veiligheidsplan

Op basis van de vierjarige cyclus wordt het Integraal Veiligheidsplan in 2019 aangeboden aan de raad.

*4.10.2.2: Samenwerken met sociaal domein op gebied van verwarde personen en wet woonoverlast

Er ligt een concept convenant (aanpak) woonoverlast. Er is een planning voor integraal overleg aanpak woonoverlast.

*4.10.2.3: Vaststellen van geluidsnormen (college bevoegdheid)

Er wordt onderzocht hoe en of geluidsnormen kunnen worden opgenomen in het bestemmingsplan.

*4.10.2.4: Actieplan opstellen op basis van het ondermijningsbeeld

Bijeenkomsten voor het opstellen van het ondermijningsbeeld zijn gepland. Naar aanleiding hiervan wordt een actieplan opgesteld. In de regio is ook aandacht voor een aanpak ondermijning, waar mogelijk wordt hier bij aangesloten.

***4.10.2.5: Werken aan bewustwording onder inwoners en ondernemers van ondermijning**

Het Digitaal Opkopers Loket komt beschikbaar bij de upgrade van de internetpagina van de gemeente. Er wordt in de regio gewerkt aan een plan van aanpak ondermijning en waar mogelijk sluiten wij daar bij aan.

In het overleg Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO) wordt aandacht besteedt aan ondermijning.

Waar gaan we naartoe?(doel)

***4.10.3: Iedereen ervaart het contact met de medewerkers van de gemeente als prettig.**

Van andere gemeenten (in de koplopersgroep VN Handicap) hebben we geleerd dat bejegening een belangrijk onderwerp is. Een manier om toegankelijk te zijn, is om goed benaderbaar te zijn. Dit betekent dat onze medewerkers makkelijk het gesprek met inwoners aangaan. En dat al onze inwoners het contact met de gemeente als laagdrempelig ervaren.

Wat gaan we doen?(activiteit)

***4.10.3.1: Training organiseren met ervaringsdeskundigen (inclusie).**

Komend jaar willen we aandacht besteden aan de manier waarop we omgaan met personen met een beperking. Dit kunnen collega's, burens of kennissen zijn. Samen met ervaringsdeskundigen bekijken we in hoeverre de training die in de gemeente Maastricht is gegeven, iets voor onze gemeente zou kunnen zijn. Het opzetten en uitvoeren van deze training pakken we als project op.

Bijdrage aan opgaven

Programma 4 draagt verder bij aan de volgende opgaven:

- Meedoen
 - Binnen 4 jaar een inclusieve gemeente
 - Uitvoering 0-meting
 - Uitvoeringsplannen schrijven en realiseren
- Duurzaamheid
 - We dringen het gebruik van originele (primaire) grondstoffen terug en sluiten daarbij aan op landelijke normen.
 - We kopen zo veel als mogelijk circulair in
- Van buiten naar binnen werken
 - De inwoner vindt dat we goed zichtbaar zijn in de wijk
 - Op basis van de resultaten van de 0-meting vullen we de doelen uit deze opgave aan met indicatoren
 - We werken op locatie tussen en met inwoners
 - De inwoner vindt dat de gemeente hem goed informeert
 - Uitvoeren van actiepunten uit de communicatievisie
 - We verbeteren de website (leesbaarheid en vindbaarheid)
 - We zijn digitaal goed bereikbaar
 - Opstellen producten- en Diensten Catalogus
 - Starten met vervangen van formulieren door E-formulieren
 - Website geschikt maken voor gebruik door iedereen
 - We gaan een proef doen met chatten via de website
 - De organisatie sluit zo goed mogelijk aan op de behoefte van de samenleving
 - Ambtenaren worden gecoacht in haar veranderende rol.
 - De basishouding is 'ja mits', maar soms is 'nee' het enige antwoord
 - We werken uit in een notitie wat we bedoelen met een 'ja, mits' houding, zodat dit voor alle medewerkers begrijpelijk is
- Een visie op onze omgeving
 - Op 1 januari 2021 zijn we klaar voor de omgevingswet
 - ICT: Uitvoeren van plan van aanpak
 - Houding & gedrag: andere manier van werken

Wat kost het?

Programma 4 (x 1.000)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten					
Bestaand beleid	5.139	4.991	4.966	4.986	4.986
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Autonome ontwikkelingen	-	1-	21-	14	7
Totaal lasten	5.139	4.990	4.945	4.999	4.992
Baten					
Bestaand beleid	902	647	708	706	706
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Autonome ontwikkelingen	-	34	9	11	11
Totaal baten	902	681	717	717	717
Totaal programma 4	4.238-	4.309-	4.228-	4.283-	4.276-
inclusief:					
Afschrijvingen/Rente	92	86	85	84	79
Verdeling interne kosten	1.948	1.846	1.846	1.846	1.846
Totaal	2.040	1.932	1.930	1.930	1.925

Toelichting autonome ontwikkelingen

- *Bijdrage Gemeenschappelijke regelingen VNOG en ODA* N € 70.000
Conform besluitvorming over de begrotingen voor deze gemeenschappelijke regelingen, wordt de bijdrage vanaf 2019 hoger.
- *Luchtfoto's* N € 30.000
Zoals in de Voorjaarsnota 2019 aangegeven, worden op dit moment de lucht-oblique- en panoramafoto's eens per twee jaar vervaardigd. Vanuit de WOZ is het noodzakelijk om de panoramafoto's weer jaarlijks te laten vervaardigen om over actuele foto's te beschikken voor de WOZ -aanslagen.
- *Begraafrechten* *budgettair neutraal*
Betreft een budgettair neutrale verrekening van de begraafrechten met de reserve begraafrechten.

Overzicht baten en lasten per taakveld (x 1.000)	2019	
	lasten	baten
Programma 4		
0.2 Burgerzaken	1.606	397
0.61 OZB woningen	218	50
0.62 OZB niet-woningen	86	
0.64 Belastingen overig	-	6
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	1.996	52
1.2 Openbare orde en brandweer	204	20
7.4 Milieubeheer	754	3
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	127	151
Totaal Programma 4	4.990	681

Programma 5: Bedrijfsvoering/ overhead

Waarom en waartoe

De gemeente is er voor de inwoners

De inwoner verwacht dat de gemeente betrouwbaar, deskundig en bereikbaar is. Daarbij gaat de inwoner er vanuit dat de gemeente het beschikbare geld op een verantwoorde manier besteedt. Bedrijfsvoering omvat alle zaken die binnen de organisatie geregeld moeten zijn, om onze inwoners en bedrijven goed van dienst te zijn.

Bedrijfsvoering ondersteunt alle taken van de gemeente

Bedrijfsvoering staat voor alle taken gericht op inrichting en aansturing van de organisatie en processen. Hieronder vallen de volgende onderwerpen:

- personeel en organisatie
- informatie en documentatie
- juridische zaken
- financiën
- automatisering en administratie
- communicatie
- huisvesting

Waar gaan we naartoe?(doel)

*5.10.1: We hebben vastgesteld wat de taken zijn en hoe we ze uitvoeren

Dit noemen we interne beheersing. Alle werkprocessen zijn vastgelegd en we blijven de kwaliteit van de werkprocessen steeds verbeteren.

Wat gaan we doen?(activiteit)

*5.10.1.1: Optimaliseren bedrijfsvoering

We voeren het plan optimaliseren bedrijfsvoering uit.

We willen de processen van elk team optimaliseren, borgen en onder brengen in een procesarchitectuur. Dit schept de basis voor een verbetercyclus.

Continue optimalisering van processen vereenvoudigt:

- voldoen aan wetgeving van privacy en informatieveiligheid
- voldoen aan eisen van interne beheersing
- klantgericht zijn
- vervangbaarheid van medewerkers (ziekte/uitval)
- inwerken nieuwe medewerkers
- ons werk te organiseren met de klant als uitgangspunt
- sturing door het opleveren van managementinformatie
- standaardisering en keuzes om hiervan af te wijken, maatwerk te leveren en te verantwoorden
- transparantie extern/intern
- integraal werken doordat grenzen in beeld gebracht worden (keten)

*5.10.1.2: Uitvoering plan van aanpak Interne beheersing.

Het plan van aanpak Interne beheersing is opgesteld gedeeld met de auditcommissie van de raad. Parallel wordt het plan ook uitgevoerd. We werken naar een In Control Statement toe (ook al is deze momenteel nog niet duidelijk wat die gaat inhouden) door onze Interne Beheersing beter op orde te krijgen.

***5.10.1.3: We verbeteren de controles op uitbesteedde taken.**

Een belangrijk onderdeel van contractmanagement en de controle, gedurende looptijd van het contract, is dat de afspraken die daarin staan ook daadwerkelijk worden nagekomen. Dit vergt een goede samenwerking tussen adviseurs van de inhoud en contractmanagers.

Waar gaan we naartoe?(doel)

***5.10.2: We gaan op de juiste manier met informatie van burgers en organisaties om**

We voldoen aan de wet- en regelgeving van privacy en informatieveiligheid.

Wat gaan we doen?(activiteit)

***5.10.2.1: We voeren activiteiten uit om het bewustzijn van het bestuur en de organisatie over dit onderwerp te vergroten.**

We richten een meerjarig traject in, waarbij organisatie breed het bewustzijn op het gebied van informatieveiligheid & privacy wordt getraind. Vanaf het moment van indiensttreding en gedurende het dienstverband blijft er periodiek aandacht voor dit onderwerp. We zoeken samenwerking op dit onderwerp met de regio.

***5.10.2.2: We voeren het informatieveiligheidsbeleid verder uit.**

We gaan verder met het doorvoeren van verbeteringen conform de BIG normen (Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten). Een ander aandachtspunt is het voorbereiden van het nieuwe verplichte normenkader, de BIO (Baseline informatiebeveiliging Overheid). Het aantal normen uit de BIO zijn minder dan in de BIG, maar zijn per 1-1-2020 verplicht gesteld in tegenstelling tot de BIG.

Bijdrage aan opgaven

Bedrijfsvoering draagt verder bij aan de volgende opgave:

- Van buiten naar binnen werken
 - De organisatie sluit zo goed mogelijk aan op de behoefte van de samenleving
 - Inventariseren digitale gegevensbronnen
 - Inventariseren behoefte bestuur en organisatie aan digitale informatiebronnen voor beleidsvragen
 - Inrichten van een voorziening voor opslag en gebruik van grote informatiebronnen
 - Onderzoeken ontsluiten openbare informatie gemeente Oude IJsselstreek (Pdok).

Wat kost het

Bedrijfsvoering en overhead (x 1.000)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten					
Bestaand beleid	13.114	13.110	12.855	12.923	12.923
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	1.012	1.407	1.477	1.292
Autonome ontwikkelingen	-	1.826	1.148	895	782
Totaal lasten	13.114	15.948	15.410	15.296	14.998
Baten					
Bestaand beleid	1.175	791	621	531	531
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	2.960	-	-	-
Autonome ontwikkelingen	-	1.281	0-	0-	0-
Totaal baten	1.175	5.032	621	531	531
Totaal bedrijfsvoering en overhead	11.939-	10.916-	14.790-	14.764-	14.467-
inclusief:					
Afschrijvingen/Rente	188	931	960	969	914
Verdeling interne kosten	10.676-	11.660-	11.660-	11.660-	11.660-
Totaal	10.487-	10.729-	10.700-	10.691-	10.746-

Toelichting beleidsmatige ontwikkelingen

- Inclusie** *N € 45.000*
 Het budget draagt bij aan opgave 'meedoen' en is bedoeld voor incidentele kosten, zoals het uitvoeren van quick scans of aanloopkosten ter ondersteuning van inclusie.
- Communicatievisie** *N € 50.000*
 Uitvoering communicatievisie, zoals vastgesteld.
- Akkoord Groenlo** *N € 35.000*
 Er is extra formatie nodig om de grote opgave op het gebied van energie op te zetten en aan te jagen (zoals het realiseren van alternatieve energieopwekking).
- Onderwijsbeleid** *N € 77.000*
 Er zijn meerdere vraagstukken rondom huisvesting van primair onderwijs in verschillende kernen. Om samen met de scholen te komen tot concrete plannen voor deze huisvestingsvraagstukken, is de komende jaren extra formatie benodigd. In de investeringslijst is ruimte beschikbaar gelaten voor huisvesting. Op basis van de te maken plannen worden de benodigde investeringen concreet ingevuld.
- Ontwikkelingsbudget** *N € 85.000*
 Een budget dat als flexibele schil ingezet wordt om op specifieke onderwerpen kennis in te huren. Het doel is om hiermee de ontwikkelingen t.a.v. dienstverlening en werken van buiten naar binnen in goede banen te leiden. Van buiten naar binnen werken vraagt bijvoorbeeld expertise en inzet om processen (denk aan burgerparticipatie) goed te laten verlopen. Maar ook ontwikkelingen op het gebied van Smart Data vragen om kennisontwikkeling.
- Applicatiebeheer** *N € 80.000*
 Na de implementatie van het zaakstelsel eind dit jaar zal overgegaan worden naar de beheerorganisatie. Het optimaal laten functioneren van het zaakstelsel is bedrijfskritisch en van belang voor continuïteit van onze dienstverlening richting inwoners.

- *Mutaties reserves* *N € 3,6 mln.*
Dit betreft voornamelijk de dekking van het incidenteel tekort op het sociaal domein van ruim € 4,2 mln door de reserves sociaal domein (€ 1,3 mln) en de algemene reserve (2,9 mln). Daartegenover staat een toevoeging aan de algemene reserve van € 990.000, waarmee de algemene reserve per saldo met ongeveer € 1,9 mln daalt in 2019.

Toelichting autonome ontwikkelingen

- *ICT* *N € 70.000*
Zoals in de 2e berap 2018 aangegeven, zijn de kosten structureel hoger door de toename in het aantal licenties (gebruikers).
- *Tractie* *N € 25.000*
Zoals ook in de 2e berap aangegeven, zijn de kosten op onderhoud van tractiemiddelen hoger. Er zijn meer gespecialiseerde machines/materialen bijgekomen waarvan het onderhoud duurder is. Daarnaast zijn er verouderde machines. Deze worden de komende jaren grotendeels vervangen via het investeringsplan. Dit duurt echter nog een aantal jaren.
- *Algemene baten en lasten* *N € 100.000*
Betreft extra kosten voor oninbare debiteuren, zoals ook in de 2e berap aangegeven. Te voorziene kosten moeten we meenemen in de begroting.
- *Personeelsbudget* *N € 240.000*
Zoals in de Voorjaarsnota 2019 aangegeven, stijgen de personeelskosten door de effecten van de CAO. In totaal is dit 818.000. Hiervan krijgen we een deel compensatie vanuit de algemene uitkering (€ 550.000) en wordt een deel gedekt uit hogere inkomsten uit leges (€ 30.000). Per saldo resteert er een structureel nadeel van € 240.000.
- *Doorbelastingen* *budgettair neutral*
Door doorbelasting overhead (interne uren) en kapitaallasten geeft dit een effect op de lasten.

Overzicht baten en lasten per taakveld (x 1.000)	2019	
	lasten	baten
Bedrijfsvoering / Overhead / Algemene dekkingsmiddelen		
0.1 Bestuur	1.792	20
0.4 Overhead	11.450	-
0.5 Treasury	213	1.007
0.61 OZB woningen		5.693
0.62 OZB niet-woningen		2.466
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-	60.714
0.8 Overige baten en lasten	1.175	250
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	-	-
0.10 Mutaties reserves	1.318	4.589
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	-	-
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur		51
3.4 Economische promotie		147
Totaal Bedrijfsvoering / Overhead / Algemene dekkingsmiddelen	15.948	74.937

Toelichting overhead

Overhead, zoals bedoeld in de BBV, wordt samengevat als bedrijfsvoeringskosten of als kosten die voortvloeien uit de PIOFACH-taken (personeel, informatie, financiën, automatisering, communicatie en huisvesting).

Overhead mag wel worden toegerekend aan grondexploitaties, investeringen en kostendekkende activiteiten als (subsidie)projecten. In de Oude IJsselstreek wordt dit gedaan naar rato van de werkelijk geschreven uren van het laatste afgesloten boekjaar. De begroting 2019-2022 maakt gebruik van de werkelijk geschreven uren over 2017.

Overhead 2019 x 1.000	
Personeel	5.818
Informatie	924
Organisatie	396
Financiën	631
Automatisering	2.890
Communicatie	469
Huisvesting	322
Totaal	11.450

Indicatoren

Indicatoren bestuur en ondersteuning	2019	Per inwoner	Per 1000 inwoners	%
formatie (fte)	234		5,95	
bezetting (fte)	229		5,80	98%
loonsom (x 1.000)	16.974		431	
externe inhuur (x 1.000)	1.502		38	9%
overhead (x 1.000)	11.450		290	13%
apparaatslasten (x 1.000)	22.130	0,56	561	25%

Algemene dekkingsmiddelen

Inleiding

Baten en lasten van de gemeente, die niet direct aan een programma zijn toe te rekenen, zijn in de algemene dekkingsmiddelen opgenomen. Het gaat hierbij om lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is, de algemene uitkering uit het Gemeentefonds, dividend, het saldo van de financieringsfunctie, de overige algemene dekkingsmiddelen en het bedrag voor onvoorzien.

Beleid

De beleidsruimte "Algemene dekkingsmiddelen" is beperkt. De belangrijkste regelgeving is opgenomen in de Gemeentewet, het Besluit Begroting en Verantwoording, de Wet Financiering Decentrale Overheden en de Wet Waardering Onroerende Zaken. Voor zover de gemeente aanvullende lokale regels wil stellen ten aanzien het financiële beleid vindt dat plaats in een aantal verordeningen en nota's.

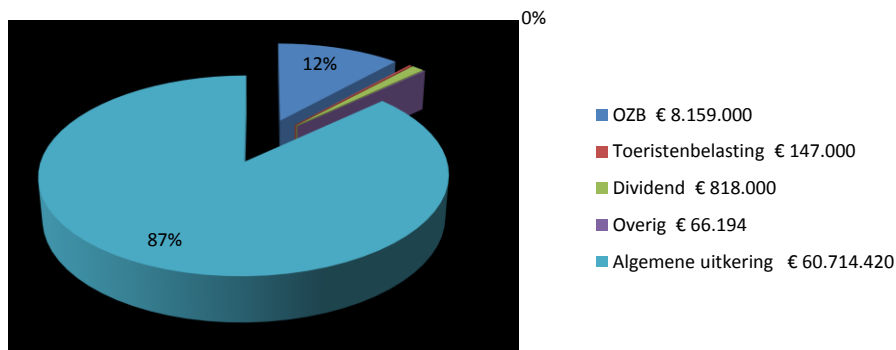
In Oude IJsselstreek zijn de volgende kaderstellende notities en verordeningen vastgesteld:

- verordening financieel beleid, beheer en financiële organisatie (2016)
- verordening controle financieel beheer en financiële organisatie (2005)
- verordening periodiek onderzoek doelmatigheid en doeltreffendheid (2005)
- treasurystatuut (financiering) (2016)

Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen	2018	2019	2020	2021	2022
Lokale heffingen:					
- OZB	€ 7.922	8.159	8.222	8.238	8.238
- Toeristenbelasting	€ 143	147	147	147	147
Algemene uitkering	€ 57.356	60.714	61.258	61.648	61.868
Dividend	€ 753	818	818	818	818
Overig	€ 64	66	56	52	52
Saldo financieringsfunctie	€ -	-	-	-	-
Totaal	66.237	69.905	70.501	70.903	71.123
Onvoorzien	99	99	98	98	98

Algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen (x 1.000)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Lasten					
Bestaand beleid	-	-	-	-	-
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Autonome ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Totaal lasten	-	-	-	-	-
Baten					
Bestaand beleid	66.237	66.442	66.383	66.290	66.290
Beleidsmatige ontwikkelingen	-	13-	-	-	-
Autonome ontwikkelingen	-	3.475	4.118	4.613	4.833
Totaal baten	66.237	69.905	70.501	70.903	71.123
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	66.237	69.905	70.501	70.903	71.123

Toelichting

Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is.

De lokale heffingen zijn uitgebreid beschreven in de betreffende paragraaf.

Algemene uitkeringen uit het Gemeentefonds

De berekening van de Algemene Uitkering is gebaseerd op de meicirculaire 2018. Evenals alle andere posten is de raming van het gemeentefonds gebaseerd op constante lonen en prijzen. Het uitkeringspercentage waarmee voor 2019 gerekend is bedraagt 1,572. In de meerjarenraming is rekening gehouden met de gevolgen die voortvloeien uit de bij de begrotingsuitgangspunten genoemde aantallen. De financiële uitgangspunten zijn benoemd in het betreffende hoofdstuk.

De algemene uitkering valt uiteen in een algemeen deel en een deel wat betrekking heeft op de daarbij behorende onderwerpen (decentralisatie- en integratie-uitkeringen).

- *Algemene deel*

Het algemene deel omvat het deel van het budget, waar de gemeente vrij over kan beschikken. De verschillen in de hoogte van de uitkering komen ten opzichte van eerdere ramingen op grond van de meicirculaire 2018 onder andere door:

- Compensatie voor loon- en prijsstijgingen en nieuw beleid. Het percentage voor loon- en prijsstijgingen is door het Rijk vastgesteld op 2,4%.
- Actualisering van aantallen (bv aantal inwoners, bijstandsgerechtigden, woningen, etc.).
- Actualisering van de WOZ-waarden van ons onroerend goed.
- Het zogenaamd 'trap-op-trap-af' principe. Als het Rijk minder uitgeeft, ontvangen de gemeenten ook minder algemene uitkering.

Met ingang van 2019 gaat het integreerbare deel van de integratie-uitkering sociaal domein op in de algemene uitkering. De integreerbare delen worden via de bestaande en 26 nieuwe maatstaven worden verdeeld. Voor de Oude IJsselstreek wordt er bijna € 18 miljoen van een integratie-uitkering overgeheveld naar de algemene uitkering. Niet integreerbare onderdelen blijven via een integratie-uitkering verdeeld worden.

- *Integratieuitkeringen / Decentralisatieuitkering*

Deze uitkeringen zijn bedoeld voor een specifiek doel, hieronder vallen uitkeringen als, zoals Impuls brede scholen/combinatiefuncties, voorschoolse voorziening peuters, gezond in de stad (GIDS) gelden, armoedebestrijding kinderen, schulden en armoede en vergunningverlening/toezicht/handhaving.

Daarnaast blijven de niet integreerbare onderdelen van het sociaal domein, Voogdij 18+ en Re-integratie klassiek als een aparte integratie-uitkering. In principe verlopen deze uitkeringen budgettair neutraal. Dit houdt in het bedrag dat wordt uitgekeerd voor deze onderdelen, voor hetzelfde bedrag wordt geraamd als uitgave/last in de begroting. Neemt deze uitkering toe, dan nemen ook de lasten met hetzelfde bedrag toe. Neemt deze af, dan worden ook de lasten lager. Dit betekent wel dat bij een lagere uitkering, de uitvoering van deze regelingen met minder geld gerealiseerd moet worden.

Dividend

Het bedrag aan te ontvangen dividend zal naar verwachting vanaf 2019 structureel € 65.000 hoger zijn. We hanteren een gemiddelde van de afgelopen drie jaren.

Saldo financieringsfunctie

Het saldo van de financieringsfunctie wordt bepaald door de verschillen in de geraamde rente en de gerealiseerde rente. Zie ook de paragraaf Financiering. Het percentage bespaarde rente dat wordt berekend over de stand van de eigen financieringsmiddelen per 1 januari is bepaald op 0%.

De rentelasten van de vaste activa (investeringen) worden aan de programma's toegerekend tegen het omslagpercentage van 1,47% (voor enkele geactiveerde kapitaaluitgaven gelden (historisch bepaalde) uitzonderingspercentages). Op rekeningbasis vindt nogmaals een (her)berekening plaats en worden op nacalculatorische wijze de kapitaallasten doorbelast.

Onvoorzien

Op basis van wet- en regelgeving is in de begroting een stelpost onvoorzien opgenomen. Dit is bijna € 99.000 per jaar. Op basis van het daadwerkelijke gebruik van deze post, blijkt dat een bedrag van € 2,50 per inwoner voldoende is. Dit is als beleidsontwikkeling in het meerjarenperspectief meegenomen. Een bedrag van circa € 100.000 lijkt veel maar op een begroting van circa € 90 miljoen is dit 0,1%. Om van de stelpost onvoorzien gebruik te maken, moet het doel voldoen aan de 3 O's, onvoorzien, onvermijdbaar en onuitstelbaar.

De hoogte van de stelpost onvoorzien is gebaseerd op het aantal inwoners x € 2,50.

	2019	2020	2021	2022
Aantal inwoners	39.420	39.320	39.220	39.120
Onvoorziene uitgaven	98.550	98.300	98.050	97.800

Vennootschapsbelasting

Sinds 1 januari 2016 is de Wet modernisering vennootschapsbelastingplicht overheidsondernemingen (vpb) een feit. Dit betekent dat de belastingplicht ingevoerd is voor ondernemingen van overheden voor de vennootschapsbelasting. Het achterliggende doel van de wet is, mede onder druk van de Europese Commissie, het scheppen van een gelijkwaardig speelveld tussen overheidsondernemingen en private ondernemingen. Het is de bedoeling dat overheden die winst of structureel overschotten behalen met activiteiten die concurreren met de 'markt', vennootschapsbelasting gaan betalen.

Overheidsondernemingen worden dus vpb-plichtig indien en voor zover zij een onderneming drijven. Dat betekent dat gemeenten vpb moeten betalen over de winst die ze met hun ondernemingsactiviteiten maken.

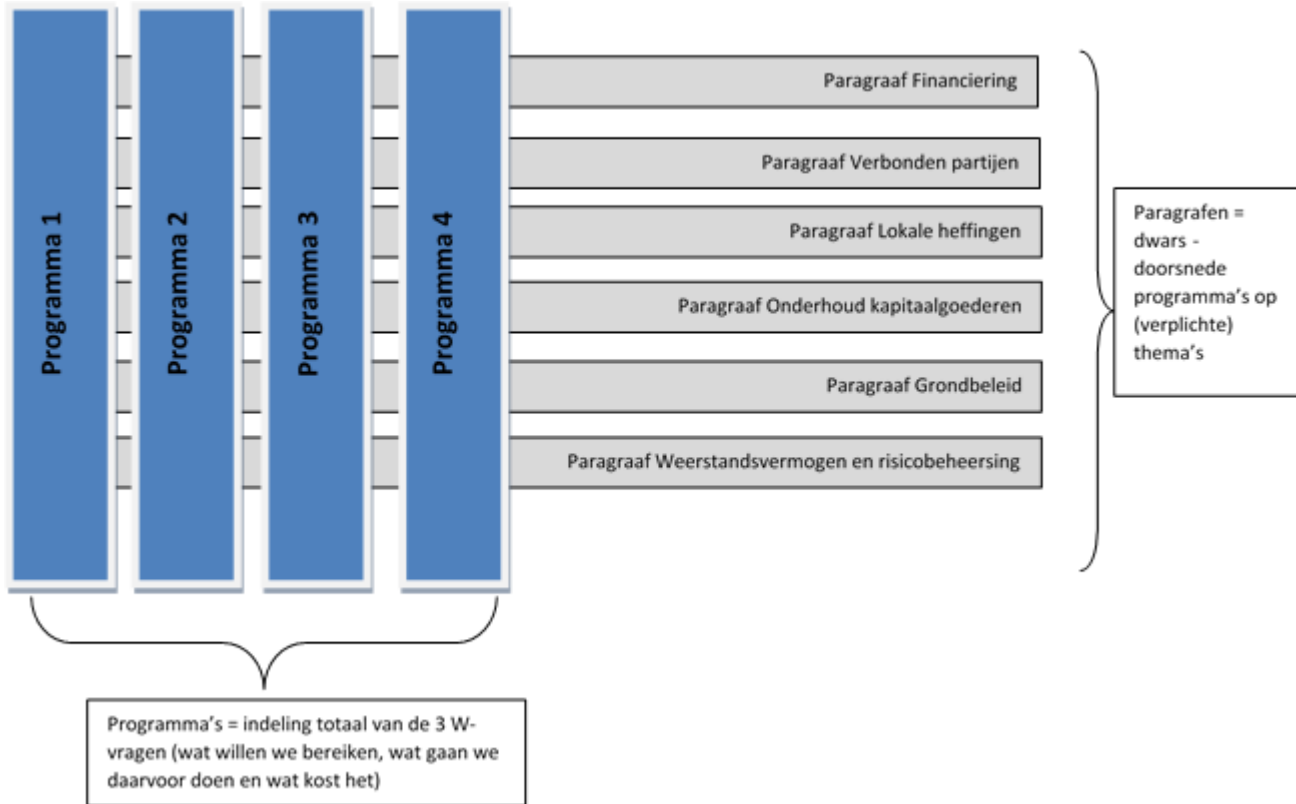
De inventarisatie van vpb-plichtige activiteiten, de vpb-druk, het inrichten van de financiële administratie, de juridische structuur en het uiteindelijke beheer van de vpb-geldstroom is cruciaal voor het beheersen van de (fiscale) risico's.

Op basis van de gedefinieerde en beoordeelde clusters is voor gemeente Oude IJsselstreek vooralsnog geen bedrag opgevoerd in de programmabegroting voor 2019-2022 betreffende de reguliere exploitaties en grondbedrijf voor vennootschapsbelasting, omdat naar verwachting geen of geringe afdracht zal hoeven plaatsvinden.

Absolute zekerheid over het ingenomen standpunt van de gemeente Oude IJsselstreek kan nog niet worden gegeven. Een definitief oordeel volgt na controle door de Belastingdienst, deze controle zal zeker de eerstkomende jaren niet plaatsvinden.

Paragrafen

In de paragrafen geven we een dwarsdoorsnede van de begroting op een aantal onderwerpen door alle opgaven en programma's heen. Dit betekent dat hier algemene beleidsregels worden geformuleerd die doorwerken in verschillende opgaven en programma's. Het is dan ook mogelijk dat er doublures ontstaan met wat gemeld is in de opgaven of programma's zelf. Zeven paragrafen zijn verplicht. De paragraaf bedrijfsvoering is ondergebracht bij programma 5 (bedrijfsvoering/overhead), aangezien vrijwel alle activiteiten feitelijk onderdeel uitmaken van de overhead. De gemeente is vrij om extra paragrafen toe te voegen.

Paragraaf Financiering

Inleiding

De paragraaf financiering geeft inzicht in de financieringspositie en de beheersing van de risico's die aanwezig kunnen zijn bij het aantrekken en/of uitzetten (uitlenen) van middelen (geld). In deze paragraaf brengen we de kansen en risico's rond financiering in beeld.

Beleid

Bij het aantrekken en uitzetten van geld is het van belang dat slechts beperkt risico wordt genomen. De belangrijkste kaders hierover zijn opgenomen in de volgende beleidsdocumenten:

- Financiële verordening, artikel 212 (2005)
- Treasurystatuut (2017)
Het treasurystatuut is bij besluit in 2017 vastgesteld door de Raad. Het treasurystatuut is de vertaling van het door de gemeente gehanteerde treasurybeleid. In dit statuut zijn de doelstellingen, richtlijnen en limieten van het beleid vastgesteld. Doel van het treasurybeleid is enerzijds om op een verantwoorde wijze een zo goed (lees: hoog) mogelijk rendement te maken op belegde gelden. Anderzijds is het doel om op een verantwoorde wijze gelden aan te trekken tegen een zo aantrekkelijk (lees: laag) mogelijke rente. Kort gezegd levert een actief en gedegen treasurybeleid de gemeente juist geld op, respectievelijk bespaart het de gemeente geld.
- Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet Fido).
Op de bepalingen in deze wet berust het treasurystatuut. Het uitgangspunt van de Wet Fido is het beheersen van risico's. Het doel is om doelmatig en doeltreffend om te gaan met de beschikbare financiële middelen.

Financiering

Financieringsbehoefte

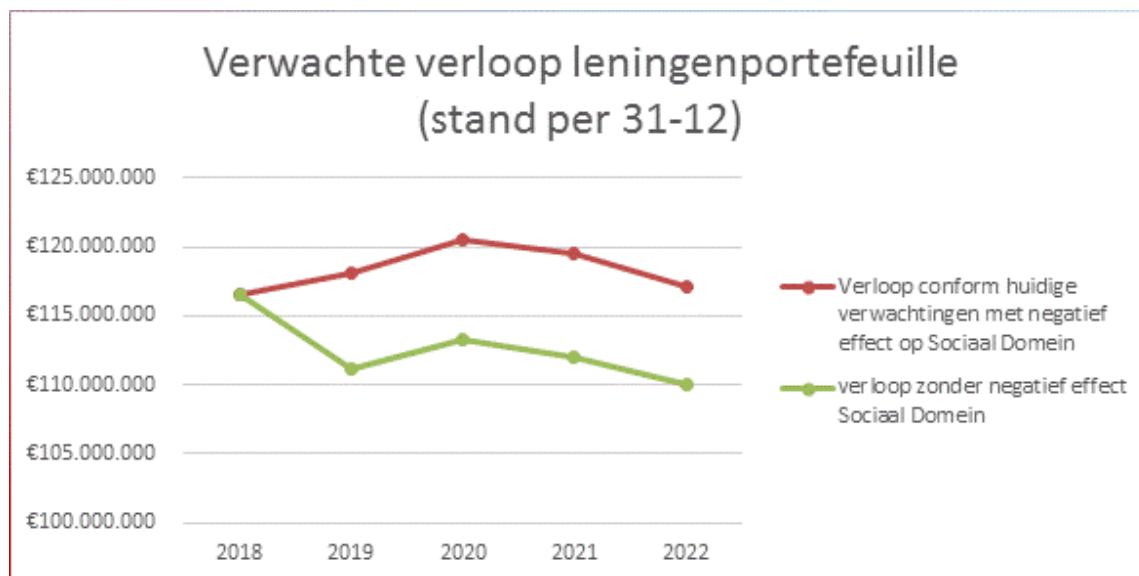
De financieringsbehoefte is het verschil tussen de boekwaarde van de investeringen en de vaste financieringsmiddelen. Deze zijn terug te vinden op de balans. Onder vaste financieringsmiddelen verstaan we de reserves en voorzieningen plus de vaste geldleningen. Hierbij houden we rekening met investeringen waartoe is besloten (nieuwe investeringen). Een eventueel financieringstekort wordt eerst opgevangen door het opnemen van het goedkope kasgeld (tot de kasgeldlimiet – zie onder kasgeldlimiet-). Voor het overige deel wordt een vaste geldlening aangetrokken. Het komend jaar verwachten wij een financieringstekort. Daarnaast worden langlopende geldleningen gebruikt worden om de voorraden te kunnen blijven financieren. We verwachten daarom ook aankomende jaren langlopende geldleningen aan te moeten trekken.

Financieringsbehoefte (x 1.000)	1-1-2019
Financieringsbehoefte	
boekwaarde (im)materiële vaste activa	142.059
boekwaarde financiële vaste activa	10.725
<i>Totaal financieringsbehoefte</i>	152.784
Financieringsmiddelen	
reserves	23.797
voorzieningen	8.269
vaste geldleningen	116.528
<i>Totaal financieringsmiddelen</i>	148.594
Financieringstekort	4.190

Leningenportefeuille

De gemeente heeft behoefte aan externe financiering voor het herfinancieren van de huidige (aflopende) geldleningen, voor het bekostigen van investeringen en voor tijdelijke liquiditeitsbehoeften van de exploitatie uitgaven.

Op basis van het coalitieakkoord was het doel om de leningenportefeuille in 2022 terug te brengen naar € 110 mln. Door de tekorten van het sociaal domein over 2018 en 2019 van circa € 7 mln, is ook de leningenportefeuille € 7 mln hoger dan verwacht. Het tekort wordt weliswaar gedekt uit de reserve sociaal domein en de algemene reserve, maar deze dekking is geen letterlijke financiële reserve op de bankrekening. Om de reserves aan te wenden, moeten we hiervoor geld lenen. Zonder de tekorten, zou de leningenportefeuille met de huidige investeringslijst uitkomen op circa € 110 mln.

Leningenportefeuille (x 1.000)	2019
Stand leningen per 1 januari (*1)	116.528
Reguliere aflossingen	16.404
Nieuwe leningen (*2)	18.000
Stand leningen per 31 december	118.124

(*1) Verwacht wordt dat we voor 1-1-2019 een aanvullende langlopende geldlening aantrekken van € 10 miljoen

(*2) Op basis van de huidige verwachtingen wordt er in 2019 ongeveer € 10,5 miljoen geïnvesteerd. Waarvan € 6 miljoen financiering restant kredieten uit oude jaren en € 4,5 miljoen nieuwe investeringen. Ook zullen afgeloste geldleningen, deels worden geherfinancierd, waarmee het totaal op circa € 18 mln uitkomt.

Activa

De activa bestaan uit investeringen met maatschappelijk nut en investeringen met economisch nut. Investeringen die kunnen leiden tot of bijdragen aan het verwerven van inkomsten zijn investeringen met economisch nut. Investeringen met maatschappelijk nut hebben geen mogelijkheid tot het verwerven van inkomsten, zoals wegen en bruggen.

Op het moment dat een investering volledig is afgerond, worden de kapitaallasten berekend en het eerstvolgende jaar meegenomen in de exploitatie. De kapitaallasten bestaan uit rente en afschrijving. Als de investering helemaal is afgeschreven (bijvoorbeeld na 10 jaar), vallen de afschrijvingslasten vrij. Elk jaar hebben we daardoor zogenaamde 'vrijval' in de afschrijving. Dit is in feite de ruimte voor nieuwe investeringen, uitgaande van een vast bedrag per jaar voor kapitaallasten. In deze Programmabegroting houden we de komende jaren rekening met nieuwe kapitaallasten die reeds verwerkt zijn in de begroting.

Risicobeheer

Wij zijn als gemeente voor onze uitgaven afhankelijk van externe financiering. De gemeente leent alleen geld voor de uitvoering van gemeentelijke taken binnen de kaders van de Wet Fido en het treasurywettelijk kader. Er is sprake van totaalfinanciering; de gemeente trekt geen financiering aan voor specifieke projecten. Totaalfinanciering houdt in dat de gemeente alle uitgaven samen financiert. Deze wijze van financiering leidt tot eenvoud en efficiency. De gemeente gebruikt bij de financiering geen ingewikkelde financiële producten, zoals derivaten.

In de Wet Fido zijn kaders opgenomen ter beperking van het renterisico op de netto vlottende schuld (kasgeldlimiet) en het renterisico op de vaste schuld (renterisiconorm).

Kasgeldlimiet

Om het risico van kortlopende financiering te beperken is in de Wet Fido de kasgeldlimiet vastgesteld. De kasgeldlimiet is een vastgesteld percentage berekend over de lastenkant van de begroting. De kasgeldlimiet bedraagt 8,5 % van het begrotingstotaal. We sluiten een langlopende lening af zodra de hoogte van de kortgeldleningen de kasgeldlimiet met een derde opeenvolgende kwartaal overschrijdt. Wij benutten het kasgeldlimiet zo maximaal mogelijk, aangezien de rente voor kortlopende leningen momenteel zeer laag is. Er bestaat zelfs de mogelijkheid dat deze rente ook in 2018 nog negatief is zodat we door afsluiten van kasgeld rente ontvangen.

Kasgeldlimiet (x 1.000)	2019
Begrotingstotaal per 1 januari 2019	101.859
Vastgesteld percentage	8,5%
Kasgeldlimiet	8.658
Gemiddeld opgenomen kortlopende leningen	8.000
Ruimte (+)	658

Op grond van de Wet Fido is voor gemeenten de zogenaamde renterisiconorm ingesteld. Doel hiervan is dat gemeenten hun leningenportefeuille zodanig spreiden, dat de renterisico's gelijkmatig over de jaren worden gespreid ingeval van herfinanciering en renteherziening van geldleningen. De renterisiconorm geeft een aanwijzing voor de gevoeligheid van de gemeente voor veranderingen in de rente.

De renterisiconorm is gesteld op 20% van het begrotingstotaal per 1 januari. Daar wordt het berekende renterisico op de vaste schuld tegen af gezet. Het renterisico op de vaste schuld mag de renterisiconorm niet overtreffen. Navolgend schema laat de berekening over 2019 zien.

Renterisiconorm (x 1.000)	2019
Renterisiconorm	
Lasten begroting	101.859
Percentage risiconorm	20%
Totaal renterisiconorm	20.372
Aflossingen en renteherzieningen	
Reguliere aflossingen geldleningen	16.404
Geldleningen met renteherziening	0
<i>Totaal aflossingen en renteherzieningen</i>	16.404
Ruimte (+)	3.968

Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn partijen waar de gemeente een bestuurlijke relatie mee heeft en waarin ze een financieel belang heeft. We hebben een zetel in het bestuur (vertegenwoordiging) of hebben stemrecht (door aandelen). Met financieel belang wordt bedoeld dat de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die in geval van een faillissement achterblijven.

Beleid

Het BBV schrijft voor om van de verbonden partijen een samenvattend overzicht te geven en onderscheid te maken in gemeenschappelijke regelingen, stichtingen/verenigingen en coöperaties/vennootschappen. Conform onze financiële verordening (verordening artikel 212), lichten we de verbonden partijen op hoofdlijnen toe in deze paragraaf. Het gaat hierbij om partijen met aanmerkelijk financieel belang (dit zijn partijen waar we minimaal € 50.000 per jaar aan bijdragen). Per verbonden partij zijn de doelstellingen, activiteiten, ontwikkelingen en risico's benoemd. Ook de financiën zijn bijgewerkt.

De gemeente wil de beoogde maatschappelijke effecten, zoals geformuleerd in de programma's, zo goed mogelijk realiseren. Waar we dit in samenwerking met anderen uitvoeren, maken we dit inzichtelijk in de programma's zelf.

Erfgoed Centrum Achterhoek Liemers (Doetinchem)	
Relatie met de programma's	2. Een leefbare gemeente (sociaal domein)
Doelstelling	<ul style="list-style-type: none">• Uitvoeren van alle wettelijke archieftaken voor de acht gemeenten in de Achterhoek.• Uitvoeren van de zogenoemde "Staring-taken" (diensten op het gebied van behoud van en onderzoek naar streekcultuur en – historie). Voor 15 gemeenten in Achterhoek en Liemers.
Activiteiten	<ul style="list-style-type: none">• het overeenkomstig de Archiefwet beheren, toegankelijk maken en beschikbaar stellen van archiefbewaarplaatsen van de deelnemende overheidslichamen;• het toezicht door de streekarchivaris op het beheer van de niet naar de centrale archiefbewaarplaats overgebrachte archiefbescheiden van de (8) gemeenten in de Achterhoek;• het in stand houden en bevorderen van het cultureel erfgoed in het gebied van de Achterhoek en de Liemers in de ruimste zin van het woord.
Deelnemende partijen	De 15 gemeenten in Achterhoek (7) en Liemers en de Provincie Gelderland.
Bestuurlijk belang	De wethouder voor Cultuur heeft namens Oude IJsselstreek zitting in het Algemeen Bestuur.
Ontwikkelingen	Het ECAL richt zich de komende jaren vooral op om archieven en collecties in goede, geordende en toegankelijke staat te brengen en te houden. Hierbij hoort ook het digitaliseren van de archieven en collecties. Voor 2019-2022 is een nieuwe bijdrage vastgesteld voor vier jaar.
Risico's en getroffen beheersmaatregelen	Geen.

GGD-Gelre IJssel (Zutphen)		
Relatie met de programma's	2. Een leefbare gemeente (sociaal domein) 4. De dienstverlenende gemeente	
Doelstelling	Het op regionaal niveau vaststellen en uitvoeren van gezondheidsbeleid. Dit betreft met name activiteiten op het gebied van preventie zoals gezondheidsbevorderende en –beschermende maatregelen.	
Activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> • Preventieve en uitvoerende taken vanuit de Wet publieke gezondheid, genoemd in de artikelen 2, 4, 5, 5a, 6 en 7. Dit betreft o.a. de taken op het gebied van jeugdgezondheidszorg en preventieve ouderengezondheidszorg. • Het uitbrengen van hygiëeadvies aan instellingen. • Het uitvoeren van inspecties bij kinderopvang als bedoeld in de Wet kinderopvang. • Het uitbrengen van medisch milieukundige adviezen. • Het vaccineren en voorlichten van reizigers. • Het verrichten van taken op het terrein van de forensische geneeskunde. • Overige uit te voeren taken op het terrein van de volksgezondheid die van een GGD verwacht mogen worden ten behoeve van gemeenten, personen, instellingen en organisaties. 	
Deelnemende partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Aalten • Apeldoorn • Berkelland • Bronckhorst • Brummen • Doetinchem • Elburg 	<ul style="list-style-type: none"> • Epe • Ermelo • Harderwijk • Heerde • Lochem • Montferland • Nunspeet
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouder volksgezondheid maakt vanuit het college van B&W deel uit van het algemeen bestuur.	
Ontwikkelingen	<ul style="list-style-type: none"> • De begroting is een uitwerking van de Uitgangspuntennota 2019. Met de uitgangspuntennota biedt de GGD meer kans aan gemeenten op sturing van de jaarlijkse begroting. De begroting bevat vijf inhoudelijke programma's: Jeugdgezondheidszorg, Algemene Gezondheidszorg, Kennis en Expertise, Maatschappelijke ondersteuning en Publieke Gezondheid Vluchtelingen. • De GGD sluit aan bij de ontwikkelingen in de gemeente in het sociale domein en op de actuele ontwikkelingen in het publieke domein. • De GGD bereidt zich voor op de invoering van de Omgevingswet en in het bijzonder op de advisering over het aspect gezondheid. Daarnaast vraagt de instroom van vluchtelingen extra inzet van publieke gezondheidszorg voor statushouders. Vanaf 1 januari 2019 zijn de gemeenten verantwoordelijk voor de uitvoering van het rijksvaccinatieprogramma. 	
Risico's en getroffen beheersmaatregelen	De beleidsvoornemens zijn gebaseerd op de strategische visie. Kern van deze visie is dat de gemeenten hebben gekozen voor een GGD die zich versterkt als een gemeentelijke gezondheidsdienst.	

Laborijn (Doetinchem)	
Relatie met de programma's	2. Een leefbare gemeente (sociaal domein)
Ontwikkelingen	<p>In 2015 is de Participatiewet ingevoerd. De Participatiewet is de decentralisatie op het gebied van werk en inkomen. Hiermee zijn een aantal grote beleidsinhoudelijke wijzigingen doorgevoerd. De uitvoering van de Participatiewet vindt plaats door de gemeenschappelijke regeling Laborijn.</p> <p>De deelnemende gemeenten aan Laborijn zijn Aalten, Doetinchem, Montferland en Oude IJsselstreek. De gemeente Montferland heeft (vanuit Wedeo) alleen de uitvoering van de wet sociale werkvoorziening neergelegd bij de Laborijn.</p> <p>Op dit moment geeft Laborijn haar dienstverlening en belangrijkste processen vorm en inhoud.</p>
Doelstelling	Iedereen die kan werken maar daarbij ondersteuning nodig heeft, valt sinds 1 januari 2015 onder de Participatiewet. De wet is er om zoveel mogelijk mensen met of zonder arbeidsbeperking werk te laten vinden. De Participatiewet vervangt de Wet werk en bijstand (Wwb), de Wet sociale werkvoorziening (WSW) en een groot deel van de Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten (Wajong).
	De kerntaken van Laborijn hebben betrekking op werk en inkomen. Door allerlei interventies ondersteunt Laborijn haar bijstandsgerechtigden naar werk.
Activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> • diverse re-integratie-instrumenten, zoals scholing, loonkostensubsidies en overige interventies op het gebied van werk en inkomen. • mensen begeleiden naar de voor hen hoogst haalbare positie op de werkladder. • begeleid werken. • beschut werken. • detachering van mensen in de WSW.
Deelnemende partijen	Gemeenten Aalten, Doetinchem, Montferland en Oude IJsselstreek.
Bestuurlijk belang	Vanuit het college van B&W is een lid en een plaatsvervangend lid in Dagelijks en Algemeen Bestuur van Laborijn afgevaardigd.
Risico's en getroffen beheersmaatregelen	Er is een reëel risico dat de ontvangen middelen die van het Rijk (BUIG) niet voldoende zijn om de uitkeringen te betalen.

Omgevingsdienst Achterhoek (Hengelo Gld.)			
Relatie met de programma's	4. De dienstverlenende gemeente		
Doelstelling	Het uitvoeren van omgevingsrecht conform de landelijke kwaliteitscriteria.		
Activiteiten	Vergunningverlening en handhaving op het gebied van milieuwetgeving en aanverwante specialismen.		
Deelnemende partijen	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="vertical-align: top; width: 50%;"> <ul style="list-style-type: none"> Gemeente Aalten Gemeente Berkeland Gemeente Bronkhorst Gemeente Doetinchem Gemeente Lochem Gemeente Zutphen </td> <td style="vertical-align: top; width: 50%;"> <ul style="list-style-type: none"> Gemeente Montferland Gemeente Oost Gelre Gemeente Oude IJsselstreek Gemeente Winterswijk Provincie Gelderland </td> </tr> </table>	<ul style="list-style-type: none"> Gemeente Aalten Gemeente Berkeland Gemeente Bronkhorst Gemeente Doetinchem Gemeente Lochem Gemeente Zutphen 	<ul style="list-style-type: none"> Gemeente Montferland Gemeente Oost Gelre Gemeente Oude IJsselstreek Gemeente Winterswijk Provincie Gelderland
<ul style="list-style-type: none"> Gemeente Aalten Gemeente Berkeland Gemeente Bronkhorst Gemeente Doetinchem Gemeente Lochem Gemeente Zutphen 	<ul style="list-style-type: none"> Gemeente Montferland Gemeente Oost Gelre Gemeente Oude IJsselstreek Gemeente Winterswijk Provincie Gelderland 		
Bestuurlijk belang	De gemeente bezet één zetel in het Algemeen Bestuur vanuit het college (Burgemeester van Dijk).		
Ontwikkelingen	In 2017 is er gestart met output financiering. In 2018 is gemonitord of deze inschattingen reëel zijn geweest of dat er achteraf veel correcties gedaan moeten worden. Dit zal ook voor de komende jaren nog gebeuren. We lopen het risico dat als de inkomsten voor de ODA tegenvallen, wij tot 98% moeten mee financieren. Voor de producten wordt gebruikt gemaakt van het door de ODA gemaakte productenboek. De ODA gaat mogelijk een rol spelen bij de inventarisatie van de asbestdaken.		
Risico's en getroffen beheersmaatregelen	De Omgevingsdienst Achterhoek is een uitvoeringsorganisatie die met de Gelderse Maat als uitgangspunt conform Wet- en regelgeving (incl. de zogenaamde 'VTH-criteria' -Vergunnen, Toezicht (houden) en Handhaven-) uitvoering geeft aan wat formeel taken zijn van de deelnemende organisaties. Voor zover er sprake is van zelfstandige beleidsvoornemens hebben die hoofdzakelijk betrekking op het niveau van bedrijfsvoering.		

Regio Achterhoek (Doetinchem)	
Relatie met de programma's	<ol style="list-style-type: none"> 1. De gemeente waar het goed wonen is 2. Een leefbare gemeente 3. De werkende gemeente 4. De dienstverlenende gemeente
Doelstelling	Regio Achterhoek zet zich in voor een krachtige regio die snel en besluitvaardig samenwerkt om de Achterhoek economisch sterk te houden. Overheid, Ondernemers en Maatschappelijke organisaties werken in de Regio Achterhoek samen. De inhoudelijke basis voor de samenwerking is Agenda 2030, opvolger van het Strategiedocument Agenda2020.
Activiteiten	<p>Op basis van Agenda2030 bepaalt de Achterhoek Board samen met de Achterhoek Raad de inhoudelijke activiteiten. De Achterhoek Raad controleert ook de voortgang. De uitvoering gebeurt aan zes Thematafels:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Smart werken en Innovatie - Onderwijs en Arbeidsmarkt - Vastgoed en woningmarkt - Mobiliteit en bereikbaarheid - Circulaire energie en energietransitie - Zorginnovatie <p>De Regio Achterhoek blijft bestaan naast de nieuwe structuur en voert de volgende taken uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Voert de regio op de algehele samenwerking - Zorgt er voor dat Agenda2030, jaarplannen en bijbehorende investeringsagenda worden opgesteld en uitgevoerd - Adviseert Board en Raad over de lobby en subsidies en levert hiervoor ook de capaciteit
Deelnemende partijen	<ul style="list-style-type: none"> <li style="width: 33%;">• Aalten <li style="width: 33%;">• Doetinchem <li style="width: 33%;">• Winterswijk <li style="width: 33%;">• Berkeland <li style="width: 33%;">• Oost Gelre <li style="width: 33%;">• Oude IJsselstreek <li style="width: 33%;">• Bronkhorst
Bestuurlijk belang	Onze burgemeester heeft zitting in het Algemeen Bestuur. Daarnaast zijn we bestuurlijk vertegenwoordigd aan alle zes Thematafels. Onze wethouder Wonen is voorzitter van de Thematafel Vastgoed en woningmarkt, onze wethouder Zorg is vicevoorzitter van de Thematafel Zorginnovatie.
Ontwikkelingen	In 2018 hebben de zeven gemeenten die lid zijn van de Regio Achterhoek ingestemd met een nieuwe samenwerkingsstructuur. Deze bestaat uit een Achterhoek Board, Achterhoek Raad, en zes Thematafels. De Regio Achterhoek blijft bestaan naast de nieuwe structuur. De zeven Achterhoekse gemeenten blijven hier deel van uitmaken. Deze nieuwe structuur kan van invloed zijn op hoe de gemeenschappelijke regeling Regio Achterhoek er in de toekomst uit gaat zien.
Risico's en getroffen beheersmaatregelen	Geen

Stadsbank Oost Nederland (Enschede)			
Relatie met de programma's	2. Een leefbare gemeente (sociaal domein)		
Doelstelling	<p>Op zowel maatschappelijk als zakelijk verantwoorde wijze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • voorzien in de behoefte aan sociaal geldelijk krediet; • regelen van schulden van personen in financiële moeilijkheden conform de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening; • voorzien in budgetbeheer; 		
Activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> • kredietverlening • budgetbeheer • schuldhulpverlening • verzorgen van aanvragen wet schuldsanering natuurlijke personen 		
Deelnemende partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Aalten • Almelo • Berkelland • Borne • Bronckhorst • Dinkelland • Enschede • Haaksbergen 	<ul style="list-style-type: none"> • Hellendoorn • Hengelo (O) • Hof van Twente • Lochem • Losser • Montferland • Oldenzaal • Oost Gelre 	<ul style="list-style-type: none"> • Oude IJsselstreek • Rijssen-Holten • Tubbergen • Twenterand • Wierden • Winterswijk
Bestuurlijk belang	Portefeuillehouder sociale zaken is vanuit het college lid van het Algemeen Bestuur, een lid van het college is plaatsvervangend lid.		
Ontwikkelingen	<p>De Wet gemeentelijke schuldhulpverlening is ingegaan per 1 juli 2012. In algemene zin zien we een verslechterende financiële positie voor een deel van onze inwoners. Er wordt steeds vaker gebruik gemaakt van financiële ondersteuning om (dreigende) schulden op te lossen.</p> <p>Per 1 januari 2018 voeren we de intake voor de dienstverlening van de Stadsbank uit in eigen beheer.</p> <p>Vanaf 2019 wordt aan inwoners een eigen bijdrage gevraagd naar draagkracht voor de kosten voor bewindvoering via de Stadsbank. Hiermee wordt bij de Stadsbank gewerkt volgens dezelfde aanpak als bij de overige bewindvoerders: inwoners worden in gelijke situaties op een gelijke manier behandeld.</p> <p>Schuldhulpmaatjes en Stadsbank hebben te maken met stijgende aanvragen en stijgende kosten.</p>		
Risico's en getroffen beheersmaatregelen	De in gang gezette registratie en verantwoording van de geldstroom zal een vast onderdeel gaan vormen van bestuurlijke rapportages vanuit het sociaal domein.		

Veiligheidsregio Noord Oost Gelderland

Relatie met de programma's	4. De dienstverlenende gemeente		
Doelstelling	Het gemeenschappelijk en op regionaal niveau uitvoeren van veiligheidsbeleid, specifiek gericht op brandweertaken, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, rampenbestrijding en multidisciplinaire samenwerking, zowel preventief als repressief.		
Activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> • inventariseren van risico's van branden, rampen en crises; • adviseren van het bevoegd gezag over risico's van branden, rampen en crises in de bij of krachtens de wet aangewezen gevallen alsmede in de gevallen die in het beleidsplan zijn bepaald; • adviseren van het college van burgemeester en wethouders over; <ul style="list-style-type: none"> ○ het voorkomen, beperken en bestrijden van brand; ○ het beperken van brandgevaar; ○ het voorkomen en beperken van ongevallen bij brand en al hetgeen daarmee verband houdt; ○ het beperken en bestrijden van gevaar voor mensen en dieren bij ongevallen anders dan bij brand. ○ voorbereiden op de bestrijding van branden en het organiseren van de rampenbestrijding en de crisisbeheersing; ○ instellen en in stand houden van een brandweer; ○ instellen en in stand houden van een GHOR; ○ voorzien in de meldkamerfunctie; ○ aanschaffen en beheren van gemeenschappelijk materieel; ○ inrichten en in stand houden van de informatievoorziening binnen de diensten van de veiligheidsregio en tussen deze diensten en de andere diensten en organisaties die betrokken zijn bij de eerder genoemde taken. 		
Deelnemende partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Aalten • Apeldoorn • Berkeland • Bronkhorst • Brummen • Doetinchem • Elburg • Epe 	<ul style="list-style-type: none"> • Ermelo • Harderwijk • Hattem • Heerde • Lochem • Montferland • Nunspeet • Oldebroek 	<ul style="list-style-type: none"> • Oost Gelre • Oude IJsselstreek • Putten • Voorst • Winterswijk • Zutphen
Bestuurlijk belang	De burgemeester vertegenwoordigt de gemeente in het algemeen bestuur.		
Ontwikkelingen	De VNOG evalueert na de reorganisatie van afgelopen jaren haar eigen werkwijze. Er zijn signalen dat de begroting VNOG vanaf 2020 structureel omhoog gaat. Zodra de uitkomsten van het onderzoek bekend zijn zal via de reguliere P&C documenten hierover gecommuniceerd worden.		
Risico's en getroffen beheersmaatregelen	Er zijn geen risico's bekend.		

BNG Bank (Den Haag)	
Primair doel	Bankier van en voor overheden en instellingen met een maatschappelijk belang
Activiteiten	De strategische doelstelling van de bank is het behoud van substantiële marktaandelen in Nederlandse publieke en semipublieke domein en het behalen van een redelijk dividend voor de aandeelhouders
Deelnemende partijen	De Staat is houder van 50% procent van de aandelen, andere 50% is verdeeld onder gemeenten, provincies en hoogheemraadschap
Financieel	Wij bezitten 161.460 aandelen. In de jaarrekening wordt een dividend verantwoord van 408.494 over 2017. Op basis van het gemiddelde over de afgelopen 3 jaren begroten we voor 2019-2022 € 280.000
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder, de portefeuillehouder Financiën vertegenwoordigd onze gemeente
Risico's	Financieel risico bij eventuele liquidatie is het verlies van maximaal de nominale waarde van onze aandelen en het begrote bedrag aan dividend in onze begroting. De kans hierop schatten wij in op nihil.
Alliander N.V. (Arnhem)	
Primair doel	Netwerkbedrijf dat verantwoordelijk is voor een groot deel van de energieleidingen in Nederland
Activiteiten	Kernactiviteit zijn het aansluiten van klanten op de energienetwerken en het distribueren van gas en elektriciteit
Deelnemende partijen	Provincie Gelderland en Noord Holland, Falcon BV en de gemeente Amsterdam bidden 75% van de aandelen. De overige 25% is verdeeld over 55 andere gemeenten
Financieel	Wij bezitten 580.414 aandelen. In de jaarrekening wordt een dividend verantwoord van 388.230 over 2017. Op basis van het gemiddelde over de afgelopen 3 jaren begroten we voor 2019-2022 € 397.000
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder, de portefeuillehouder Financiën vertegenwoordigd onze gemeente
Risico's	Financieel risico bij eventuele liquidatie is het verlies van maximaal de nominale waarde van onze aandelen en het begrote bedrag aan dividend in onze begroting. De kans hierop schatten wij in op nihil.
Vitens (Utrecht)	
Primair doel	Drinkwaterbedrijf dat drinkwater levert aan 5,6 miljoen klanten
Activiteiten	Verantwoordelijkheid voor een gezonde en duurzame samenleving met zorg voor de bescherming van natuur en milieu
Deelnemende partijen	111 aandeelhouders bestaande uit provincies en gemeenten
Financieel	Wij bezitten 40.057 aandelen. In de jaarrekening wordt een dividend verantwoord van 132.188 over 2017. Op basis van het gemiddelde over de afgelopen 3 jaren begroten we voor 2019-2022 € 141.000
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder, de portefeuillehouder Financiën vertegenwoordigd onze gemeente
Risico's	Financieel risico bij eventuele liquidatie is het verlies van maximaal de nominale waarde van onze aandelen en het begrote bedrag aan dividend in onze begroting. De kans hierop schatten wij in op nihil.

Financieel overzicht

Verbonden partij (x 1.000)	Bijdrage 2019	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat
		1-1-2019	31-12-2019	1-1-2019	31-12-2019	
Regio Achterhoek *	230					0
GGD Noord en Oost Gelderland	589	2.742	2.581	2.850	2.900	0
VNOG	1.800	1.775	1.775	52.383	50.883	0
ODA	491	100	66	809	1.578	0
Stadsbank ON	340	1.321	1.324	19.515	19.310	0
Laborijn	2.056	6.925	6.925	9.539	9.539	0
Erfgoedcentrum AL	166	34	91	881	872	57
Totaal	5.672					

* Geen informatie over eigen vermogen en vreemd vermogen. In verband met de doorontwikkeling van de Regio Achterhoek is het vaststellen van de begroting 2019-2022 uitgesteld tot 1 oktober 2018.

Paragraaf Lokale heffingen

Inleiding

Na de algemene uitkering uit het gemeentefonds zijn de gemeentelijke heffingen (belastingen, leges en rechten) de belangrijkste inkomstenbronnen van de gemeente. Deze heffingen zijn de enige inkomstenbronnen waarop de gemeenteraad invloed kan uitoefenen. Vooral voor de zuivere belastingen, dit zijn de heffingen waar geen direct aanwijsbare tegenprestatie van de overheid tegenover staat, is er geen maximum bedrag of opbrengst aangegeven. Voor leges en andere betalingen voor overheidsdiensten is bepaald dat er geen winst mag worden gemaakt. De opbrengst van de heffing mag dan in totaliteit niet hoger zijn dan de kosten die de gemeente moet maken om de diensten te verlenen. De opbrengsten van de gemeentelijke heffingen zijn geraamd onder de verschillende producten. Een overzicht van de inkomstenbronnen van de gemeente is in bijlage E terug te vinden.

Beleid

Het (meerjaren)beleid ten aanzien van de lokale belastingen is opgenomen in de in 2015 door de gemeenteraad vastgestelde verordeningen. Om een beter overzicht te krijgen in de actuele verordeningen stellen we jaarlijks een nieuwe verordening vast voor iedere belasting cq heffing.

Uitgangspunten voor onze leges, heffingen en tarieven

Voor de leges, heffingen en tarieven hanteren we de volgende uitgangspunten:

- Voor 2019 stijgt de opbrengst OZB met 3% plus het areaal;
- Het tarief Rioolheffing voor 2019 wordt verlaagd met 3,74% t.o.v. 2018;
- De hoogte van de afvalstoffenheffing is afhankelijk van het tarief voor een grote of kleine container.
- Afvalstoffenheffing en Reinigingsrechten zijn maximaal 100% kostendekkend;
- De overige heffingen stijgen jaarlijks trendmatig met een indexering van 3%, met uitzondering van de Reclamebelasting en Lijkbezorgingsrechten;
- Leges en rechten zijn in principe 100% kostendekkend.

Belasting/ heffing	Omschrijving
Marktgeden	Geheven voor innemen standplaatsen op warenmarkt Silvolde, Terborg, Uift en Varsseveld.
Precariobelasting	Geheven voor het verlenen van een standplaats op gemeentegrond
Lijkbezorgingrechten	Geheven voor gebruik algemene begraafplaatsen Varsseveld en Terborg. Eventuele overschotten of tekorten worden conform besluit verrekend met de reserve.
Leges	Deze betreffen diverse gemeentelijke leges (bouwvergunning, uittreksels etc.)
Toeristenbelasting	Belastingheffing van personen die niet in de gemeentelijke bevolkings-administratie zijn opgenomen, maar die tegen betaling/vergoeding wel verblijf houden door overnachtingen in bijv. hotels, pensions, vakantieonderkomens, mobiele kampeermiddelen.
OZB niet - woningen	Wordt geheven van zowel eigenaren als gebruikers van niet-woningen.
Woonlasten	Dit zijn de onroerende-zaakbelastingen zakelijk recht woningen, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing tezamen. De opbrengsten OZB-woningen is conform besluit met 3% gestegen. Voor de afvalstoffenheffing en rioolheffing wordt een kostendekkend tarief gehanteerd.
Reinigingsrechten	Reinigingsrecht voor bedrijven en instellingen die geringe (passend in de normale containers) hoeveelheden afval aanbieden en de gemeente hebben verzocht afval tijdens normale inzamelingsactiviteiten mee te willen nemen.
Precariorechten	Geheven voor het gebruik maken van een met vergunning verleende standplaats op voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond.
Reclamebelasting	Belasting voor het centrum van Varsseveld voor openbare aankondigingen. Wij innen deze belasting in feite als tussenpersoon. De inkomsten worden verrekend met door de gemeente gemaakte kosten. Het restant wordt rechtstreeks doorbetaald aan de VOV in Varsseveld. Per saldo is dit dus budgettair neutraal.

Tarieven diverse heffingen	2017	2018	2019
Onroerende-zaakbelastingen			
Eigenaren van woningen, in % van de waarde	0,16440%	0,16620%	0,16330%
Gebruikers van niet-woningen, in % van de waarde	0,15950%	0,16158%	0,16190%
Eigenaren van niet-woningen, in % van de waarde	0,18999%	0,19460%	0,19450%
Afvalstoffenheffing			
Meerpersoonshuishoudens met kleine grijze- of verzamelcontainer	155,04	155,04	174,00
Meerpersoonshuishoudens met grote grijze- of verzamelcontainer	230,04	230,04	258,00
Eénpersoonshuishoudens met kleine grijze- of verzamelcontainer	114,96	114,96	129,00
Eénpersoonshuishoudens met grote grijze- of verzamelcontainer	189,96	189,96	213,00
Extra grote grijze container	230,00	230,00	258,00
Reinigingsrechten			
Milieubox (bedrijven)	42,00	42,00	*1
Standaard containerset met kleine grijze container	185,04	185,04	210,36
Standaard containerset met een grote grijze container	260,04	260,04	295,68
Rioolheffing			
Per aansluiting	246,00	246,00	237,00
Toeristenbelasting			
Per overnachting	1,20	1,23	1,27

*1: is niet meer van toepassing

Woonlasten

Opbrengsten Woonlasten (x1.000)	2016 (werkelijk)	2017 (werkelijk)	2018 (begroot)	2019 (begroot)
Afvalstoffenheffing	2.797	2.459	2.450	2.786
Rioolheffing	4.016	4.127	4.115	3.928
OZB woningen	5.198	5.369	5.527	5.693
Totaal	12.011	11.955	12.092	12.407

Lokale lastendruk/ontwikkeling van de woonlasten

Om een indruk te hebben wat de “lokale lastendruk” is, wordt berekend wat de huishoudens aan belasting moeten betalen. Daarbij worden de voor huishoudens gebruikelijke heffingen betrokken. Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) stelt jaarlijks een atlas van de lokale lasten op. Navolgend overzicht geeft de berekende belastingdruk voor Oude IJsselstreek in 2019. Het bedrag van de bruto woonlasten is opgebouwd uit de onroerendezaakbelasting, waarbij wordt uitgegaan van de gemiddelde woningwaarde (zowel landelijk als provinciaal als voor Oude IJsselstreek), de afvalstoffenheffing en de rioolheffing.

Uitgangspunten voor vergelijking van de belastingdruk oud en nieuw:

- de waarde van een woning is gemiddeld € 204.000 (2017: € 197.000)
- één- en meerpersoonshuishoudens.

De gemiddelde belastingdruk voor een eigenaar/bewoner in 2018 en 2019 ziet er in Oude IJsselstreek dan als volgt uit (in hele €):

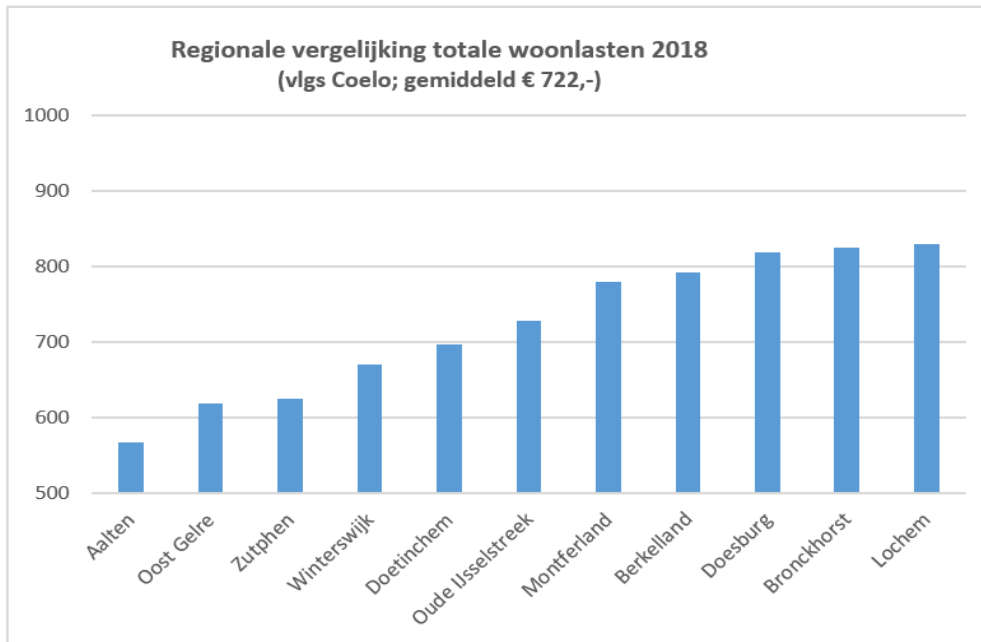
Jaar	Soort huishouden	OZB	Afval	Riool	Totaal	% tov 2018
2018	Eenpersoonshuishouden met kleine grijze container	327	115	246	688	
2018	Meerpersoonshuishouden met kleine grijze container	327	155	246	728	
2018	Eenpersoonshuishouden met grote grijze container	327	190	246	763	
2018	Meerpersoonshuishouden met grote grijze container	327	230	246	803	
2019	Eenpersoonshuishouden met kleine grijze container	333	129	237	699	1,59%
2019	Meerpersoonshuishouden met kleine grijze container	333	174	237	744	2,19%
2019	Eenpersoonshuishouden met grote grijze container	333	213	237	783	2,62%
2019	Meerpersoonshuishouden met grote grijze container	333	258	237	828	3,11%

De OZB en afvalstoffenheffing stijgen; de rioolheffing daalt. Waarmee de totale lastendruk in 2019 gemiddeld stijgt met 2,38% (€ 14,50) per jaar per huishouden.

De afvalstoffenheffing stijgt in 2019 voor huishoudens met een kleine container gemiddeld € 16,50 per jaar. De marktprijzen op verwerking van afval fluctueren sterk. Zo is het verwerken van PMD (Plastic en Metalen verpakkingen en Drinkenkartons) duurder geworden. Daardoor ontvangen we een minder hoge vergoeding voor het ingezamelde PMD dan we hadden verwacht. Sinds 2010 is de afvalstoffenheffing in Oude IJsselstreek flink gedaald. Met de stijging in 2019 zitten we ongeveer op het tariefniveau van 2013.

Door de stijging van de afvalstoffenheffing kan de indruk ontstaan dat scheiden niet loont. De afvalstoffenheffing zou echter nog sterker zijn gestegen, als het afval minder goed gescheiden wordt.

Uitgaande van gemiddelden waarden van woningen en van een meerpersoonshuishouden liggen de gemiddelde woonlasten in 2018 in Gelderland op € 733 , landelijk op € 730 en regionaal (Achterhoek) op € 722 . De lasten in Oude IJsselstreek waren gemiddeld € 728 . Gemiddeld genomen is de lastendruk in de Achterhoek met 0,83% gedaald t.o.v. 2017.

Opbrengsten

Opbrengsten belastingen/heffingen (x 1.000)	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Algemene dekkingsmiddelen			
Woonlasten (OZB eigenaren woningen + afvalstoffenheffing + riolrechten)	11.955	12.092	12.407
Precariobelasting	8	6	6
Toeristenbelasting	140	143	147
Tariefsgebonden heffingen			
Leges	1.038	877	765
Lijkbezorgingrechten	159	125	150
Marktgeden	18	18	18
OZB niet-woningen	2.337	2.395	2.466
Reinigingsrechten	36	35	36
Rioolrecht bedrijven	223	225	220
Reclamebelasting	24	24	24
Totaal opbrengsten	15.938	15.940	16.239

Lasten- en batenoverzicht van de kostendekkende tarieven

Hieronder hebben we inzichtelijk gemaakt, hoe bij de berekening van de tarieven wordt bewerkstelligd, dat de geraamde baten de geraamde lasten niet overschrijden. Dit hebben we gedaan voor de tarieven van belastingen die ten hoogste kostendekkend mogen zijn.

Afvalstoffenheffing + reinigingsrecht		
Kosten Afval	3.322	
Opbrengsten afval excl. heffingen	1.081	
Heffing bij bedrijven (Reinigingsrecht)	35	
Netto kosten Afval		2.206
Overhead	122	
BTW	571	
Rente	43	
Totale kosten		2.942
Opbrengst heffingen		2.786
Dekking		95%

Rioolheffing		
Kosten Riolering	2.880	
Opbrengsten Riolering excl. heffingen	0	
Heffing bij bedrijven	220	
Netto kosten Riolering		2.660
Overhead	180	
BTW	475	
Rente	687	
Onttrekking voorziening	-74	
Totale kosten		3.928
Opbrengst heffingen		3.928
Dekking		100%

Lijkbezorgingsrechten		
Kosten begraafplaatsen	115	
Opbrengsten begraafplaatsen	0	
Netto kosten Begraafplaatsen		115
Overhead	37	
Rente	1	
Onttrekking reserve	-3	
Totale kosten		150
Opbrengst heffingen		150
Dekking		100%

Omgevingsvergunning bouwen		
Kosten omgevingsvergunning bouwen	264	
Overige opbrengsten	0	
Netto kosten Omgevingsvergunning bouwen		263
Overhead	227	
Totale kosten		490
Opbrengst heffingen		449
Dekking		92%

Algemene dienstverlening		
Kosten algemene dienstverlening	264	
Overige opbrengsten	0	
Netto kosten algemene dienstverlening		263
Overhead	124	
Totale kosten		387
Opbrengst heffingen		343
Dekking		89%

Markten		
Kosten markten	24	
Overige opbrengsten	0	
Netto kosten markten		23
Overhead	5	
Totale kosten		29
Opbrengst heffingen		18
Dekking		63%

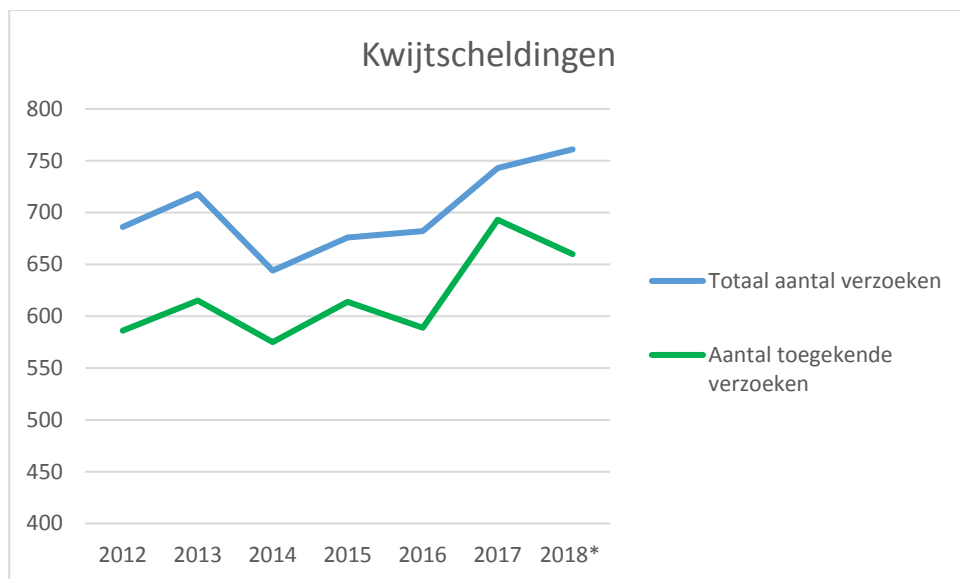
Kwijtschelding

Inwoners met een laag inkomen kunnen kwijtschelding krijgen voor de aanslag van de afvalstoffenheffing en rioolheffing. Bij de beoordeling van het verzoek vindt er een toets plaats naar inkomen en vermogen. De gemeente mag alleen kwijtschelding verlenen als het inkomen niet hoger ligt dan 100% van het bijstandsniveau. Naar verwachting wordt er in 2018 ruim 700 keer kwijtschelding verleend tot een totaal bedrag van ongeveer € 270.000.

Overzicht kwijtschelding gemeentelijke belastingen:

Belastingjaar:	Totaal aantal verzoeken	Aantal toegekende verzoeken	Aantal afgewezen verzoeken	Aantal verzoeken in procenten	Afgeboekt t.g.v. toegekende kwijtschelding
2012	686	586	76	3,74%	212.521
2013	718	615	89	3,90%	220.886
2014	644	575	66	3,48%	209.602
2015	676	614	62	3,65%	248.264
2016	682	589	93	3,68%	238.553
2017	743	693	49	4,01%	258.861
2018*	815	717	98	4,40%	271.500

* De kwijtscheldingsgegevens voor 2018 zijn gebaseerd op basis van de gegevens zoals die op 7 augustus 2018 bekend zijn.

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

In deze paragraaf zijn conform de voorschriften (Besluit Begroting en Verantwoording) het beleidskader en de daaruit voortvloeiende financiële consequenties met betrekking tot de kapitaalgoederen van de gemeente opgenomen.

De kapitaalgoederen zijn grofweg als volgt te rubriceren:

Infrastructuur:

- Wegen
- Civiel technische kunstwerken
- Riolering
- Gemeentelijke gebouwen
- Water

Voorzieningen:

- Openbaar groen
- Speelplaatsen
- Openbare verlichting

Het onderhoud van kapitaalgoederen legt beslag op een belangrijk deel van de middelen en komt in bijna alle programma's voor. De kapitaalgoederen zijn vaak van groot belang voor het realiseren van de programma's. In deze paragraaf geven we inzicht in het onderhoud en beheer, conform de financiële verordening (art. 212 Gemeentewet). Niet alleen vanuit het financiële belang, maar ook vanuit het belang van de inwoner. Op beheerniveau werken we aan het opstellen van een Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR).

Beleids- en beheerplannen

De beleidsplannen stellen we tenminste eens in de 10 jaar vast, conform de eisen van de provincie. Dit betreft de inrichting van de openbare ruimte en het beoogde onderhoudsniveau voor het openbaar groen, verlichting, straatmeubilair, sportfaciliteiten, water, wegen, riolering, kunstwerken en gebouwen. Eens in de vier jaar evalueren we de beheerplannen en zo nodig stellen we ze bij. De volgende nota's zijn vastgesteld:

Beleidsstuk/ beheerplan	Planperiode	Inhoud/opmerking
Wegen <u>beleid</u>	2014 - 2018	Wegen <u>beleidsplan</u>
Wegenbeheer	2018 - 2023	Wegenbeheersplan
Openbare verlichting <u>beleid</u>	2012 - 2016	De reserve wegen is uitgebreid met openbare verlichting. Nieuw <u>beleidsplan</u> is eind 2018 gereed.
Openbare verlichting Vervangingsplan	2017 - 2020	In 2017 is de eerste fase uitgevoerd.
Gemeentelijk rioleringsplan	2017 - 2020	In 2016 is er een nieuw verbreed GRP vastgesteld.
Waterplan	2010 - 2020	Water <u>beleidsplan</u>
Groen <u>beleidsplan</u>	2014 - 2019	In 2018 is gestart met een nieuwe visie voor natuur, groen en landschap.
Groenbeheerplan	2014 - 2019	Beheer groen
Bomenbeheerplan	2008 - 2018	Nieuw beheerplan wordt voorzien in 2019
Speelruimte <u>beleid</u>	2007 - 2015	Er is nieuw beleid nodig voor speelruimte en -voorzieningen.
Speelplaatsen beheerplan	2017 - 2021	In 2017 is een nieuw beheerplan speelvoorzieningen opgesteld

Op basis van de vastgestelde plannen is per kapitaalgoed inzicht gegeven in het gemeentelijke beleid, de doelstellingen, de activiteiten die op stapel staan, de daarmee gemoeid zijnde financiële middelen en eventuele ontwikkelingen en risico's. Aan het einde van deze paragraaf bieden we integraal inzicht in de financiën die met het onderhoud kapitaalgoederen gemoeid zijn.

Wegen

Beleid

Het gemeentelijke beleid is gericht op efficiënt en effectief onderhoud aan de wegen. De uitgangspunten zijn beschreven in het "beleidsplan wegen gemeente Oude IJsselstreek 2014-2018". Het beleidsplan geeft, op basis van het (door de raad) vastgestelde kwaliteitsniveau en het aanwezige areaal aan wat gemiddeld per jaar nodig is om de kwaliteit van de wegen op peil te houden. In het beleidsplan staat aangegeven dat de wegen in de gemeente Oude IJsselstreek kwaliteitsniveau basis moeten hebben (volgens de richtlijnen van de CROW-systematiek). Eén keer per twee jaar worden alle wegen in de gemeente Oude IJsselstreek geïnspecteerd op schades en beoordeeld op kwaliteit. Deze gegevens, samen met de vaste gegevens vanuit het beheerpakket, vormen de basis voor het uit te voeren onderhoud. Vanuit het beheerpakket kan een meerjarenplanning (3 jaar) voor het groot onderhoud aan de wegen worden opgesteld.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Jaar	Wat mag het kosten?
Hoofddoelstelling			
Schoon, heel, veilig Niveau 6 (Voldoen vastgestelde CROW-norm, gelijk aan niveau C)	Planmatig onderhoud en grootonderhoud van wegen Opstellen beleidsplan Wegen 2019 - 2023	Jaarlijks 5 jaar	Bestaand beleid Bestaande budgetten en formatie
Subdoelstelling			
Efficiënt en effectief onderhoud aan wegen	Uitvoering van het beleidsplan Wegen 2019-2023 Opstellen en bijhouden meerjarenplanning voor groot onderhoud van wegen Groot onderhoud van de wegen Weginspectie 2019 Opstellen en bijhouden meerjarenplanning voor vervangingen reconstructies van wegen)	jaarlijks jaarlijks jaarlijks 2 jaar jaarlijks	Bestaande budgetten en formatie Bestaande formatie Bestaande formatie Bestaande budget en formatie Extra budget en bestaande formatie

Kwaliteit

In het huidige beleidsplan staat aangegeven dat de wegen in de gemeente Oude IJsselstreek kwaliteitsniveau basis moeten hebben. Kwaliteitsniveau basis is een voldoende (cijfer tussen 5,5 en 6,5).

Om te kunnen bepalen op welk kwaliteitsniveau de wegen in onze gemeente zitten worden structureel (per 2 jaar) de inspectiegegevens van de wegen door een onafhankelijk bureau vertaald naar een bijbehorend kwaliteitsniveau. Uit de laatste inspecties blijkt dat het kwaliteitsniveau van de wegen licht aan het stijgen is en nu net onder kwaliteitsniveau basis zit (5,3 om 5,5).

Financiën

In het nieuwe beleidsplan Wegen, die eind 2018 vastgesteld wordt door de raad staan een aantal uitgangspunten voor de financiële berekening beschreven, zoals:

- Omvang van het huidige areaal;
- Berekening alleen voor verharde wegen;
- In stand houden van de bestaande situatie (dezelfde materialen, dezelfde constructieopbouw, dezelfde wegbreedte, enz.);
- Alleen kosten voor groot onderhoud, geen kosten voor vervanging, geen kosten voor klein onderhoud, geen kosten voor verzorgend onderhoud zoals straatvegen of onkruidbeheersing;
- In stand houden van het huidige areaal op het gewenste kwaliteitsniveau.

Met de hierboven genoemde uitgangspunten, het beheerareaal en de kwaliteitsambitie Basis wordt in het beleidsplan een berekening gemaakt voor de jaarlijkse onderhoudskosten. Voorstel is om deze kosten in jaar van uitvoering ten laste van de exploitatie te brengen (jaarlijks ramen in de begroting). Hierdoor kan de huidige bestemmingsreserve komen te vervallen. Afhankelijk van de uitkomst, wordt een eventueel benodigd extra budget aangegeven in de Voorjaarsnota 2020.

Volgens de BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) mogen de kosten voor vervangingen (reconstructies) niet mee geraamd worden voor het onderhoudsbudget Wegen. Hierdoor zal worden voorgesteld om voor reconstructies van wegen en fietspaden een apart budget aan te vragen. We houden hierbij voorlopig rekening met een bedrag van gemiddeld € 750.000 per jaar. Dit bedrag is vanaf 2020 als investering op de meerjarenbegroting opgevoerd. De bestemmingsreserve kan per 2019 afgesloten worden.

Ontwikkelingen

Eind 2018 wordt het nieuwe beleidsplan opgesteld waarin alle facetten die afgelopen jaren zijn besproken worden opgenomen. Eind 2018 (of begin 2019) kan de raad dan het nieuwe beleidsplan vaststellen. Ieder jaar zal de onderhoudsplanning van de wegen opnieuw worden bekeken en eventueel worden bijgesteld.

Risico's

De risico's liggen vooral op het terrein van de wettelijke aansprakelijkheid. Hiervoor heeft de gemeente een verzekeringspolis afgesloten.

Civieltechnische kunstwerken en kunst in openbare ruimte

Beleid

Op dit moment is er (nog) geen vastgesteld beleid voor het beheer en onderhoud van de aanwezige civieltechnische kunstwerken en kunst in de openbare ruimte binnen de gemeente. Uitgangspunt is om iedere vijf jaar de civiele kunstwerken volledig te laten inspecteren door een gespecialiseerd bureau. In de tussenliggende jaren voert de eigen dienst inspecties uit. Voor de kunst in de openbare ruimte is ervoor gekozen om de eigen dienst jaarlijks een globale inspectie uit te laten voeren. Het jaarlijks onderhoud (schoonmaken) is hierop afgestemd.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Jaar	Wat mag het kosten?
Hoofddoelstelling			
Schoon, heel en veilig	Opstellen uitvoeringsplan naar aanleiding van jaarlijks te houden (globale) inspecties.	jaarlijks	Bestaande formatie en budgetten
	Toetsing diverse bruggen naar aanleiding van nieuwe norm verkeersbelasting.	2018	Bestaande formatie en budgetten
	Volledige inspectie van de civieltechnische kunstwerken (vijfjarige inspectie).		

Kwaliteit

Medio 2015 zijn alle civieltechnische kunstwerken door een gespecialiseerd bedrijf geïnspecteerd. Uit deze inspectie kwam naar voren dat de geïnspecteerde kunstwerken over het algemeen in redelijke staat van onderhoud verkeerden. De geconstateerde gebreken zijn inmiddels verholpen.

Planning

Aan de hand van de jaarlijks uit te voeren schouw, zullen de onderhouds- en herstelwerkzaamheden ingepland worden.

Financieel

In 2016 is een start gemaakt met het opzetten van een beheerplan om zodoende het noodzakelijk onderhoud op een verantwoorde manier te budgetteren en te plannen. Ter ondersteuning van deze nieuwe wijze van beheren en onderhouden, is overgegaan tot aanschaf van beheerssoftware. Met behulp van deze software is een doorkijk gemaakt voor de komende jaren, om in te schatten welk onderhoud minimaal noodzakelijk is. De uitkomst hiervan is vanaf 2018 verwerkt.

Risico's

De risico's liggen vooral op het terrein van de wettelijke aansprakelijkheid. Hiervoor heeft de gemeente een verzekeringspolis afgesloten.

Openbare verlichting

Beleid

Openbare verlichting draagt bij aan een veilige en leefbare openbare ruimte. Het is daarom een beleidsterrein waarbij het van belang is dat de gemeente zelf een sturende rol bij het definiëren van het beleid en het uitvoeren van het beheer en onderhoud vervult.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Jaar	Wat mag het kosten?
Hoofddoelstelling			
Het openbare leven bij duisternis zo goed mogelijk te laten functioneren en bij te dragen aan een sociaal veilige, verkeersveilige en leefbare omgeving.	Uitvoeren beleidsplan Openbare verlichting 2012-2016 Vervanging openbare verlichting (binnen de projecten) Vervanging masten en armaturen Uitvoeren regulier onderhoud Afhandelen storingen en klachten Op- en vaststellen beleidsplan 2018 - 2022	2012 – 2016 2019 ev. 2017 – 2020 Jaarlijks Jaarlijks Vijf jaar	Bestaande budgetten en formatie Waar mogelijk vanuit de projecten Volgens Vervangingsplan Waar mogelijk bestaande budgetten en formatie Bestaande budgetten en formatie Bestaande budgetten en formatie
Subdoelstelling	Het vervangen van lampen (en bijbehorende armaturen) met hoog energieverbruik. Het toepassen van innovatieve ontwikkelingen op het gebied van de energieaanpak	2019 e.v. 2019 e.v.	Waar mogelijk bestaande budgetten en formatie Bestaande budgetten en formatie

Kwaliteit

In de periode 2017-2020 moeten we 1100 armaturen en 500 lichtmasten vervangen. Naast de vermindering van veiligheidsrisico's zullen deze vervangingen ook zorgen voor een uniforme toepassing van masten en armaturen waardoor er een rustig wegbeeld ontstaat.

Financiën

In 2017 is het vervangingsplan van de openbare verlichting bekostigd uit de bestemmingsreserve Wegen en Openbare Verlichting. Vanaf 2019 wordt de bestemmingsreserve afgerond en wordt het extra bedrag van € 150.000 rechtstreeks aan het budget voor openbare verlichting toegevoegd. Dit wordt gedekt vanuit het exploitatiebudget voor wegen.

Ontwikkelingen

De ontwikkelingen op het gebied van LED (Lichting Emitting Diodes) verlichting gaan nog steeds door. De LED lamp is nu een stabiele factor in de openbare verlichting waardoor we een definitieve switch naar de LED verlichting hebben gemaakt. In het vervangingsplan is dit ook meegenomen waardoor we alle conventionele armaturen gaan vervangen door LED armaturen. Doordat de SOX en SON armaturen duur in onderhoud zijn worden deze in de eerste cyclus vervangen door LED armaturen. Het is de bedoeling dat we eind 2019 tussen de 20 en 25% van alle armaturen vervangen hebben door een LED armatuur.

Het dimmen van de openbare verlichting voeren we verder in, dit scheelt ongeveer 10% energieverbruik op de totale installatie. Het onderhoud van de openbare verlichting voeren we vanaf 2012 gezamenlijk met de gemeente Montferland en Doetinchem uit. Het nieuwe onderhoudscontract is in 2016 ingegaan voor een periode van 3 jaar.

Risico's

Ieder jaar worden masten die 45 jaar of ouder zijn getest op stabiliteit. Uit deze meting, die vanaf 2013 jaarlijks wordt uitgevoerd, komen steeds meer masten met een, vanuit inspectiejargon, "code rood" naar boven. Masten met deze code vertonen ernstige gebreken die de stabiliteit van de mast niet waarborgt. Deze masten dienen binnen 6 maanden na de meting vervangen te worden. Met de toevoeging van € 150.000 extra budget kunnen de masten in principe tijdig worden vervangen en blijft het risico beperkt.

Riolering

Beleid

Binnen de Waterwet heeft de gemeente de zorgplicht voor stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater. In het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2017 - 2020 (vGRP) is opgenomen hoe de gemeente denkt om te gaan met deze drie zorgplichten en bevat:

- een overzicht van de in de gemeente aanwezige voorzieningen voor de inzameling en het transport van afvalwater en het tijdstip waarop die voorzieningen naar verwachting aan vervanging toe zijn;
- een overzicht van de aan te leggen of te vervangen voorzieningen als bedoeld onder a;
- een overzicht van de wijze waarop de voorzieningen worden of zullen worden beheerd; de gevolgen voor het milieu van de aanwezige voorzieningen en van de in het plan aangekondigde activiteiten;
- een overzicht van de financiële gevolgen van het vGRP.

Voor de dekking van de kosten van aanleg en beheer van riolering zijn er verschillende bronnen. De aanleg van riolering in nieuwe bestemmingsplannen bekostigen we uit de exploitatieopzet van die plannen en verdisconteren we in de verkoopprijs. De kosten van het beheer en de aanleg van riolering, hemel- en grondwatervoorzieningen bij bestaande panden, dekken we uit de rioolheffing. De hoogte van deze heffing wordt jaarlijks herzien en met behulp van een kostendekkingsplan vastgesteld.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Jaar	Wat mag het kosten?
Hoofddoelstelling			
Schoon, heel, veilig (Bescherming volksgezondheid, kwaliteit leefomgeving waarborgen en bescherming grond- en oppervlaktewater)	Uitvoeren vGRP	2017-2020	Bestaande formatie en budgetten
Subdoelstelling			
Efficiënt en effectief onderhoud aan riolering	Uitvoeren GRP	jaarlijks	Idem
Voorkomen van "water op straat"	Oplossen knelpunten Uitvoeren vGRP	jaarlijks jaarlijks	p.m. Bestaande formatie en budgetten

Per 2017 is er een nieuw verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan vastgesteld met een looptijd van 4 jaar.

Kwaliteit

Door middel van camera-inspecties wordt jaarlijks de kwaliteit van een deel van de vrijvervalriolering bepaald. Aan de hand van deze inspecties, en inspecties uit het verleden, wordt met behulp van het rioolbeheersysteem een vervangingsplanning opgesteld.

Samen met de vrijvervalriolering maakt de electro-mechanische riolering (drukriolering) het grootste onderdeel uit van het gehele rioolsysteem. Om ook hier inzicht te krijgen in de kwaliteit is er nog niet zo lang geleden besloten om dit onderdeel ook periodiek te inspecteren. De eerste inspecties bevestigden de verwachte levensduur van bepaalde onderdelen. Aan de hand van de uitgevoerde inspecties zal hier ook een vervangingsplan voor opgesteld worden.

Binnen het vGRP is al rekening gehouden met de hierboven genoemde vervangingsplannen.

Planning

Zoals al aangegeven is het huidige verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan herzien per 2017.

Financieel

In oktober 2016 is het gemeentelijk rioleringsplan 2017-2020 door de gemeenteraad vastgesteld. Met de vaststelling van dit plan, zijn ook de uitgangspunten voor de bepaling van de hoogte van de rioolheffing vastgesteld. Deze uitgangspunten zijn:

- Jaarlijkse stijging van de heffing met 3%;
- Jaarlijks beoordelen of dit percentage voldoende of juist onvoldoende is voor de dekking van de riooluitgaven;
- Een acceptabele stand van de voorziening riolering (ca. € 250.000 - € 300.000) om eventuele tegenslagen op te kunnen vangen.

Met inachtneming van de bovenstaande uitgangspunten, is het voorstel om de rioolheffing voor 2019 te laten dalen met € 9 per huishouden (van € 246 naar € 237). Dit, omdat de stand van de voorziening hoger is dan noodzakelijk.

Ontwikkeling

Dat het klimaat aan het veranderen is, is inmiddels duidelijk. Wat in alle scenario's naar voren komt zijn hogere temperaturen, nattere winters, heftigere buien en kans op drogere zomers. Met name de heftigere buien leveren een uitdaging op. Het traditionele riool kan deze grote hoeveelheden neerslag niet meteen op alle plaatsen verwerken. Om bij grote hoosbuien schade te voorkomen, zijn aanvullende maatregelen nodig. Hierbij kan gedacht worden aan infiltratie in de bodem, afvoer naar open water of kortdurende bering in de openbare ruimte. Daarnaast zal er gewerkt moeten worden aan bewustwording bij de burgers. Zij zullen moeten accepteren dat er door de heftigere buien, vaker water op straat blijft staan. Het nieuwe verbreed GRP 2017 – 2020 speelt nog meer dan het vorige in op de gevolgen van klimaatverandering.

Risico's

Met de jaarlijkse financiële actualisatie om de hoogte van de rioolheffing te bepalen beperken we eventuele risico's tot een aanvaardbaar niveau.

Groen, natuur en landschap

Beleid

Op basis van het huidige budget wordt de beheerkwaliteit 'schoon en veilig' gerealiseerd. De beheerkwaliteit 'heel en technisch' blijft hierop wat achter. De verzorgingsgraad van het groen is redelijk. Uit een laatstgehouden schouwing (2017) blijkt dat de meeste groenonderdelen nog net scoren op kwaliteitsniveau 'basis', maar wel aan de onderkant.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Jaar	Wat mag het kosten?
Hoofddoelstelling			
Duurzaam veiligstellen en ontwikkelen van een kwalitatief hoogwaardige groenstructuur en het bevorderen van een aantrekkelijke groene woon- en werkomgeving in Oude IJsselstreek	1. Vastgesteld Groenbeleidsplan en Groenbeheerplan (2014) 2. Uitvoeren planmatig onderhoud	Jaarlijks	Bestaande budgetten en formatie
Subdoelstelling			
Streven naar beeldkwaliteit groen die overeen komt met het wensbeeld vanuit groenbeleidsplan	Uitvoeren planmatig onderhoud	Jaarlijks	Bestaande budgetten en formatie

Verkoop openbaar groen

Eind 2016 is de Uitvoeringsnota Verkoop Openbaar Groen vastgesteld. Deze nota is geschikt voor het beoordelen van individuele vragen over (aankoop) van snippergroen. De nota leent zich ook voor een gebiedsgerichte benadering in een kern of wijk waarbij systematisch wordt gekeken waar gemeentegrond in gebruik is genomen. Vervolgens kan worden bekeken of en hoe een dergelijke situatie gelegaliseerd kan worden door middel van verkoop (voorkeur) of huur (eventueel).

Beheerplan bomen

Er is in het kader van de actieve informatieplicht een memo 'Ingrijpende beheersmaatregelen boom- en bosbeplantingen' gepresenteerd aan de raad. Kernpunt hieruit over laanbomen is dat we recht willen doen aan meerdere belangen en daarom een nieuw bomenbeleidsplan opstellen, waarbij er ook een duidelijke paragraaf zal worden gewijd aan het beheer van laanbomen. Hierbij zal dan ook aandacht aan het dunnen worden besteed. Doelstelling is om dit nieuwe bomenbeheersplan in 2019 operationeel te hebben. Tot die tijd zal alleen het strikt noodzakelijke beheer worden uitgevoerd.

Risico's

Mogelijke risico's liggen vooral op het terrein van de wettelijke aansprakelijkheid. Hiervoor heeft de gemeente een verzekeringspolis afgesloten.

Gemeenten moeten in het kader van de zorgplicht voor bomen een BVC-inspectie (boomveiligheidscontrole volgens de methode VTA (Visual Tree Assessment) uitvoeren. In 2015 is hier een begin mee gemaakt. In een cyclus van 3 jaren worden alle bomen geïnspecteerd; attentie- en risico-bomen worden frequenter gecontroleerd. Deze gegevens worden in het beheerpakket vastgelegd.

Een ander (financieel) risico wordt gevormd door ziektes. Specifieke ziekten aan bomen (o.a. de **kastanje-**, **iep-** en **watermerkziekte**) zijn moeilijk te beheersen en te genezen. **Essentaksterfte** is een boomziekte die door de gehele gemeente voorkomt. Als een boom ziek wordt, en een boom levert gevaar op is een snelle verwijdering noodzakelijk. De **roetschorsziekte** is een bijzonder ziekte omdat deze bij mensen longproblemen kan veroorzaken. De bestrijding van **eikenprocessierups** wordt jaarlijks uitgevoerd vanwege de volksgezondheid. De verwachting is dat de plaagdruk in de komende jaren een aandachtspunt blijft, hiervoor is een aanvulling op het huidige budget aangevraagd.

Water

Beleid

Het Waterplan bestaat uit een inventarisatie en een analyse. Dit beleidskader zorgt dat al het water een duidelijke functie heeft voor burgers, toeristen, bedrijven, natuur en milieu. Het gaat om modern waterbeleid, waardoor water en watergerelateerde raakvlakken gelijkwaardig zijn aan andere beleidsvelden. Het eindresultaat is een gezonde, "waterrijke" en milieuvriendelijke gemeente.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	Jaar	Wat mag het kosten?
Hoofddoelstelling			
In 2020, een ecologische, recreatieve, cultuurhistorische en ruimtelijke samenhang in het water in en om de gemeente Oude IJsselstreek	Uitvoering in overeenstemming met het uitvoeringsprogramma	jaarlijks	Bestaande budgetten en formatie

Financieel

De financiële aspecten van het onderdeel water zijn opgenomen in het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan.

Ontwikkelingen

Zoals al beschreven in het onderdeel Riolering, is het klimaat aan het veranderen. Deze verandering is niet alleen van invloed op de riolering, maar ook op het watersysteem. Overtollig water uit de kernen dient ook op een verantwoorde wijze verwerkt te worden. Binnen het GRP 2017 - 2020 is hier ook aandacht aan geschonken.

Planning

Binnen het GRP 2017 – 2020 is ruimte opgenomen om het beheer en onderhoud van de watergangen meer vorm te geven.

Risico's

Behoudens beperkte overstromingsrisico's zijn er geen risico's bekend.

Speelplaatsen

Gemeente Oude IJsselstreek kent 108 actieve speelplekken, verspreid over 15 kernen. Op de actieve plekken staan in totaal 573 speeltoestellen, wat gelijk staat aan ruim vijf toestellen per locatie.

Kern	Aantal speelplekken	Aantal speeltoestellen
Bontebrug	1	4
Breedenbroek	2	10
Etten	5	22
Gendringen	14	99
Heelweg	1	4
Megchelen	2	13
Netterden	1	7
Silvolde	10	61
Sinderen	1	5
Terburg	12	75
Uift	36	168
Vasselder	1	4
Varsseveld	15	90
Voorst	6	6
Westendorp	1	5
Totaal	108	573

Beleid

In samenwerking met de inwoners wordt gekeken naar de behoefte van speeltoestellen. Daar waar deze behoefte niet direct aanwezig is, wordt versoerd. Voornamelijk wordt gekeken naar de speelterreinen die niet voldoen aan het Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen (= landelijke norm). In samenhang met de burgers wordt bekeken of de speelplekken nog wenselijk zijn. Indien dat niet het geval is worden de speelplekken of toestellen vervangen.

Beheer

In 2017 is een nieuw beheerplan speelvoorzieningen opgesteld. In dit beheerplan wordt helder gemaakt hoe de openbare speelruimte binnen de gemeente op langere termijn beheersbaar, betaalbaar en veilig blijft. Aan de hand hiervan is voor de periode 2017-2021 bekeken welke speelplekken of -toestellen in aanmerking komen voor vervanging en welke kosten hiermee gemoeid gaan.

Onderhoud en vervanging

Voor de periode tot 2021 is een overzicht gemaakt van het reguliere onderhoudsbudget op basis van wettelijke richtlijnen voor onderhoud en de waarde, leeftijd en huidige staat van de speeltoestellen en ondergronden.

Risico's

Alle wijkbeheerders zijn voorzien van het keuringscertificaat "speeltoestellen" en kunnen dus de speeltoestellen zelfstandig keuren. Eénmaal per 3 jaar keurt een onafhankelijk bureau de toestellen nogmaals volgens NEN-EN 1176-7:2008. Door het consequent (laten) uitvoeren van een inspectie van de speeltoestellen voldoet de gemeente aan haar verplichtingen in kader van de Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen.

De risico's ten aanzien van de veiligheid (ongelukken) en aansprakelijkheid (claims) zijn daarmee beheersbaar.

Financieel overzicht

Onderdeel x 1.000	Jaarrekening 2017		Begroting 2018		Begroting 2019	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Wegen	3.892	178	4.501	72	5.026	78
Kunstwerken	285	43	265		172	
Openbare verlichting	475	10	355		470	
Riolering	7.570	8.226	7.703	8.359	7.901	8.780
Gebouwen	6.058	3.406	5.104	2.196	4.632	2.433
Groen	2.608	41	3.196	2	3.963	28
Speelplaatsen	68		264		12	

In de notitie rente is vastgelegd dat per 1 januari 2018 de rente wordt toegewezen aan de taakvelden. Hierdoor is het verschil te verklaren tussen de afwijkingen jaarrekening 2017 en begroting 2018.

Met ingang van de begroting 2019 zijn de kapitaallasten en overhead toegerekend aan taakvelden en niet meer individuele grootboeknummers in de begroting. Hierdoor:

- zijn de lasten voor wegen in deze tabel hoger en de lasten voor kunstwerken lager.
- zijn de lasten voor groen in deze tabel hoger en de lasten voor speelplaatsen lager.

Voor openbare verlichting wordt geen bedrag meer gestort in de gezamenlijke bestemmingsreserve voor wegen en openbare verlichting. Dit bedrag is vanaf 2019 toegevoegd aan het exploitatiebudget voor openbare verlichting.

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

Onder grondbeleid wordt verstaan het gehele instrumentarium dat de gemeente ter beschikking staat om ruimtelijke doelstellingen te realiseren. Het grondbeleid omvat alle strategieën van de gemeente rondom het verwerven, beheren, bewerken en uitgeven van gronden. Grondbeleid is een verzamelnaam van een aantal specifieke beleidsuitingen en kan worden ingezet om doelstellingen van de andere beleidsaspecten binnen de gemeente mede mogelijk te maken. Het grondbeleid heeft grote invloed op en samenhang met de realisatie van de beleidstaken zoals: ruimtelijke ontwikkeling - volkshuisvesting - verkeer en vervoer – zorg en welzijn - cultuur, sport en recreatie - economische structuur.

Daarnaast kan het grondbeleid grote financiële gevolgen hebben. Met name de financiële risico's zijn van belang voor de financiële positie van de gemeente.

Het bestaande beleid op het gebied van Grondbeleid is opgenomen in de volgende stukken:

- Nota Grondbeleid;
- In bestemmingsplannen;
- Structuurvisie
- Woningbouwprogramma Oude IJsselstreek

Nota grondbeleid

De gemeente Oude IJsselstreek heeft in 2016 haar nieuwe nota grondbeleid vastgesteld. Belangrijke wijzigingen in het nieuwe grondbeleid zijn dat naast faciliterend grondbeleid de mogelijkheid om actief te verwerven blijft, de nota anticipeert op wijzigingen en aangescherpte regelgeving vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Daarnaast heeft de gemeente als doelstelling om vastgoed (inclusief gronden) af te stoten en wordt naast de reguliere P&C cyclus gewerkt met een Meerjaren Prognose Grondexploitaties (MPG).

Gronduitgifte

De gemeente heeft, door haar bijdrage aan reductie van woningbouw ingevolge het woningbouwprogramma, nog slechts enkele vrij uitgeefbare kavels voor woningbouw beschikbaar. Voor wat betreft de bedrijvenkavels lijkt de economische crisis al weer ver achter ons en dat komt tot uitdrukking in het verlenen van opties en de verkoop van bouw kavels, met name in het plan Hofskamp-Oost II in Varsseveld. Vanaf 2017 is een versnelde uitgifte te constateren die zich in 2018 heeft doorgezet en naar verwachting ook in 2019 zal doorgaan.

Beleidsuitgangspunten reserves, voorzieningen en risico's voor grondzaken

De gemeente Oude IJsselstreek kent geen eigen algemene reserve voor de grondexploitatie. Voor de gronden in exploitatie met verwachte nadelige resultaten wordt voor deze nadelige resultaten een verliesvoorziening getroffen. Risico's worden geïnventariseerd en zijn van invloed op het weerstandsvermogen van de gemeente. Deze zal groot genoeg moeten zijn om de risico's af te dekken wanneer deze zich voordoen. Daarmee kan worden gesteld dat met verwachte nadelige resultaten en financiële risico's binnen de grondexploitatie in voldoende mate rekening wordt gehouden.

Wijziging in wet en regelgeving

Vennootschapsbelastingplicht voor overheidsondernemingen

Op basis van handreikingen toetst de gemeente Oude IJsselstreek of en in hoeverre het "grondbedrijf" van de gemeente wordt belast met een afdracht in het kader van de vennootschapsbelasting. Op basis van deze toets is het meest waarschijnlijke scenario nog steeds dat voor het "grondbedrijf" van de gemeente Oude IJsselstreek géén afdracht voor de VPB zal plaats vinden. Er is nog geen absolute zekerheid over het ingenomen standpunt van de gemeente Oude IJsselstreek. Een definitief oordeel volgt pas na controle door de belastingdienst. Jaarlijks zal getoetst worden of voldaan wordt aan de gestelde criteria voor de VPB-plicht.

Winstneming

In de Notitie Grondexploitaties uit 2016 is de aanbeveling opgenomen dat volgens het realisatiebeginsel wanneer voldoende zekerheid voor winstnemen bestaat, de winst dan ook dient te worden genomen. Duidelijk is geworden dat dit geïnterpreteerd moet worden als een verplichting tot tussentijdse winstneming wanneer is voldaan aan de daarvoor gestelde voorwaarden. Naar verwachting zal geen of slechts geringe winst kunnen worden genomen, gelet op de resultaatverwachting.

Toelichting op het exploitatieresultaat van de grondexploitaties

Actualisatie grondexploitaties

Alle gronden in exploitatie worden eens per jaar (peildatum 31 december) geactualiseerd. Deze actualisatie houdt het volgende in:

- Bijstelling van de boekwaarden op basis van inkomsten en uitgaven van het afgelopen jaar.
- Actualiseren van de ramingen voor de nog geplande uitgaven en inkomsten.
- Actualiseren van planning en fasering naar aanleiding van de laatste ontwikkelingen.
- Het verwerken van eventuele gevolgen uit wijziging van wet- en regelgeving.
- Aanpassing van parameters rente, kostenstijging, opbrengstenstijging en disconteringsvoet (voor het bepalen van de netto contante waarde NCW).

Resultaten van gronden in exploitatie

Alle grondexploitaties zijn geactualiseerd per peildatum 31 december 2017. Dat wil zeggen dat alle kosten van verwerving, bouw- en woonrijpmaken en plankosten (investeringen) en opbrengsten en winstnemingen (desinvesteringen) in de boekwaarden zijn verwerkt en dat de parameters zo nodig zijn aangepast (zie hiervoor onder Actualisatie grondexploitaties). De boekwaarden, de hoogte van de voorzieningen en het resultaat van alle gronden in exploitatie zijn weergegeven in onderstaande tabel.

(Het hier gehanteerde overzicht is gelijk aan het overzicht van de (verwachte) resultaten uit de jaarrekening 2017 omdat een wijziging in de resultaatverwachting pas na opmaak van de jaarrekening 2018 kan worden gegeven).

Verloop Gronden in exploitatie	Boekwaarde 1-1-2017	Investeringen	Des-investeringen	Boekwaarde 31-12-2017	Voorzieningen	Gecorr. Balanswaarde 31-12-2017	Resultaat 2017 Obv NCW (BBV Disconteringsvoet)	Resultaat 2016 Obv NCW (BBV Disconteringsvoet)
De Rieze V + VI	4.234.148	195.276	126.500	4.302.924	552.055	3.750.870	-552.055	-426.536
Hutten Noord	1.203.359	68.881	475.565	796.675	196.355	600.621	-196.355	-320.347
Centrumplan Ulft	130.942	8.831		139.772		139.772	-707	2.736
Slawijkseweg	-113.276	126.513		13.237		13.237	22.303	-206.772
Hofskamp Oost II	10.616.774	417.428	2.902.708	8.131.494	800.767	7.330.727	-800.767	-2.842.749
Eskopje	-262.157	349	-48.303	-213.506		-213.506	10.722	20.299
Essenkamp (afgesloten)	-137.364	34.545	-102.819					35.503
Kromkamp	306.850	11.015		317.866	273.358	44.507	-273.358	-317.911
Bomenbuurt Ulft	294.110	32.346	644.540	-318.084		-318.084	2.908	6.537
v/d Pavert (afgesloten)	-431.897	-4.047	-435.945					288.350
VVZ herziening Woningbouwplanning*					134.781	-134.781		
Totaal	15.841.488	891.137	3.562.246	13.170.380	1.957.315	11.213.065	-1.787.309	-3.760.891

*betreft aanvullende kosten voor onvoorzien en juridische kosten

De grondexploitaties hebben per saldo naar verwachting een nadelig resultaat van totaal € 1.78 miljoen (het was nadelig € 3.8 miljoen). Het verwacht nadelig resultaat is substantieel gedaald. Dat heeft vooral te maken met de toename van grondverkoop, voornamelijk bedrijventerreinen.

Afsluiting complexen

Bij de jaarrekening 2017 zijn de woningbouwcomplexen Essenkamp in Varsseveld en Van de Pavert (Berghseweg) in Varsseveld afgesloten. In 2018 kunnen dat Hutten-Noord en Bomenbuurt in Ulft en Eskopje in Varsseveld zijn, gevolgd in 2019 met Slawijkseweg in Netterden en Kromkamp in Sinderen.

Grondexploitaties bedrijventerreinen

Bij actualisatie van de grondexploitatie op 31 december 2017 is gebleken dat met een aanzienlijke verlaging van € 1,9 miljoen van deze voorziening kan worden volstaan, waardoor de thans nog benodigde voorziening uitkomt op ruim € 1.3 miljoen. Afhankelijk van een versnelde uitgifte zal deze nog verder dalen.

Regionaal bedrijventerrein A18 Bedrijvenpark en Euregionaal Bedrijventerrein DocksNLD

De gemeenten Doetinchem, Montferland, Bronckhorst en Oude IJsselstreek werken samen bij de ontwikkeling en herontwikkeling (met middelen uit het zogenaamde HRT-fonds, gevoed door de Provincie) van bedrijventerreinen binnen de gemeenten. Specifiek bij de ontwikkeling van het Regionaal Bedrijventerrein A18 Bedrijvenpark (RBT) in de gemeente Doetinchem en het Euregionaal Bedrijventerrein DocksNLD (EBT) in de gemeente Montferland, waarbij de deelnemende gemeenten risicodragend zijn. In de samenwerkingsovereenkomst is tevens afgesproken dat de resultaten onderling verevend worden en eventuele baten in het HRT-fonds worden gestort.

Als risicodragende gemeente heeft Oude IJsselstreek voor haar deel van het toe te rekenen nadelige resultaat een verliesvoorziening moeten treffen. Daarnaast zijn er ook nog risico's te benoemen.

Op 22 februari 2018 hebben de vier West Achterhoekse gemeenteraden in grote lijnen ingestemd met het uitwerken van gedachtenlijnen voor de toekomst van de bedrijventerreinen in de West Achterhoek. De West Achterhoekse gemeenten zijn optimistisch over de huidige dynamiek op de bedrijventerreinen en zien inmiddels een verder toenemende vraag naar bedrijfskavels. Een solide, actuele analyse van vraag en aanbod - als onderdeel van een Regionaal Programma Werklocaties (RPW) - wordt daarom voorbereid, maar de uitkomsten zullen pas in de loop van 2019 bekend zijn. Vanuit de samenwerking wordt inmiddels gestuurd op de uitwerking van het rapport Feijtel.

Gevolgen Woningbouwplanning Oude IJsselstreek (regionale woonagenda)

Met de eind 2016 vastgestelde beleidsnotitie Woningbouwplanning Oude IJsselstreek geeft de gemeente invulling aan de opgave tot het terugdringen van plancapaciteit. De overcapaciteit aan woningbouwplanning wordt daarmee aangepakt. Door precisering van de geschatte kosten kan met een lagere voorziening worden volstaan.

Verloop verliesvoorzieningen

In het boekjaar 2017 hebben diverse mutaties binnen bestaande voorzieningen plaatsgevonden (zie onderstaande tabel).

(Het hier gehanteerde overzicht is gelijk aan het verloop van de verliesvoorzieningen uit de jaarrekening 2017 omdat mutaties pas bij de opmaak van de jaarrekening 2018 kunnen worden doorgevoerd. In de begroting 2018 - 2021 was nog een balanswaarde van de verliesvoorziening opgenomen van € 6.042.885)

Verloop verliesvoorzieningen	Balans- waarde 01-01-2017	Vorming/toev. voorzieningen (onttrekking alg. reserve)	Inzet / ont- trekking	Vrijval (toevoeging alg. reserve)	Balans- Waarde 31-12-2017
VVZ herziening Woningbouwplanning	1.121.000		-22.190	-494.316	604.494
VVZ bedrijventerreinen O IJ	3.269.285			-1.916.463	1.352.822
VVZ Samenwerking WA A18 BP	1.652.614	34.228	-64.731	-30.503	1.622.111
Totaal	6.042.899	34.228	-86.921	-2.441.282	3.579.427

Risico's

Inleiding

Grondexploitaties zijn ramingen van het financiële verloop van ruimtelijke projecten, zoals woningbouwprojecten, bedrijventerreinen en herstructureringsplannen. Met behulp van een risicomodel worden zowel mogelijke positieve als negatieve ontwikkelingen financieel vertaald. Voor alle lopende grondexploitaties is met behulp van het risicomodel berekend wat het financiële resultaat wordt wanneer de veronderstelde gebeurtenissen zich zouden voordoen.

Risico scenario

In onderstaande tabel zijn per exploitatie de uitkomsten van het gemiddeld risico scenario weergegeven. Het merendeel van de risico's is afgenomen door verkoop van bouwkvelds en de verwachte verbetering van de exploitatie van bedrijventerreinen.

(Het hier gehanteerde overzicht is gelijk aan die uit de jaarrekening 2017 omdat mutaties pas bij de opmaak van de jaarrekening 2018 kunnen worden doorgevoerd.)

Risicoanalyse grondexploitaties					
Project	Berekend risico neutraal resultaat voordelig	Berekend risico neutraal resultaat nadelig	Getroffen Verliesvoorziening	Resterend Risico 31-12-2017	Resterend Risico 31-12-2016
De Rieze Ulft (V en VI)		896.070	552.055	344.015	511.874
Hutten-Noord Ulft		219.053	196.355	22.698	427.415
Centrumplan Ulft		1.252.881		1.252.881	1.252.174
Slawijkseweg Netterden	-22.214			-22.214	1.668
Hofskamp-Oost II Varsseveld		1.034.176	800.767	233.409	927.153
Eskopje Varsseveld	-11.918			-11.918	-21.495
Essenkamp Varsseveld (afgesloten)					-38.054
Kromkamp Sinderen		278.923	273.358	5.565	7.417
Bomenbuurt Ulft	-2.908			-2.908	-8.079
V/d Pavert Varsselder (afgesloten)					-322.983
Totaal verlieslatend		3.681.103	1.822.534	1.858.569	3.124.323
Totaal winstgevend	-37.040			-37.040	-390.611
Saldo (Nadelig)		3.644.063		1.821.529	2.733.712

Het resultaat van een gemiddeld risico scenario verbetert zich in 2017 tot ruim € 1,8 miljoen. Voor het bepalen van de weerstandscapaciteit wordt met het totaal van dit afgenomen risico rekening gehouden.

Risico's totaal

Naast de grondexploitaties zijn er risico's door woningbouwreductie in gevolge de Woningbouwplanning Oude IJsselstreek (regionale woonagenda) als ook vanuit de deelname in de ontwikkeling van het regionaal en euregionaal bedrijvenpark.

(Het hier gehanteerde overzicht is gelijk aan die uit de jaarrekening 2017 omdat mutaties pas bij de opmaak van de jaarrekening 2018 kunnen worden doorgevoerd.)

<i>Resterende risico's</i>			
Regionaal bedrijfsterreinen (RBT/EBT)	979.494	gewogen risico	979.494
Risico's Woningbouwplanning O IJ (reg. Woonagenda)	1.880.000	50%	940.000
Resterende risico's grondexploitatie (o.a. bedrijfsterreinen)	1.821.529	gewogen risico	1.821.529
<i>Gevolgen weerstandsvermogen</i>			3.741.023

De risico's binnen de paragraaf grondbeleid hebben invloed op het weerstandsvermogen van de gemeente. Hiervoor wordt verwezen naar de paragraaf weerstandsvermogen.

NB: Op onderdelen is deze paragraaf Grondbeleid ingekort. Een uitgebreide toelichting op alle onderdelen is te vinden in de paragraaf Grondbeleid als onderdeel van de jaarrekening 2017 en nog actueel. Daarnaast wordt verwezen naar het Meerjaren programma grondexploitatie (MPG) 2018.

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Het weerstandsvermogen gaat over de vraag in hoeverre de gemeente middelen kan vrijmaken om grote tegenvallers op te vangen, zonder dat dit betekent dat het beleid direct veranderd moet worden. Het gaat dus om de robuustheid van de begroting.

Hierbij wordt een relatie gelegd tussen de financiële risico's en de middelen waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om risico's af te dekken (weerstandscapaciteit).

Hoe hoog het weerstandsvermogen zou moeten zijn, is niet exact aan te geven. De omvang is afhankelijk van de financiële risico's die de gemeente loopt en de kans dat de risico's daadwerkelijk effectief worden. Vanuit het provinciaal toezicht zijn formeel geen directe normen voor het weerstandsvermogen; wel geeft de Provincie richting door bandbreedtes aan te geven bij de kengetallen, voortvloeiend uit de wijzigingen in de BBV.

Beleid

Het bestaande beleid is vastgelegd in de nota Weerstandsvermogen. Daarnaast geldt de begrotingsdoctrine.

Beleidsuitgangspunten:

- Gemeente Oude IJsselstreek gebruikt in eerste instantie incidentele weerstandscapaciteit om zowel incidentele als structurele tegenvallers te dekken;
- De begroting moet elk jaar structureel sluitend zijn. Structurele tegenvallers moeten opgevangen worden door structurele middelen.
- Het weerstandsvermogen wordt zoveel mogelijk in tact gelaten en er wordt terughoudend opgetreden bij de beschikking over de algemene reserve. Dit omdat niet alle risico's voldoende gekwantificeerd kunnen worden. Om een goed beeld te houden op de risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit worden deze minimaal tweemaal per jaar (bij de programmabegroting en de jaarrekening) geïnventariseerd;
- De post onvoorzien wordt alleen gebruikt voor eenmalige tegenvallers; deze tegenvallers dienen te voldoen aan de criteria: onuitstelbaar en onvermijdelijk. Structurele knelpunten dienen op structurele wijze te worden opgelost;
- De algemene reserve wordt volledig meegerekend bij de bepaling van de weerstandscapaciteit.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft de relatie weer tussen de weerstandscapaciteit en alle risico's waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd. De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet-begrote kosten te dekken. De risico's zijn alle voorzienbare risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn voor de financiële positie.

Weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit geeft de mate aan waarin de gemeente zelf in staat is om niet-begrote kosten te dekken uit structurele middelen, zonder direct het bestaande beleid te moeten aanpassen/te bezuinigen. Hierbij kan gedacht worden aan de mogelijkheden die er zijn tot het verhogen van de inkomsten (bijvoorbeeld via belastingverhoging). Bij de incidentele weerstandscapaciteit gaat het om de aanwezigheid van vrij besteedbare middelen die eenmalig kunnen worden ingezet. In onderstaande tabel is een vergelijkend overzicht gegeven van de geprognosticeerde weerstandscapaciteit per begin/einde van het boekjaar.

De bestanddelen bestemmingsreserves en niet-benutte belastingcapaciteit nemen we niet mee.

Weerstandscapaciteit	Bedrag
a. Begrotingsruimte (post onvoorzien)	99
b. Algemene reserves	20.343
c. Stille reserves	1.000
Totaal weerstandscapaciteit per 1-1-2019	21.442

Toelichting

A. Begrotingsruimte

Voor de dekking van niet voorziene uitgaven is in de begroting een structureel bedrag van € 2,50 per inwoner, ofwel een totaalbedrag van € 98.550 opgenomen.

B. Algemene reserve

Algemene reserve (x 1.000)	Werkelijke stand 1-1-2017	Werkelijke stand 1-1-2018	Geraamde stand 1-1-2019	Geraamde stand 1-1-2020
Algemene reserve	15.808	20.043	20.343	18.266

C. Stille reserves

Een stille reserve is het verschil tussen de hogere directe opbrengstwaarde bij verkoop en de boekwaarde van de diverse activa zoals ze op de balans staan. De mogelijke meeropbrengsten bij verkoop kunnen voor andere doelen worden aangewend. Dit geldt alleen voor bezittingen die direct verhandelbaar of verkoopbaar zijn. Bijvoorbeeld panden en objecten, maar ook bos-en landbouwgronden die niet of met een lagere boekwaarde op de balans staan. Bij de berekening van de weerstandscapaciteit wordt rekening gehouden met 50% van het verschil tussen de boekwaarde en de actuele WOZ-waarde. We nemen voor de weerstandscapaciteit het bedrag van € 1.000.000.

Risico's

Door de risico's in beeld te brengen, kunnen we het benodigd weerstandsvermogen bepalen. Voor elk risico wordt beoordeeld of het risico kan worden vermeden, verminderd, overgedragen of geaccepteerd. Daarbij wordt een inschatting gemaakt van de kans dat het risico zich voordoet en het bedrag ten hoogte van de maximale risico. In totaal is het risico voor Oude IJsselstreek berekend op € 8.3 mln.

De belangrijkste risico's voor Oude IJsselstreek (x 1.000) :

Risico's	Mate inschatbaarheid	Beheersing	Financieel gevolg	Risico
a. Aansprakelijkheid/eigendom/Bedrijfsvoering				
Schadeclaims	Slecht	Verminderen	400	40
Eigendommen	Slecht	Verminderen	450	45
Bedrijfsvoering	Slecht	Accepteren	800	160
b. Financiële risico's				
Bestuursdwang/proceskosten	Slecht	Verminderen	600	300
c. Grondexploitatie				
Zie paragraaf grondbeleid	Redelijk	Accepteren	4.681	3.741
d. Verbonden partijen				
Zie paragraaf verbonden partijen	Goed	Verminderen	5.672	567
e. Open eind regelingen				
Open eind regelingen	Slecht	Verminderen	5.000	2.500
f. Garant en borgstellingen				
Garant- en borgstellingen	Redelijk	Accepteren	86.621	866
g. Overige (externe) factoren				
Overige factoren	Slecht	Verminderen	1.000	100
Totaal			105.224	8.319

Toelichting categorieën

a. Aansprakelijkheid/ eigendommen /bedrijfsvoering

Dit betreft aansprakelijkheid voor schadeclaims vanwege onzorgvuldig, onjuist of niet tijdig handelen. Daarnaast hebben we een beperkt risico op het gebied van brand- en stormschade op gemeentelijke gebouwen. Ook hebben we risico's op de eigen percelen ten aanzien van verontreiniging. Daarnaast zijn er een aantal specifieke risico's:

- Personeelslasten/inhuur. Risico's in de bedrijfsvoering zitten onder andere in de vervanging bij langdurig zieken, ontwikkelingen in personeelslasten en verregaande juridische expertise die we mogelijk moeten inhuren.
- Eigen risicodragers wachtgeldverplichtingen bestuurders. Als de aanstelling van bestuurders, bijv. door verkiezingen wordt beëindigd, dient de gemeente (mede afhankelijk van het aantal dienstjaren en leeftijd) wachtgeld te betalen. Het gehele bedrag wat naar verwachting als wachtgeld over een aantal jaren wordt uitgekeerd, wordt in het betreffende jaar als voorziening opgenomen.
- Gemeente is pensioenverzekeraar van bestuurders. De gemeente is op basis van de Wet APPA pensioenverzekeraar van bestuurders en oud-bestuurders. Deze verplichtingen kunnen tot aan de feitelijke pensioendatum niet worden overgedragen aan een "echte" pensioenmaatschappij. Dat betekent dat leven- en renterisico volledig voor rekening komen van de gemeente.

b. Financiële risico's

Dit zijn de risico's voor bijvoorbeeld bestuursdwang (als de kosten niet te verhalen zijn op de overtreder). Ook de kosten voor bezwaar-en beroepsprocedures volgen hieronder, alsook mogelijk kosten voor claims vanuit gewijzigde wet- en regelgeving. De risico's hierop nemen toe, door onder andere 'no-cure-no-pay' bureaus.

c. Grondexploitatie

Dit betreft de risico's die verbonden zijn aan de grondexploitatie. Voor een nadere toelichting zie paragraaf "Grondbeleid".

d. Verbonden partijen

Als deelnemer van de gemeenschappelijke regelingen is de gemeente, samen met de overige deelnemende gemeenten, financieel aansprakelijk voor eventuele tekorten bij deze verbonden partijen. Zie hiervoor de paragraaf "Verbonden partijen".

e. Open einde regelingen

Binnen het Sociaal Domein vindt de uitvoering van een groot aantal regelingen plaats. Een deel daarvan zijn zogenaamde open-einde regelingen. Dit houdt in dat wij binnen deze betreffende regelingen moeten voldoen aan de vraag/noodzaak, ongeacht of daar wel of geen dekking tegenover staat. Voorbeelden van dit soort regelingen zijn Participatiewetuitkeringen, Jeugdwetvoorzieningen en WMO-voorzieningen. Vanuit het rijk wordt een deel van deze kosten via een zogenaamde doeluitkering afgedekt (zie verder "Laborijn") en een deel komt binnen via algemene uitkering. Eventuele tekorten op deze regelingen moet de gemeente zelf dragen.

De afgelopen jaren is in het kader van de decentralisaties een groot aantal regelingen "overgekomen" van de Provincie (of het Rijk) en is de gemeente verantwoordelijk geworden voor onder andere de uitvoering van de Jeugdwet. Met deze overheveling naar de gemeente zijn onvoldoende middelen meegekomen om de toen begrote lasten te voldoen. De regievoering van de gemeente op deze processen zou ertoe moeten leiden dat het budget uiteindelijk toereikend zou blijven. Tot op de dag van vandaag moeten we helaas constateren dat ondanks alle ingrepen vanuit de gemeente en het voorliggend veld de uitgekeerde bedragen voor onder andere de Jeugdwet niet langer toereikend zijn. Het uitgangspunt van "geld volgt beleid" lijkt op de middellange termijn niet langer houdbaar en zal nog in 2018 geëvalueerd worden en daar waar nodig en passend binnen de ontwikkelde visie worden aangepast.

Laborijn

De gemeente Oude IJsselstreek heeft de uitvoering van de Participatiewet ondergebracht in de gemeenschappelijke regeling Laborijn. Het BUIG budget dat de gemeente ontvangt voor de inkomensondersteuning wordt door Laborijn uitgegeven. Eventuele tekorten worden in eerste instantie afgedekt via de reserve van Laborijn. Indien deze niet toereikend is zal het restant door de gemeente worden afgedekt. Van dit tekort is slechts 5% van de totale uitkeringslast voor rekening van de gemeente. Eventuele grotere tekorten kunnen worden afgewend via de vangnetregeling die de gemeente de afgelopen jaren al heeft moeten gebruiken.

Laborijn heeft voor 2019 de inschatting gemaakt dat er geen vangnetregeling kan/hoef te worden aangevraagd. Het risico dat de gemeente loopt op de inkomensondersteuning is derhalve maximaal 5% van de totale uitkeringslast.

Naast dat Laborijn de Participatiewet voor de gemeente Oude IJsselstreek uitvoert is zij ook verantwoordelijk voor het uitvoeren van de WSW. Het betreft hier een reeds afgesloten voorziening maar burgers die hierin zitten, blijven binnen de WSW. Het rijk schroeft de jaarlijkse vergoeding voor deze mensen langzaam omlaag waarmee de kosten de vergoeding gaan overschrijden. Laborijn heeft als taak om deze mensen daar waar dit kan te begeleiden naar een reguliere baan op de arbeidsmarkt. Ten opzicht van cijfers uit het verleden moeten wij constateren dat er een stagnatie is van deze uitstroom. Dit heeft tot gevolg dat er mogelijke tekorten op de WSW ontstaan en verder oplopen.

Huishoudelijke hulp

In 2018 zal het contract voor de uitvoering van de huishoudelijke hulp in het kader van de Wmo moeten worden verlengd. De gemeente wil zoals de afgelopen jaren blijven voldoen aan de AMVB en conform de tarieven vast te stellen. De aanzienlijke Cao aanpassing zal vertaald worden in hogere tarieven. Specifieke aandacht krijgen de PGB tarieven die ook voor alfahulpen gehanteerd worden. De gemeente Oude IJssel streek staat voor een fatsoenlijke beloning voor burgers die als alfahulpen werken. Naast dat de tarieven HH omhoog gaan met de Cao aanpassingen e.d. zal ook het tarief voor de alfahulp stijgen aangezien deze gerelateerd zijn aan de Cao VVT. Zoals is vastgelegd in de verordening Sociaal Domein Gemeente oude IJsselstreek 2018.

Op basis van de nu bij ons beschikbare informatie maken wij de inschatting dat deze tariefsverhoging voor HH1 Zin en Alfa, HH2 Zin en PGB kan oplopen naar minimaal 350.000 extra boven op de huidige begroting.

WMO eigen bijdrage

Vanaf 1-1-2019 is het nu geldende eigen bijdrage regime verleden tijd en wordt er een zgn. abonnementstarief ingevoerd. Op basis van de nu bij ons bekende cijfers gaan onze inkomsten door deze wijziging met ruim 400.000 omlaag. Daarnaast is de verwachting dat deze maatregel voor een aanzuigende werking zal zorgen bij de Huishoudelijke hulp.

Geïndiceerde jeugdvoorzieningen

De uitvoering van de Jeugdwet is bijzonder. Bij de meeste budgetten binnen het Sociaal domein is de gemeente in controle daar waar het gaat om de uitgaven. Bij de uitvoering van de Jeugdwet is dit echter anders geregeld. Een groot deel van het budget wordt ingezet voor zogenaamde geïndiceerde zorg. Het overgrote deel van deze indicaties wordt niet door de gemeente geïndiceerd maar door verwijzers, zoals huisartsen. Deze hebben een zelfstandige bevoegdheid om hulp in te zetten die zij vanuit hun professionaliteit nodig achten. De gemeente is echter financieel verantwoordelijk voor deze uitgaven. Het overgrote deel van het financiële tekort van 2017 is hieraan te wijten. Onderdeel van het gemeentelijk beleid is om intensieve samenwerking aan te gaan met verwijzers. Hierbij is het de bedoeling om zoveel mogelijk dure zorg te voorkomen. Hiervoor is echter een lange adem nodig. Derhalve zal deze specifieke post de komende jaren zorgen voor een financiële uitdaging m.b.t. dekking, over 2019 is er een tekort van 3,5 mln geraamd; voor de jaren erna is het risico nog substantieel. Het rijk heeft een "Fonds tekortgemeenten jeugd en Wmo ingericht voor de tekorten van 2017. Hieraan zijn verschillende voorwaarden verbonden. Oude IJsselstreek komt niet in aanmerking voor een tegemoetkoming uit dit fonds.

f. *Garant/borgstellingen*

Alle borg-/garantstellingen zijn in kaart gebracht (zie jaarstukken 2017). Wij hanteren 1% van het totaal als risico.

g. *Overige (externe) factoren*

- Economische ontwikkelingen, die buiten de invloedssfeer van de gemeente vallen.
- Planschade.
- Leges.
- Hypotheken personeel.
- Afvalscheiding. Met name de pmd (plastic, metaal, drinkkartons) is een terrein waarop de vergoedingen per ton regelmatig fluctueren. Daarnaast zijn er signalen dat de kosten voor verwerking van restafval (fors) duurder worden.
- Btw- compensatiefonds (BCF). Met de gewijzigde regelgeving wordt de BCF niet meer op voorhand toegevoegd aan het gemeentefonds. De richtlijn van de Provincie geeft aan, dat we 100% van het geprognosticeerde bedrag mogen meenemen in de begroting. De hoogte van de uitkering vanuit het BCF kan lager uitvallen, waardoor we hiervoor een risico lopen.
- Vennootschapsbelasting (VPB).

Berekening prognose weerstandsvermogen (x 1.000)

De verhouding tussen de aanwezige weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit bepaalt of het weerstandsvermogen voldoende is.

$$\text{Weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{21.442}{8.319} = 2,58$$

Kengetallen

Naar aanleiding van wijzigingen in de BBV (Besluit Begroting en Verantwoording), wordt voorgeschreven dat in deze paragraaf een verplichte basisset van 5 kengetallen moet worden opgenomen. Deze kengetallen zijn:

- Netto schuldquote
- Solvabiliteitsratio
- Grondexploitatie
- Structurele exploitatieruimte
- Belastingcapaciteit (woonlasten meerpersoonshuishouden)

Het is van belang deze kengetallen in breder perspectief te zien, aangezien deze op zichzelf staan maar een deel van het totale beeld van de gemeentelijke financiën weergeven.

Kengetallen (x 1.000)	Rekening 2017	Begroting 2018 (stand 1-1)	Begroting 2019 (stand 1-1)
1a Netto schuldquote	127%	140%	133%
1b Netto schuldquote gecorrigeerd	117%	127%	122%
2 Solvabiliteitsratio	16%	15%	14%
3 Grondexploitatie	11%	11%	9%
4 Structurele exploitatieruimte	1%	1%	1%
5 Belastingcapaciteit	99%	101%	102%
6 Weerstandsvermogen	380%	280%	258%

Signaleringswaarden 2019	Waarde Oude IJsselstreek	Categorie A	Categorie B	Categorie C
Netto schuldquote	133,2%	<90%	90-130%	>130%
Netto schuldquote, gecorrigeerd	122,3%	<90%	90-130%	>130%
Solvabiliteitsratio	14,1%	>50%	20-50%	<20%
Grondexploitatie	9,2%	<20%	20-35%	>35%
Structurele exploitatieruimte Begroting	0,8%	Begr en MJR>0%	Begr of MJR >0%	Bgr en MJR <0%
Structurele exploitatieruimte MJR	0,1%			
Belastingcapaciteit	102,3%	<95%	95-105%	>105%
Weerstandsvermogen	258,0%	>100%	80-100%	<80%

De beoordeling van de Provincie komt hiermee uit oranje (matig).

Financiële begroting

Toelichting

Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) schrijft voor, dat er naast de programmabegroting en de paragrafen ook een “financiële begroting” wordt gemaakt. Hierin wordt inzicht gegeven in:

- de meerjarenraming/ prognose meerjarenperspectief 2019 – 2022
- het overzicht van baten en lasten
- overzicht van incidentele baten en lasten
- de financiële uitgangspunten

Meerjarenraming

In de meerjarenraming wordt de ontwikkeling van het saldo aangegeven vanaf het uitgangspunt in de programmabegroting 2018, de stand met de 2e bestuursrapportage 2018 en vervolgens de autonome en structurele ontwikkelingen. Immers, we sturen op een structureel meerjarig sluitend resultaat.

NB. Alle positieve bedragen dragen bij aan een positieve ontwikkeling van het begrotingssaldo, negatieve bedragen verslechteren het resultaat.

Meerjarenraming 2019- 2022		2018	2019	2020	2021	2022
Structureel resultaat programmabegroting 2018-2021*		1.187	1.108	495	245	245
Pg	Structurele afwijkingen 2e berap					
1	Beheer overige gebouwen en gronden	20	60	60	60	20
2	Sociaal domein/ prognose	-2.800	-4.273			
3	Onderwijsbeleid	-120	-120	-120	-120	-120
3	Verbonden partijen	-43	-166	-176	-176	-176
4	ICT	-100	-70	-70	-70	-70
BV	Overige baten en lasten (tractie)	-25	-25	-25	-25	-25
BV	Overige baten en lasten (oninbare vorderingen)	-100	-100	-100	-100	-100
BV	Algemene uitkering sept- dec-, maart- en meicirculaire	590	2.261	2.653	3.115	3.276
BV	Dividenden	180	65	65	65	65
Totaal structurele afwijkingen 2e berap 2018		-2.398	-2.368	2.287	2.749	2.870
Subtotaal structureel resultaat 2e berap		-1.211	-1.260	2.782	2.994	3.115
Autonome ontwikkelingen exploitatie						
1	Kapitaallasten aankoop pand Frank Daamenstraat		-126	-117	-90	-90
3	Almende college			-75	-75	-75
BV	Loon-en prijsstijgingen (na verrekening loon-en prijscompensatie)		-240	-240	-240	-240
BV	Indexering exploitatiesubsidies en contracten		-30	-30	-30	-30
Totaal structurele autonome ontwikkelingen		0	-396	-462	-435	-435
Subtotaal structureel resultaat 2e berap + autonome ontwikkelingen		-1.211	-1.656	2.320	2.559	2.680
Beleidsmatige ontwikkelingen structureel						
1	Verduurzamen gemeentelijke gebouwen		-100	-100	-100	-100
1	Realiseren doelstelling akkoord van Groenlo		-35	-35	-35	-35
2	Inclusie		-45	-45	-45	-45
2	Sociaal domein/ Buurtbudgetten		-35	-35	-35	-35
3	Onderwijshuisvesting		-77	-77	-77	-77
3	Vroegsignalering/ Leerplicht		-48	-48	-48	-48
3	Toekomstbestendig onderwijs, leerlijn 0-18		-20	-20	-20	-20
3	Initiatieven Nederlandse en Duitse taal		-15	-15	-15	-15
4	Communicatievisie		-50	-15	-15	-15
BV	Applicatiebeheerder Zaaksysteem		-80	-80	-80	-80
BV	Extra kapitaallasten (conform coalitieprogramma)			-200	-200	-160
Totaal structurele beleidsmatige ontwikkelingen		0	-505	-670	-670	-630
Structureel resultaat 2019-2022		-1.211	-2.161	1.650	1.889	2.050

Incidenteel resultaat programmabegroting 2018-2022		-785	-733	-372	-114	-114
Ontwikkelingen incidenteel						
	Incidentele ontwikkelingen 2e berap 2018	-171				
	Autonome ontwikkelingen		-30		-30	-30
	Beleidsmatige ontwikkelingen					
1	Revitaliseringsfonds/ Investeringsfonds voor creatieve woonoplossingen				-400	-600
1	Pilot één loket 'woonadvies'		-40	-40	-40	-40
1	Taskforces		-75	-100	-125	-150
3	Investerings- en stimuleringsmaatregelen voor de versterking van de economie		-100	-100	-100	-100
4	Van buiten naar binnen werken		-85	-85	-85	-85
Totaal incidentele ontwikkelingen		-171	-330	-325	-780	-1.005
Incidenteel resultaat 2019-2022		-956	-1.063	-697	-894	-1.119
BV	Toevoeging algemene reserve 20% sparen + 50% BCF		-990	-895	-965	-820
BV	Dekking/onttrekking reserve sociaal domein	2.800	1.306			
BV	Dekking/onttrekking algemene reserve		2.967			
Totaal resultaat meerjarenraming		633	59	58	30	111

* Het structureel resultaat is inclusief toevoeging aan de reserve, zoals in de programmabegroting 2018-2021 opgenomen

De toelichtingen op de 2e berap zijn in het betreffende boekwerk te vinden. De toelichting op de autonome ontwikkelingen en beleidsmatige ontwikkelingen zijn onder de betreffende opgaven en programma's benoemd.

Overzicht van baten en lasten

Bij de afzonderlijke programma's is steeds een overzicht van de baten en lasten opgenomen. In de volgende tabel treft u een totaaloverzicht van alle programma's aan. Volgens het BBV mogen de mutaties in de reserves niet via de programma's lopen, maar moeten afzonderlijk zichtbaar zijn.

Daardoor ontstaan er twee exploitatiesaldo's, te weten een saldo vóór resultaatbepaling en een saldo na resultaatbepaling. Concreet betekent dit dat er eerst een telling wordt gemaakt van de begroting zonder de mutaties in de reserves (= vóór resultaatbepaling). Daarna volgt een telling rekening houdend met stortingen in- en onttrekkingen aan de reserves (= na resultaatbepaling).

Overzicht baten en lasten (x 1.000)	2019	2020	2021	2022
Lasten				
1. De gemeente waar het goed wonen is	28.036	28.842	29.261	29.548
2. De leefbare gemeente	47.687	43.926	43.418	43.476
3. De werkende gemeente	5.223	5.541	5.462	5.520
4. De dienstverlenende gemeente	4.990	4.945	4.999	4.992
Bedrijfsvoering	14.532	14.091	13.899	13.746
Algemene dekkingsmiddelen	-	-	-	-
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-
Onvoorzien	99	98	98	98
Totaal lasten	100.567	97.444	97.137	97.381
Baten				
1. De gemeente waar het goed wonen is	15.933	16.069	15.967	15.927
2. De leefbare gemeente	9.758	10.182	9.708	9.708
3. De werkende gemeente	610	610	610	610
4. De dienstverlenende gemeente	681	717	717	717
Bedrijfsvoering	443	400	403	403
Algemene dekkingsmiddelen	69.905	70.501	70.903	71.123
Totaal baten	97.329	98.478	98.307	98.487
Totaal saldo van baten en lasten (voor bestemming)	3.237-	1.035	1.170	1.106
Mutaties reserves				
Toevoegingen aan reserves	1.292	1.197	1.267	1.122
Onttrekkingen aan reserves	4.589	221	128	128
Totaal mutatie reserves	3.296-	977	1.140	995
Totaal saldo lasten	101.859	98.641	98.405	98.503
Totaal saldo baten	101.918	98.699	98.435	98.615
Resultaat na bestemming	59	58	30	111

Overzicht van incidentele baten en lasten

Overzicht van incidentele baten en lasten (x 1.000)				
	2019	2020	2021	2022
Saldo begroting 2018-2021	59	58	30	111
Incidentele lasten				
Pg Omschrijving				
1 De gemeente waar het goed wonen is	105	115	525	750
2 Een leefbare gemeente(sociaal domein)	0	0	0	0
3 De werkende gemeente	140	140	140	140
4 De dienstverlenende gemeente	0	0	0	0
6 Bedrijfsvoering	85	85	85	85
99 Algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	0
Saldo incidentele lasten	330	340	750	975
Incidentele baten				
Pg Omschrijving				
1 De gemeente waar het goed wonen is	-	-	-	-
2 Een leefbare gemeente(sociaal domein)	-	-	-	-
3 De werkende gemeente	-	-	-	-
4 De dienstverlenende gemeente	-	-	-	-
6 Bedrijfsvoering	-	-	-	-
99 Algemene dekkingsmiddelen	-	-	-	-
Saldo incidentele baten	-	-	-	-
Saldo incidentele baten en lasten	330	340	750	975
Structureel saldo programmabegroting 2018-2021	389	398	780	1.086

Financiële uitgangspunten

Beleidsuitgangspunten

Basis voor de financiële uitgangspunten is het coalitieprogramma 2018-2022. Financiën in balans, het behouden van een gezonde financiële positie. Daarbij is in het coalitieprogramma een aantal uitgangspunten gedefinieerd

- Meerjarig structureel sluitende begroting behouden: Oud voor nieuw beleid
- Uitvoering sociaal domein binnen beschikbare budgetten;
- Schuldenpositie afbouwen verder afbouwen tot € 110 miljoen in 2022;
- Zalmnorm (Alle niet-bestede middelen naar de algemene reserve en efficiency gaat voor lastenverhoging)
- Eigen vermogen opbouwen tot € 29 miljoen op basis van 20% sparen van de financiële ruimte op basis van meerjarenperspectief in de begroting 2019
- Kritisch kijken naar mogelijkheden als ondersteuning zwakkeren samenleving, voorzieningen en leefbaarheid; niet alles kan;
- Verhoging OZB boven trendmatig tot maximaal 3% als het beleid maximaal gericht is op besparingen en efficiency, én de besparingen daadwerkelijk ingezet voor sluitende exploitatie.

Financiële sturing op basis van integrale besluitvorming

Om een integraal afgewogen beleidsontwikkeling te garanderen is het belangrijk om zowel bestuurlijk als ambtelijk een zelf opgelegde discipline te handhaven.

Het gaat dan om twee dingen:

- Een gelijkmatige, voorspelbare financiële ontwikkeling omdat onzekerheid op dit punt tot bestuurlijke onrust leidt en direct de bestuurlijke aandacht afleidt van waar het werkelijk inhoudelijk om gaat.
- Beperking van tussentijdse beleidswijziging vooral met significante financiële impact. Het risico wordt dan groot dat tot verkeerde/onnodige beleidswijzigingen wordt besloten.

Dat stelt ons als bestuur ook voor de nodige uitdagingen. Enerzijds dat we accepteren dat:

- 100% controle niet mogelijk is
- inschattingen verkeerd kunnen zijn

Anderzijds dat we vóóraf spelregels afspreken, vastgesteld in de begrotingsdoctrine.

Tussentijds bijsturen van inhoudelijk beleid zonder financiële consequenties is altijd mogelijk. Tussentijdse voorstellen met financiële consequenties, die per definitie dus niet integraal kunnen worden afgewogen met andere beleidsontwikkelingen, moeten zoveel mogelijk worden vermeden.

Op basis van deze discipline moet tussentijdse besluitvorming over ontwikkelingen met financiële en/of capaciteitsgevolgen voldoen aan twee O's: Onvermijdelijk en Onuitstelbaar. Alle andere voorstellen met structurele financiële en of capaciteitsgevolgen worden opgespaard tot de volgende begroting zodat een meerjarige integrale afweging mogelijk blijft.

Begrotingsdoctrine

In de financiële verordening is opgenomen dat de raad deze spelregels vastlegt in een begrotingsdoctrine of begrotingsnorm opgenomen. Voor deze nieuwe raadsperiode stellen we voor om de doctrine te actualiseren op het punt van de leningenportefeuille. Het eerder in de begroting 2016 verwachte maximum zal niet worden gehaald. In het coalitieprogramma is verdere afbouw opgenomen. Dit kan in de doctrine worden opgenomen.

Met deze doctrine stelt de raad vooraf kaders om te bepalen wat er moet gebeuren als een bepaalde financiële situatie zich voordoet.

1. We stellen voor de komende vier jaar als begrotingsdoctrine te hanteren:
2. De begroting moet elk jaar structureel sluitend zijn gedurende de gehele periode (vier jaar).
3. Overschotten terug naar algemene reserve.
4. Verwachte tekorten of overschotten binnen programma oplossen. Gedurende het jaar wordt een verwacht begrotingsoverschot of -tekort niet tussen programma's gecompenseerd om te voorkomen dat er onnodig en/of verkeerd wordt bijgestuurd op strategisch belangrijke onderwerpen. Voorstellen voor resultaatbestemming moeten al bij de 2^e berap worden gedaan.
5. Tussentijdse voorstellen (zoals eerder bij de P&C cyclus inhoudelijk toegelicht) kunnen alleen op basis van de twee O's (onuitstelbaar en onvermijdelijk).
6. De algemene reserve moet voldoende blijven voor dekking van het benodigde weerstandsvermogen.
7. De totale schuldenlast wordt geleidelijk afgebouwd tot € 110 miljoen eind 2022 om het langjarige renterisico binnen de begroting te beperken.
8. Investerings op basis van meerjarenraming.

Technische uitgangspunten

De begroting is op de volgende punten als volgt doorgerekend:

- **Loonontwikkeling**
De basis voor 2018 is de CAO die in augustus 2017 is ingegaan. Deze loopt tot 1 jan. 2019. Er is dus nog geen nieuwe CAO voor 2019 e.v. De structurele stijging van de loonkosten is voor 2019 3,84%, namelijk CAO 2,5%, ABP-premie 0,98% en WAO 0,11%, Zvw 0,25%.
- **Prijzontwikkeling**
De budgetten en subsidies zijn bijgesteld naar het verwachte prijsniveau 2019.
- **Geen meerjarige loon- en prijscompensatie**
Voor de begrotingsjaren 2020-2022 gaan we uit van het prijsniveau 2019. Er is dus zowel voor de inkomsten als de uitgaven geen rekening gehouden met verdere loon- en prijsstijging. De beleidsaannamen daarbij is dat dit meerjarig een budgettair neutrale ontwikkeling is.
- **Renteontwikkeling**
Voor de berekening van de kapitaallasten (renteomslag) is uitgegaan van 1,47%. Bij het opmaken van de jaarrekening wordt de renteomslag opnieuw berekend en tot de werkelijke omvang doorbelast aan de producten.
- **Rijksuitkeringen**
De meicirculaire van het Ministerie van Binnenlandse Zaken is bepalend voor de op te nemen raming in de begroting 2019-2022. Voor een beschouwing van de ontwikkeling van de algemene uitkering ten opzichte van de eerdere aannames wordt verwezen naar de "algemene dekkingsmiddelen".
- **Belastingen en tarieven**
De belastingen en tarieven worden jaarlijks trendmatig verhoogd met 3%. De tarieven die gezamenlijk de woonlasten bepalen (riool, afval, OZB) bepalen we zodanig dat de woonlasten maximaal 3% stijgen. Gezien de ontwikkelingen bij riool en afval betekent dit dat de OZB-opbrengsten met 2,33% worden verhoogd.
Voor de rioolheffing (voor beide netto na kwijtschelding) gaan we uit van 100% kostendekkendheid. Voor de afvalstoffenheffing is 100% kostendekkendheid exclusief BTW gehanteerd. De paragraaf Lokale Heffingen geeft een verdere toelichting op de belastingen en leges.

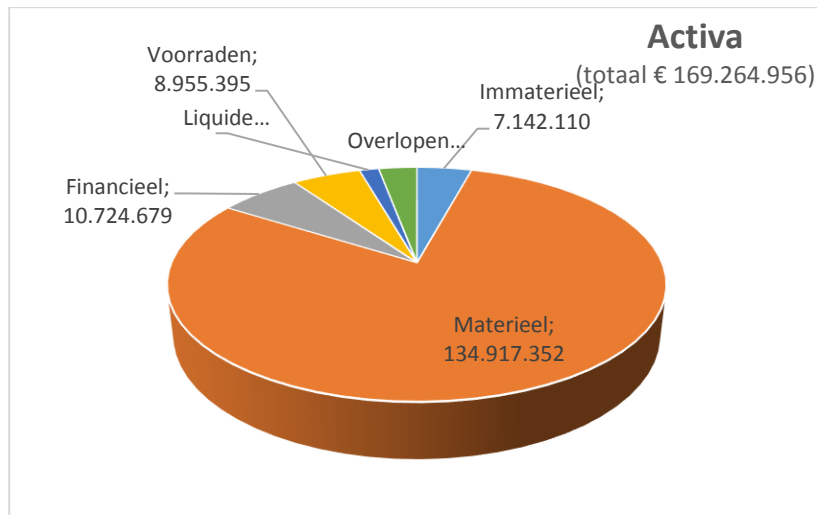
Geprognotiseerde balans

BALANS			
ACTIVA	31-12-2019	31-12-2018	
Vaste activa			
Immaterieel			
Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio	€ 0	€	0
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	€ 6.760.706	€	7.024.266
Kosten van onderzoek en ontwikkeling van een bepaald actief	€ 92.293	€	117.844
Subtotaal immaterieel	€ 6.852.999	€	7.142.110
Materieel			
Investerings met economisch nut:			
- gronden uitgegeven in erfpacht	€ 12.256	€	12.256
- Investerings economisch nut, dekking via diverse heffingen:	€ 51.833.178	€	48.793.030
- overige investeringen met economisch nut	€ 49.344.253	€	50.529.105
Investerings met maatschappelijk nut < 2017	€ 31.514.162	€	33.191.683
Investerings met maatschappelijk nut vanaf 2017	€ 6.516.782	€	2.391.278
Subtotaal materieel	€ 139.220.631	€	134.917.352
Financieel			
Kapitaalverstrekkingen aan:			
1. Deelnemingen	€ 274.955	€	274.955
2. Gemeenschappelijke regelingen	€ 0	€	0
3. Overige verbonden partijen	€ 3.750	€	3.750
Leningen aan:			
1. Openbare lichamen als bedoeld in art. 1 ond. A. wet Fido	€ 0	€	0
2. Woningbouwcorporaties	€ 0	€	0
3. Deelnemingen	€ 0	€	0
4. Overige verbonden partijen	€ 0	€	0
Overige langlopende leningen	€ 10.476.107	€	10.445.974
Uitzettingen in 's Rijks schatkist > 1 jaar	€ 0	€	0
Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier > 1 jaar	€ 0	€	0
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd > 1 jaar	€ 0	€	0
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	€ 0	€	0
Subtotaal financieel	€ 10.754.812	€	10.724.679
Totaal vaste activa	€ 156.828.442	€	152.784.141
Vlottende activa			
Voorraden			
Grond- en hulpstoffen gespecificeerd naar:			
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	€ 7.783.501	€	8.955.395
Subtotaal voorraden	€ 7.783.501	€	8.955.395
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar			
Vorderingen op openbare lichamen	€ 200.000		200.000
Verstrekke kasgeldleningen aan Openbare lichamen	€ 0	€	0
Overige verstrekke kasgeldleningen	€ 0	€	0
Uitzettingen in 's Rijks schatkist < 1 jaar	€ 0	€	0
Rekening-courant verhoudingen met het Rijk	€ 0	€	0
Rekening-courant verhoudingen met niet-financiële instellingen	€ 0	€	0
Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier < 1 jaar	€ 0	€	0
Overige vorderingen	€ 2.000.000	€	2.000.000
Overige uitzettingen	€ 0	€	0
Subtotaal uitzettingen	€ 2.200.000	€	2.525.419
Liquide middelen			
Kas- banksaldi	€ 0	€	0
Overlopende activa	€ 5.000.000	€	5.000.000
Totaal vlottende activa	€ 14.983.501	€	16.480.814
Totaal generaal	€ 171.811.943	€	169.264.956

BALANS

PASSIVA	31-12-2019	31-12-2018
Vaste passiva		
Eigen vermogen		
Algemene reserves	€ 18.265.195	€ 20.342.638
Bestemmingsreserves	€ 1.962.449	€ 3.454.534
Resultaat jaarrekening	€ 0	€ 0
Subtotaal eigen vermogen	€ 20.227.644	€ 23.797.172
Vorzieningen		
Vorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	€ 6.614.567	€ 7.055.160
Onderhoudsegalisatievoorzieningen	€ 0	€ 0
Door derden bekleemde middelen met specifieke aanwendingsrichting	€ 1.139.727	€ 1.214.188
Subtotaal voorzieningen	€ 7.754.294	€ 8.269.348
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer		
Obligatieleningen	€ 0	€ 0
Onderhandse leningen van:		
1. Binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	€ 0	€ 0
2. Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	€ 118.123.702	€ 116.527.724
3. Binnenlandse bedrijven	€ 0	€ 0
4. Openbare lichamen als bedoeld in art.1 ond. A wet Fido	€ 0	€ 0
5. Overige binnenlandse sectoren	€ 0	€ 0
6. Buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige	€ 0	€ 0
Waarborgsommen	€ 33.500	€ 33.546
Subtotaal vaste schulden	€ 118.157.202	€ 116.561.270
Totaal vaste passiva	€ 146.139.140	€ 148.627.791
Vlottende passiva		
Netto-vlottende schulden met rentetypische looptijd korter dan één jaar		
Kasgeld	€ 8.000.000	€ 6.800.000
Banksaldi	€ 1.172.803	€ 1.437.165
Overige schulden	€ 4.000.000	€ 2.400.000
Subtotaal netto-vlottende schulden	€ 13.172.803	€ 10.637.165
Overlopende passiva	€ 12.500.000	€ 10.000.000
Totaal vlottende passiva	€ 25.672.803	€ 20.637.165
Totaal generaal	€ 171.811.943	€ 169.264.956
Gewaarborgde geldleningen	€ 86.000.000	€ 86.000.000

Toelichting op de balans

De activa bestaan uit vaste en vlottende activa.

Vaste activa bestaan uit de bezittingen van de gemeente die zij langdurig gebruikt voor haar bedrijfsvoering. Deze bestaan uit de (im)materiële vaste activa en financiële vaste activa. De vlottende activa zijn bezittingen met een looptijd korter dan 1 jaar en bestaan uit de voorraden, vlottende vorderingen, liquide middelen en overlopende activa.

a. (Im)materiële vaste activa

Dit betreft voornamelijk materiele vaste activa die bestaan uit investeringen met economisch of maatschappelijk nut.

- In erfpacht gegeven gronden worden gewaardeerd tegen uitgifteprijs
- Investerings met economisch nut zijn gewaardeerd ten verkrijging- of vervaardigingprijs.
- Investerings met maatschappelijk nut zijn gewaardeerd ten verkrijging- of vervaardigingprijs. Reserves en specifieke investeringsbijdragen mogen in mindering worden gebracht. Op het saldo wordt afgeschreven, waarbij vervroegd afschrijven is toegestaan.
- Activa met een verkrijgprijs minder dan € 10.000 worden niet geactiveerd, uitgezonderd gronden en terreinen.
- Bijdragen aan activa in eigendom van derden.
- De afschrijvingstermijnen zijn te vinden onder bijlage I.

Immateriële vaste activa (IVA) betreft vaste activa die niet stoffelijk van aard zijn en tevens niet onder de financiële vaste activa worden begrepen. Dit betreft voornamelijk kosten van onderzoek en ontwikkelingen (afschrijvingstermijn maximaal 5 jaar).

b. Financiële vaste activa

Financiële vaste activa (FVA) betreffen:

- Verstrekte langlopende geldleningen met een maatschappelijke bestemming.
- Verstrekte hypotheekleningen aan eigen personeel (sinds 2009 niet meer toegestaan).
- Aandelen in gemeenschappelijke regelingen, deelnemingen en effecten.

c. Voorraden

De voorraden bestaan vanaf 2016 uit bouwgronden in exploitatie. De niet in exploitatie genomen bouwgronden (Nieg) zijn per 1 januari 2016 komen te vervallen. De gronden die voorheen onder deze categorie vielen, zijn nu opgenomen op de balans onder de materiële vaste activa, mits er geen korte termijn ontwikkeling is te verwachten.

d. Vlottende vorderingen (uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar)

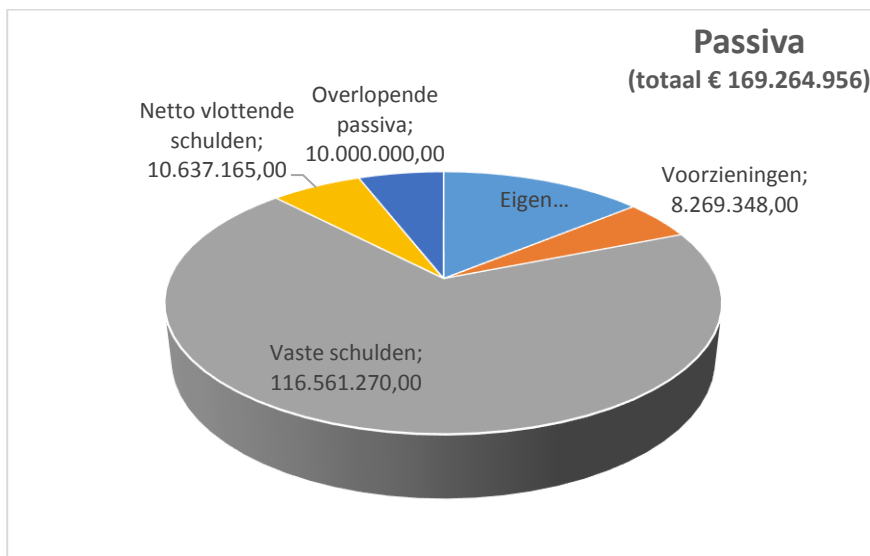
Dit betreft vorderingen op openbare lichamen, debiteuren, crediteuren en uitzettingen in de schatkist. De uitzettingen in de schatkist worden per kwartaal vastgesteld.

e. Liquide middelen

Dit betreft onze banksaldi bij de banken, waaronder BNG, Rabobank en interne kas (balie burgerzaken).

f. Overlopende activa

Hieronder worden gerekend de nog te ontvangen bedragen, vooruitbetaalde bedragen en de overige overlopende activa.

De passiva bestaan uit vaste en vlottende passiva.

Vaste passiva zijn het lang vermogen waarmee de bezittingen zijn gefinancierd, bestaande uit het eigen vermogen (algemene reserve en bestemmingsreserves) en het vreemd vermogen (voorzieningen en vaste schulden). Vlottende passiva bestaan uit de kortlopende vorderingen, namelijk de netto vlottende schulden en overlopende passiva.

a. Eigen vermogen: algemene reserve en bestemmingsreserves

De algemene reserve is bedoeld om mogelijke risico's en fluctuaties in de exploitatie op te kunnen vangen. Het is een vermogensbestanddeel dat bedrijfseconomisch gezien vrij opneembaar is. De bestemmingsreserves zijn door de raad vastgesteld. Hier zijn specifieke bestemmingen aan gegeven.

b. Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor kosten die al voorzien worden, maar waarvan de kosten in de komende jaren komen, dan wel per jaar sterk fluctueren (egalisatie).

c. Vaste schulden

Dit zijn de schulden met een looptijd van één jaar of langer. De langlopende leningen.

d. Vlottende schulden

De vlottende schulden zijn schulden met een looptijd korter dan een jaar. Bijvoorbeeld de saldi bij diverse banken en kasgeldleningen.

e. Overlopende passiva

Hieronder worden bijvoorbeeld gerekend de nog te betalen bedragen, van derden verkregen middelen en vooruit ontvangen bedragen.

Bijlagen

Bijlage A: Kernegegevens

Kernegegevens per 1 januari 2018	Werkelijk 2017	Raming 2018	Raming 2019
Sociaal:			
Uitkeringsgerechtigden:			
IAOW	58	51	58
IAOZ	9	9	9
WWB	631	610	631
Totaal	698	670	698
Leerlingen in het voortgezet onderwijs:	2.381	2.263	2.150
Inwoners:			
Totaal	39.568	39.465	39.420
< 18 jaar *	nvt	nvt	7.471
< 20 jaar *	8.640	8.489	nvt
18-64 jaar *	nvt	nvt	22.822
20-64 jaar *	22.154	22.028	nvt
> 64 jaar	8.774	8.948	9.127
Fysiek:			
Oppervlaktes:			
Oppervlakte (ha)	13.607.000	13.608.000	13.607.000
waarvan - openbaar groen, zonder bermen	1.388.000	1.388.000	1.388.000
binnenwater	189.000	187.000	189.000
Aantal m² gazon:	811.639	811.639	811.639
Aantal bomen:	35.572	35.572	35.572
Aantal lichtpunten:	7.612	7.612	7.612
Wegen, fiets- en voetpaden:			
Aantal m ² wegen met een asfaltverharding	1.820.500	1.820.500	1.820.500
Aantal m ² wegen met een elementverharding	453.700	453.700	453.700
Aantal m ² parkeren met asfaltverharding	13.400	13.400	13.400
Aantal m ² parkeren met elementverharding	157.500	157.500	157.500
Aantal m ² trottoir/voetpad met asfaltverharding	3.600	3.600	3.600
Aantal m ² trottoir/voetpad elementverharding	359.700	359.700	359.700
Aantal m ² fietspad met asfaltverharding	114.500	114.500	114.500
Aantal m ² fietspad met elementverharding	14.900	14.900	14.900
Aantal m ² semi-verharde paden + zandwegen	119.100	119.100	119.100
Kunstwerken:			
Aantal betonnen bruggen	31	31	31
Aantal houten bruggen	13	13	13
Aantal stalen bruggen	3	3	3
Aantal m1 stalen damwand	900	900	900
Aantal m1 aanlegsteiger	12	12	12
Fontein, waterelementen en vijvers (stuks)	5	5	5

Kunst in de openbare ruimte:			
Reguliere kunst (stuks)	35	35	35
Herdenkingsmonumenten (stuks)	13	13	13
Riolering:			
Aantal km riolering -gemengd	154	154	154
Aantal km riolering -vuilwater	29	29	29
Aantal km riolering -hemelwater	40	40	40
Aantal vuilwateroverstorten	2	23	2
Aantal verbeterd gescheiden overstorten	13	13	13
Aantal bergbezinkbassins	19	19	19
Aantal rioolgemaal	37	37	37
Aantal km persleiding (gemalen)	21	21	21
Aantal pompunits buitengebied	987	987	987
Aantal km persleiding (pompunits)	177	177	177
Aantal IBA's	16	16	16
Aantal straatkolken	15.000	15.000	15.000
Aantal rioolaansluitingen	17.500	17.500	17.500
Aantal woonruimten:	17.225	17.278	17.308
Aantal kernen:	11	11	11
Waarvan groter dan 500 adressen	3	3	3

* Vanaf 2019 wordt het inwonersaantal weergegeven vanaf 18 jaar ipv 20 jaar

Bijlage B: Investeringslijst

INVESTERINGEN 2019-2022			2019	2020	2021	2022	
Beschikbare investeringsruimte x1.000			3.000	6.700	5.900	4.700	Vanuit het coalitieprogramma is er over 4 jaar € 13.5 mln nieuwe investeringsruimte. Gezamenlijk met de al vastgestelde investeringen ad € 6.8 mln uit de programmabegroting 2018-2021 betekent dit dat er in totaal € 20.3 mln beschikbaar is.
1		Herstructurering Vogelbuurt	650	650	650		vanuit programmabegroting 2018-2021
1		Vervanging voertuigen buitendienst	274	274	274	138	vanuit programmabegroting 2018-2021
1		Openbare ruimte MMP Gendringen	50	350	381		vanuit programmabegroting 2018-2021, wordt 1 jaar doorgeschoven, inclusief projectleider Gendringen (motie raad)
1		Fietspaden	330				vanuit programmabegroting 2018-2021
1		Rotonde N817- t Goor	452				vanuit programmabegroting 2018-2021
1		Fietsbrug Hogebrug Ulft Noord		500			Betreft noodzakelijke vervanging; nieuw
1		Gravenpad		185			Betreft noodzakelijke vervanging; nieuw
1		Speeltoestellen	30				Betreft noodzakelijke vervanging; nieuw
1		Infrastructuur en fietspaden		155	750	750	Wegreconstructies en fietspaden.
1		Fietspaden	157				Betreft realisatie fietsvoorziening Varsseveld, Zelhemseweg
1		Fietspaden		150			Betreft realisatie vrijliggend fietspad in relatie met opheffen en beveiligen van een overweg in Terborg, Varsseveldseweg.
1		Fietspaden	215				In 2018 is voor het realiseren van een nieuw fietspad tussen Ulft en het Almendecollege een bedrag van 290.000 ter beschikking gesteld. Naar aanleiding van inspraak van omwonenden en overleg met de grondeigenaar, wordt een verbeterd tracé uitgewerkt dat voorziet in een volledig vrijliggend fietspad tussen de weg Over de IJssel en de schoollocatie. De kosten hiervan worden geraamd op 505.000. Hiervoor is dus een extra investering ad 215.000 benodigd.
1		Fietspaden	73				Betreft realisatie fietspad Heelweg Oost-/West
3	Leven lang leren	Primair onderwijs Gendringen	100	700			Conform programmabegroting 2018-2021 (een deel van het budget is 1 jaar doorgeschoven).
4		Meubilair brandweerkazernes Silvolde en Gendringen (2019)	20				Op advies van de veiligheidsregio moet het meubilair van de brandweerkazernes in Silvolde en Gendringen worden vervangen
Revoluerende leningen							
1	Duurzaamheid	Oprichten lokaal energie-fonds voor lokale energieprojecten.		1.200			In samenwerking met partners oprichten van een lokaal energiefonds om andere vormen van energie-opwekking te realiseren, conform coalitieprogramma en speerpunt raad (duurzaamheid). Het geld voor het fonds wordt in delen gestort in het regionale fonds.
3	Flexibel wonen op maat	Duurzaamheids-, blijvers-, klus-, en startersleningen ('19-'22)	500	1.000	1.000	500	Vanuit de programmabegroting 2018-2021 is er nog 1.5 mln beschikbaar voor de duurzaamheidsleningen. Daarnaast wordt dit budget opgehoogd met 1.5 mln. Er wordt onderzocht of het alle leningen onder één leningtype kan komen; voor combinatie/verbreding van de duurzaamheidslening, blijverslening, starterslening en kluslening conform coalitieprogramma. Dit betreft revolverende leningen, dit betekent dat we het geld weer terugkrijgen en dat dit over langere termijn niet drukt op onze leningenportefeuille.
Totaal investeringen*			2.851	5.164	3.055	1.388	
Resultaat investeringen			150	1.537	2.846	3.312	Totaal 7.8 mln nog te besteden

3	Leven lang leren	Huisvesting primair onderwijs		pm	pm	pm	Op basis van de concrete en vastgestelde plannen voor het primair onderwijs, wordt de benodigde investeringsruimte verwerkt in de voorjaarsnota's/programmabegrotingen.
---	------------------	-------------------------------	--	----	----	----	---

Riolering* x1.000			2019	2020	2021	2022	Toelichting
1		Aanpassingen aan mechanische riolering	419	419	419	419	Conform Gemeentelijk RioleringsPlan (GRP) 2017-2020.
1		Reconstructies wegen nav weginspecties/rioolvervanging	250	250	250	250	Conform Gemeentelijk RioleringsPlan (GRP) 2017-2020.
1		Riolering vervanging vrijvalriolering	1.543	1.543	1.543	1.543	Conform Gemeentelijk RioleringsPlan (GRP) 2017-2020.
Totaal investeringen*			2.212	2.212	2.212	2.212	

* De hieruit voortvloeiende kapitaallasten zijn verwerkt in de begroting.

Bijlage C: Reserves en voorzieningen

FCL	Omschrijving	Saldo 31-12-2018	perc. rente	in 2019 toevoeging rente	mutaties in 2019 toevoegingen	mutaties in 2019 onttrekkingen	Saldo 31-12-2019
	Reserves						
	<i>A. Algemene reserve</i>						
79800101	Algemene reserve	20.342.638	0%	-	990.000	3.067.443	18.265.195
	<i>B. Overige bestemmingsreserves</i>						
79802123	Reserve onderhoud openbaar groen	0	0%	-			0
79802139	Reserve begraafrechten	218.398	0%	-		2.977	215.421
79802141	Reserve Cultuurduster	145.052	0%	-		125.000	20.052
79802152	Reserve Opleiding en ontwikkeling personeel	12.780	0%	-		12.780	0
79802158	Reserve uitgestelde raadsbesluiten	66.642	0%	-			66.642
79802162	Reserve veranderkapitaal	0	0%	-			0
79802163	reserve vereveningsfonds DRU	0	0%	-			0
79802166	Reserve PMO en risicoinventarisatie	27.195	0%	-		27.195	0
79802167	Reserve Sociaal veranderagenda	0	0%	-			0
79802169	Reserve gemeentelijke objecten	1.058.806	0%	-	285.833	125.000	1.219.639
79802171	Reserve Sociaal Domein	1.499.777	0%	-		1.427.528	72.249
79802176	Reserve huisvesting onderwijsgebouwen	351.803	0%	-	16.643		368.446
79802177	Reserve Klijnsmagelden	0	0%	-			0
79802178	Reserve breedband buitengebied Achterhoek	74.081	0%	-		74.081	-
79802179	Reserve wegen en verlichting	0	0%	-			0
	<i>Totaal overige bestemmingsreserves</i>	<i>3.454.534</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>302.476</i>	<i>1.794.561</i>	<i>1.962.449</i>
	totaal bestemmingsreserves	3.454.533		-			1.962.448
	Totaal reserves	23.797.172		-	1.292.476	4.862.004	20.227.644
	Voorzieningen						
FCL	Omschrijving	Saldo 31-12-2018	perc. rente	in 2019 toevoeging rente	mutaties in 2019 toevoegingen	mutaties in 2019 onttrekkingen	Saldo 31-12-2019
	<i>Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's</i>						
79500102	Voorziening wachtgeldverplichting vm personeel	62.535	0%			14.432	48.103
79500103	Voorziening wachtgeldverplichting vm wethouders	3.865.152	0%			116.293	3.748.859
79500104	Voorziening wachtgeldverplichting vm bestuur	1.505.376	0%			309.868	1.195.508
79500016	Voorziening verlies regionaal bedrijventerrein A 18	1.622.097	0%				1.622.097
	<i>Totaal</i>	<i>7.055.160</i>		<i>-</i>	<i>-</i>	<i>440.593</i>	<i>6.614.567</i>
	<i>Onderhoudsegalisatievoorzieningen</i>						
	geen voorzieningen aanwezig						
	<i>Door derden beklemde middelen met specifiek aanwending</i>						
79501104	Bufferfonds riolering	1.214.188			4.147.500	4.221.961	1.139.727
	<i>Totaal</i>	<i>1.214.188</i>		<i>-</i>	<i>4.147.500</i>	<i>4.221.961</i>	<i>1.139.727</i>
	Totaal voorzieningen	8.269.348		-	4.147.500	4.662.554	7.754.294
	Totaal reserves en voorzieningen	32.066.520		-	5.439.976	9.524.558	27.981.938

FCL	Omschrijving	Saldo 31-12-2019	perc. rente	in 2020 toevoeging rente	mutaties in 2020 toevoegingen	mutaties in 2020 onttrekkingen	Saldo 31-12-2020
	Reserves						
	<i>A. Algemene reserve</i>						
79800101	Algemene reserve	18.265.195	0%	-	895.000	100.000	19.060.195
	<i>B. Overige bestemmingsreserves</i>						
79802123	Reserve onderhoud openbaar groen	0	0%	-			0
79802139	Reserve begraafrechten	215.421	0%	-		27.872	187.549
79802141	Reserve Cultuurcluster	20.052	0%	-		20.052	0
79802152	Reserve Opleiding en ontwikkeling personeel	0	0%	-			0
79802158	Reserve uitgestelde raadsbesluiten	66.642	0%	-			66.642
79802162	Reserve veranderkapitaal	0	0%	-			0
79802163	reserve vereveningfonds DRU	0	0%	-			0
79802166	Reserve PMO en risicoinventarisatie	0	0%	-			0
79802167	Reserve Sociaal veranderagenda	0	0%	-			0
79802169	Reserve gemeentelijke objecten	1.219.639	0%	-	285.833	125.000	1.380.472
79802171	Reserve Sociaal Domein	72.249	0%	-		72.249	0
79802176	Reserve huisvesting onderwijsgebouwen	368.446	0%	-	16.643		385.089
79802177	Reserve Klijnsmagelden	0	0%	-			0
79802178	Reserve breedband buitengebied Achterhoek	-	0%	-			-
79802179	Reserve wegen en verlichting	0	0%	-			0
	<i>Totaal overige bestemmingsreserves</i>	<i>1.962.449</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>302.476</i>	<i>245.173</i>	<i>2.019.752</i>
	totaal bestemmingsreserves	1.962.448		-			2.019.751
	Totaal reserves	20.227.644		-	1.197.476	345.173	21.079.947
	Voorzieningen						
FCL	Omschrijving	Saldo 31-12-2019	perc. rente	in 2020 toevoeging rente	mutaties in 2020 toevoegingen	mutaties in 2020 onttrekkingen	Saldo 31-12-2020
	<i>Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's</i>						
79500102	Voorziening wachtgeldverplichting vm personeel	48.103	0%			14.432	33.671
79500103	Voorziening wachtgeldverplichting vm wethouders	3.748.859	0%			116.293	3.632.566
79500104	Voorziening wachtgeldverplichting vm bestuur	1.195.508	0%			310.205	885.303
79500016	Voorziening verlies regionaal bedrijventerrein A 18	1.622.097	0%				1.622.097
	<i>Totaal</i>	<i>6.614.567</i>		<i>-</i>	<i>-</i>	<i>440.930</i>	<i>6.173.637</i>
	<i>Onderhoudsegalisatievoorzieningen</i>						
	geen voorzieningen aanwezig						
	<i>Door derden bekleemde middelen met specifiek aanwending</i>						
79501104	Bufferfonds riolering	1.139.727			4.271.925	4.836.538	575.114
	<i>Totaal</i>	<i>1.139.727</i>		<i>-</i>	<i>4.271.925</i>	<i>4.836.538</i>	<i>575.114</i>
	Totaal voorzieningen	7.754.294		-	4.271.925	5.277.468	6.748.750
	Totaal reserves en voorzieningen	27.981.938		-	5.469.401	5.622.641	27.828.698

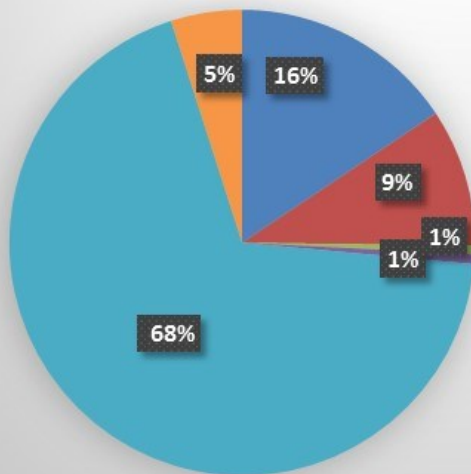
FCL	Omschrijving	Saldo 31-12-2020	perc. rente	in 2021 toevoeging rente	mutaties in 2021 toevoegingen	mutaties in 2021 onttrekkingen	Saldo 31-12-2021
	Reserves						
	<i>A. Algemene reserve</i>						
79800101	Algemene reserve	19.060.195	0%	-	965.000	100.000	19.925.195
	<i>B. Overige bestemmingsreserves</i>						
79802123	Reserve onderhoud openbaar groen	0	0%	-			0
79802139	Reserve begraafrechten	187.549	0%	-		27.767	159.782
79802141	Reserve Cultuurcluster	0	0%	-			0
79802152	Reserve Opleiding en ontwikkeling personeel	0	0%	-			0
79802158	Reserve uitgestelde raadsbesluiten	66.642	0%	-			66.642
79802162	Reserve veranderkapitaal	0	0%	-			0
79802163	reserve vereveningsfonds DRU	0	0%	-			0
79802166	Reserve PMO en risicoinventarisatie	0	0%	-			0
79802167	Reserve Sociaal veranderagenda	0	0%	-			0
79802169	Reserve gemeentelijke objecten	1.380.472	0%	-	285.833	125.000	1.541.305
79802171	Reserve Sociaal Domein	0	0%	-			0
79802176	Reserve huisvesting onderwijsgebouwen	385.089	0%	-	16.643		401.732
79802177	Reserve Klijnsmagelden	0	0%	-			0
79802178	Reserve breedband buitengebied Achterhoek	-	0%	-			-
79802179	Reserve wegen en verlichting	0	0%	-			0
	<i>Totaal overige bestemmingsreserves</i>	<i>2.019.752</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>302.476</i>	<i>152.767</i>	<i>2.169.461</i>
	totaal bestemmingsreserves	2.019.751		-			2.169.460
	Totaal reserves	21.079.947		-	1.267.476	252.767	22.094.656
	Voorzieningen						
FCL	Omschrijving	Saldo 31-12-2020	perc. rente	in 2021 toevoeging rente	mutaties in 2021 toevoegingen	mutaties in 2021 onttrekkingen	Saldo 31-12-2021
	Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's						
79500102	Voorziening wachtgeldverplichting vm personeel	33.671	0%			14.432	19.239
79500103	Voorziening wachtgeldverplichting vm wethouders	3.632.566	0%			116.293	3.516.273
79500104	Voorziening wachtgeldverplichting vm bestuur	885.303	0%			284.399	600.904
79500016	Voorziening verlies regionaal bedrijventerrein A 18	1.622.097	0%				1.622.097
	<i>Totaal</i>	<i>6.173.637</i>		<i>-</i>	<i>-</i>	<i>415.124</i>	<i>5.758.513</i>
	Onderhoudsegalisatievoorzieningen						
	geen voorzieningen aanwezig						
	Door derden beklemde middelen met specifiek aanwending						
79501104	Bufferfonds riolering	575.114			4.400.083	4.649.957	325.239
	<i>Totaal</i>	<i>575.114</i>		<i>-</i>	<i>4.400.083</i>	<i>4.649.957</i>	<i>325.239</i>
	Totaal voorzieningen	6.748.750		-	4.400.083	5.065.081	6.083.752
	Totaal reserves en voorzieningen	27.828.698		-	5.667.559	5.317.848	28.178.408

FCL	Omschrijving	Saldo 31-12-2021	perc. rente	in 2022 toevoeging rente	mutaties in 2022 toevoegingen	mutaties in 2022 onttrekkingen	Saldo 31-12-2022
	Reserves						
	<i>A. Algemene reserve</i>						
79800101	Algemene reserve	19.925.195	0%	-	820.000	100.000	20.645.195
	<i>B. Overige bestemmingsreserves</i>						
79802123	Reserve onderhoud openbaar groen	0	0%	-			0
79802139	Reserve begraafrechten	159.782	0%	-		27.662	132.120
79802141	Reserve Cultuurcluster	0	0%	-			0
79802152	Reserve Opleiding en ontwikkeling personeel	0	0%	-			0
79802158	Reserve uitgestelde raadsbesluiten	66.642	0%	-			66.642
79802162	Reserve veranderkapitaal	0	0%	-			0
79802163	reserve vereveningfonds DRU	0	0%	-			0
79802166	Reserve PMO en risicoinventarisatie	0	0%	-			0
79802167	Reserve Sociaal veranderagenda	0	0%	-			0
79802169	Reserve gemeentelijke objecten	1.541.305	0%	-	285.833	125.000	1.702.138
79802171	Reserve Sociaal Domein	0	0%	-			0
79802176	Reserve huisvesting onderwijsgebouwen	401.732	0%	-	16.643		418.375
79802177	Reserve Klijnsmagelden	0	0%	-			0
79802178	Reserve breedband buitengebied Achterhoek	-	0%	-			-
79802179	Reserve wegen en verlichting	0	0%	-			0
	<i>Totaal overige bestemmingsreserves</i>	<i>2.169.461</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>302.476</i>	<i>152.662</i>	<i>2.319.275</i>
	totaal bestemmingsreserves	2.169.460		-			2.319.274
	Totaal reserves	22.094.656		-	1.122.476	252.662	22.964.470
	Voorzieningen						
FCL	Omschrijving	Saldo 31-12-2021	perc. rente	in 2022 toevoeging rente	mutaties in 2022 toevoegingen	mutaties in 2022 onttrekkingen	Saldo 31-12-2022
	<i>Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's</i>						
79500102	Voorziening wachtgeldverplichting vm personeel	19.239	0%			14.432	4.807
79500103	Voorziening wachtgeldverplichting vm wethouders	3.516.273	0%			116.293	3.399.980
79500104	Voorziening wachtgeldverplichting vm bestuur	600.904	0%			184.590	416.314
79500016	Voorziening verlies regionaal bedrijventerrein A 18	1.622.097	0%				1.622.097
	<i>Totaal</i>	<i>5.758.513</i>		<i>-</i>	<i>-</i>	<i>315.315</i>	<i>5.443.198</i>
	<i>Onderhoudsegalisatievoorzieningen</i>						
	geen voorzieningen aanwezig						
	<i>Door derden beklemde middelen met specifiek aanwending</i>						
79501104	Bufferfonds riolering	325.239			4.532.085	4.726.405	130.919
	<i>Totaal</i>	<i>325.239</i>		<i>-</i>	<i>4.532.085</i>	<i>4.726.405</i>	<i>130.919</i>
	Totaal voorzieningen	6.083.752		-	4.532.085	5.041.720	5.574.117
	Totaal reserves en voorzieningen	28.178.408		-	5.654.561	5.294.382	28.538.588

Bijlage D: Overzicht in beeld

Gemeentelijke inkomsten 2019 (x € 1.000)

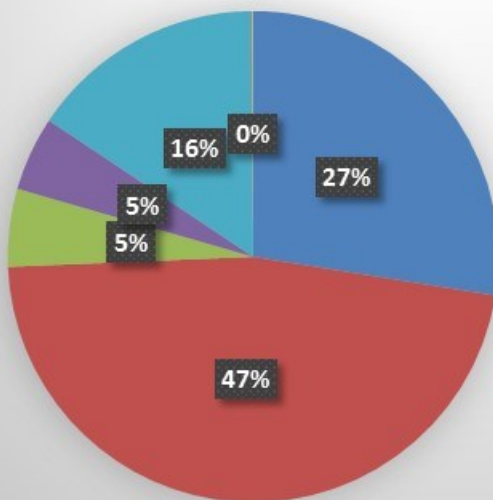
Totaal: € 101.918

- 1. De gemeente waar het goed wonen is € 15.933
- 2. De leefbare gemeente € 9.758
- 3. De werkende gemeente € 610
- 4. De dienstverlenende gemeente € 681
- Algemene dekkingsmiddelen € 69.905
- Bedrijfsvoering € 5.032

Gemeentelijke uitgaven 2019 (x € 1.000)

Totaal: € 101.859

- 1. De gemeente waar het goed wonen is €28.036
- 2. De leefbare gemeente €47.687
- 3. De werkende gemeente €5.223
- 4. De dienstverlenende gemeente €4.990
- Bedrijfsvoering €15.824
- Onvoorzien €99

Bijlage E: Staat van personeelslasten

Staat van personeelslasten (x 1.000)	2019*	2019	2020	2021	2022
gemeenteraad	356	412	412	412	412
college	526	568	568	568	568
griffie	206	202	202	202	202
directie	130	135	135	135	135
kern	1.352	1.882	1.882	1.882	1.882
team contractmanagement	777	923	923	923	923
pool projectleiders	701	379	379	379	379
teamleiders	561				
publieksbalie	1.731	1.367	1.367	1.367	1.367
wijken en beheer	3.136	4.374	4.374	4.374	4.374
zwembaden	70	70	70	70	70
beleid	2.549	2.731	2.731	2.731	2.731
ondersteuning	2.885	3.067	3.067	3.067	3.067
sociaal domein	1.868	2.251	2.251	2.251	2.251
marktgeden	19	19	19	19	19
vacatureruimte	199				
<i>uit programma begroting:**</i>					
organisatieontwikkeling	100				
online communicatie	135				
handhaving	120				
SD zorgnetwerk	105				
SD overname intake stadsbank	67				
	17.593	18.380	18.380	18.380	18.380
Dekking sociaal domein pg 2	-2.057	-2.057	-2.057	-2.057	-2.057
	15.536	16.323	16.323	16.323	16.323
verv. Personeel bij ziekte	100	100	100	100	100
verv. Personeel OR	30	30	30	30	30
verkoop / aankoop verlof	13	13	13	13	13
opleidingen	243	243	243	243	243
flexibele schil	190	190	190	190	190
overwerk buitendienst		30	30	30	30
	16.112	16.929	16.929	16.929	16.929

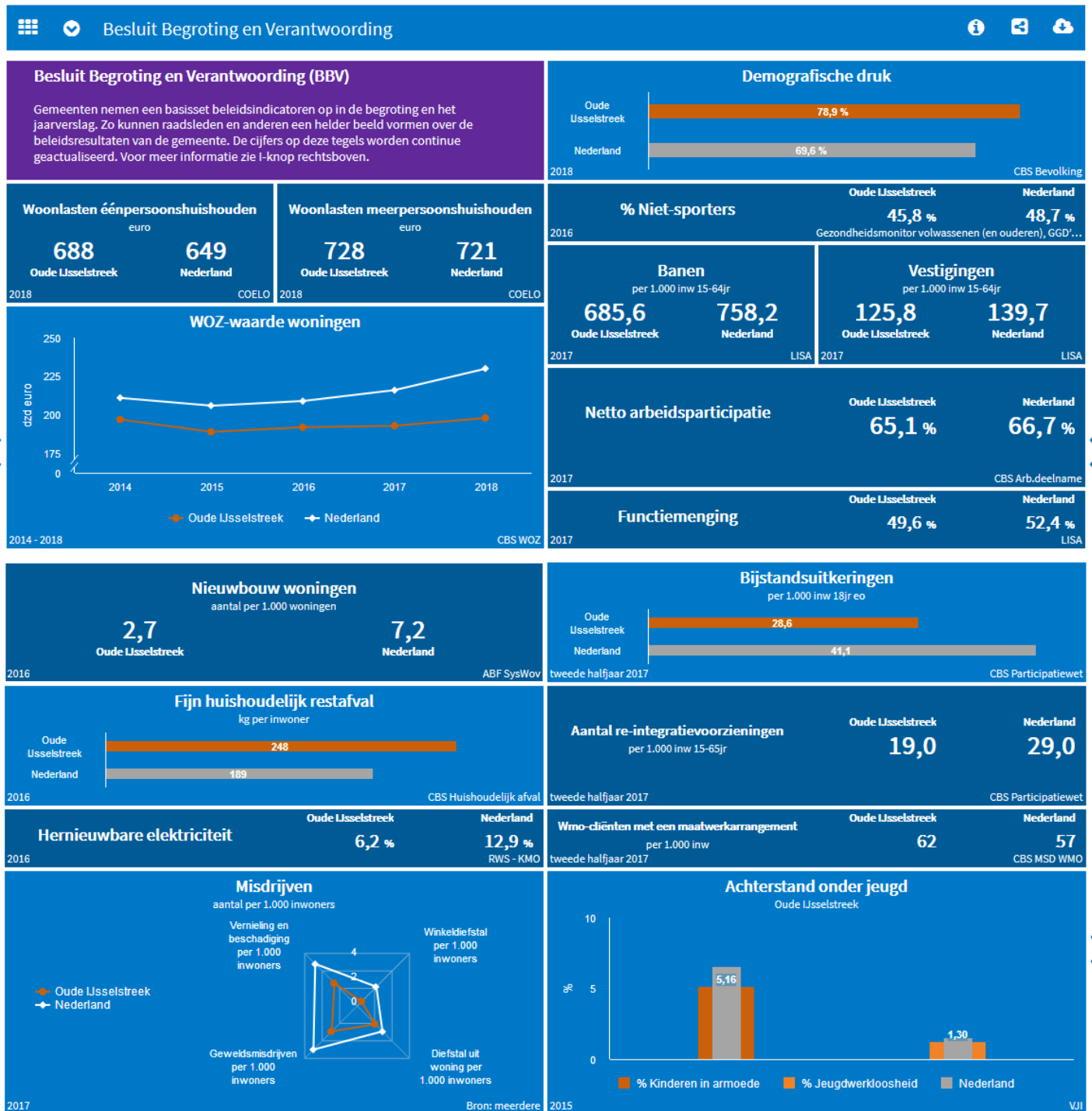
Toelichting:

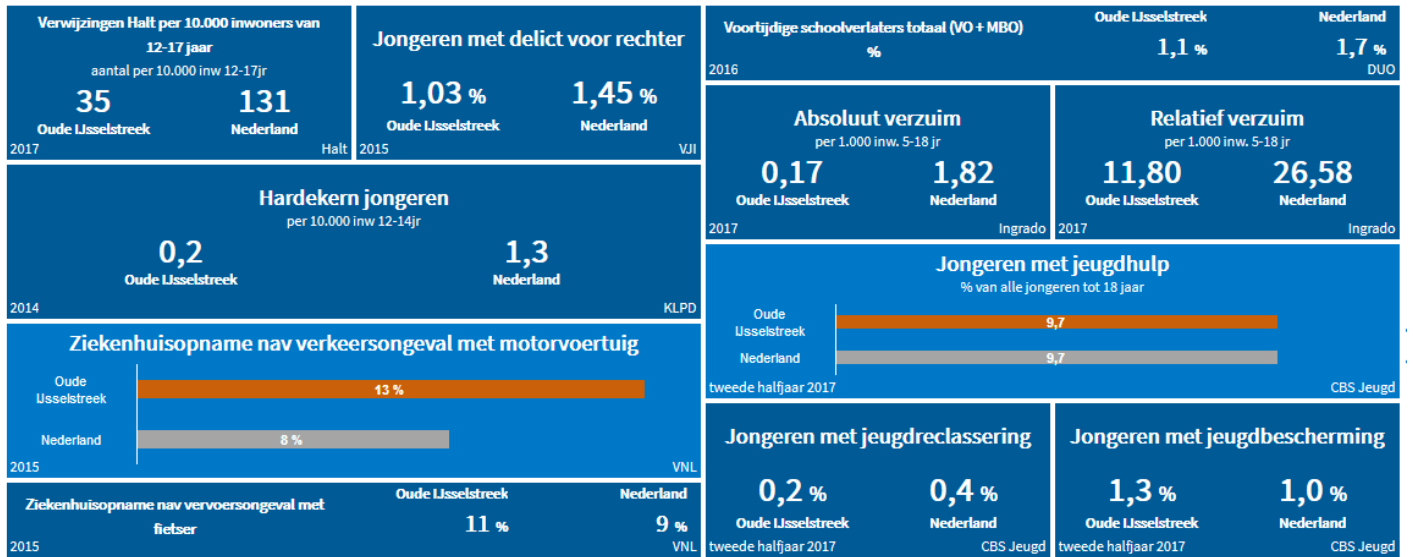
Het verschil tussen de oorspronkelijke raming 2019 en de nieuwe raming ontstaat met name door premiewijzigingen van onder meer pensioenen en een nieuwe CAO.

*2019 uit Programmabegroting 2018 t/m 2020

**Voorgesteld nieuw beleid met effect op de formatie wordt verwerkt na besluitvorming door de raad.

Bijlage F: Indicatoren

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Bijlage G: Overzicht geraamde baten en lasten per taakveld

Overzicht baten en lasten per taakveld (x 1.000)	2018		2019		2020		2021		2022	
	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten
Programma 1										
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	868	1.164	1.171	1.396	1.163	1.158	921	954	916	914
2.1 Verkeer en vervoer	5.634	77	5.668	78	5.932	78	5.985	78	6.032	78
2.2 Parkeren	215	-	280	-	279	-	278	-	275	-
2.5 Openbaar vervoer	85	-	90	-	80	-	80	-	80	-
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	167		156		156		156		156	
5.2 Sportaccommodaties	3.134	931	3.138	1.033	3.141	1.033	3.117	1.033	3.104	1.033
5.4 Musea	162	-	185	-	185	-	185	-	185	-
5.5 Cultureel erfgoed	90	-	90	-	90	-	90	-	90	-
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	3.815	25	3.975	28	4.029	28	4.014	28	3.987	28
7.2 Riolering	7.703	8.358	7.901	8.780	8.435	9.155	8.635	9.366	8.705	9.366
7.3 Afval	2.939	3.572	3.303	3.902	3.303	3.902	3.303	3.902	3.303	3.902
8.1 Ruimtelijke ordening	635	22	558	23	558	23	558	23	557	23
8.2 Grondexploitatie(niet-bedrijventerreinen)	177	240	178	240	178	240	178	240	178	240
8.3 Wonen en bouwen	1.332	437	1.343	454	1.313	454	1.760	344	1.981	344
Totaal Programma 1	26.956	14.826	28.036	15.933	28.842	16.069	29.261	15.967	29.548	15.927
Programma 2										
5.1 Sportbeleid en activering	603	-	585	-	585	-	585	-	585	-
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	1.734	4	1.752	4	1.750	4	1.748	4	1.746	4
5.6 Media	1.029	14	1.021	14	1.021	14	938	14	938	14
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	2.317	90	2.221	70	2.219	70	2.219	70	2.140	70
6.2 Wijkteams	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6.3 Inkomensregelingen	12.158	8.702	11.794	8.702	11.896	8.702	11.873	8.702	11.873	8.702
6.4 Begeleide participatie	4.762	-	5.120	-	4.856	-	4.663	-	4.567	-
6.5 Arbeidsparticipatie	971	-	666	-	683	-	693	-	709	-
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	976	757	986	757	986	757	986	757	986	757
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	10.733	792	14.566	210	10.954	634	10.737	160	10.956	160
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	6.719	-	6.711	-	6.711	-	6.711	-	6.711	-
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	198	-	192	-	192	-	192	-	192	-
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	1.275	-	1.270	-	1.270	-	1.270	-	1.270	-
7.1 Volksgezondheid	753	-	803	-	803	-	803	-	803	-
Totaal Programma 2	44.226	10.359	47.687	9.758	43.926	10.182	43.418	9.708	43.476	9.708

Overzicht baten en lasten per taakveld (x 1.000)	2018		2019		2020		2021		2022	
	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten
Programma 3										
3.1 Economische ontwikkeling	935	-	1.105	-	1.149	-	1.149	-	1.148	-
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	199	20	191	20	191	20	190	20	190	20
3.4 Economische promotie	313		413		313		313		313	
4.1 Openbaar basisonderwijs	665	-	255	-	255	-	255	-	255	-
4.2 Onderwijshuisvesting	1.046	17	1.149	17	1.527	17	1.453	17	1.516	17
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.258	315	2.110	573	2.106	573	2.102	573	2.098	573
Totaal Programma 3	4.415	352	5.223	610	5.541	610	5.462	610	5.520	610
Programma 4										
0.2 Burgerzaken	1.856	644	1.606	397	1.559	458	1.615	458	1.615	458
0.61 OZB woningen	201	50	218	50	218	50	218	50	218	50
0.62 OZB niet-woningen	68		86		86		86		86	
0.64 Belastingen overig	-	6	-	6	-	6	-	6	-	6
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	1.970	52	1.996	52	1.998	52	1.998	52	1.993	52
1.2 Openbare orde en brandweer	193	20	204	20	201	20	206	20	204	20
7.4 Milieubeheer	721	3	754	3	750	3	750	3	750	3
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	129	126	127	151	127	126	127	126	126	126
Totaal Programma 4	5.139	902	4.990	681	4.939	717	4.999	717	4.992	717
Bedrijfsvoering / Overhead / Algemene dekkingsmiddelen										
0.1 Bestuur	1.683	20	1.792	20	1.792	20	1.792	20	1.792	20
0.4 Overhead	10.441	-	11.450	-	11.403	-	11.331	-	11.263	-
0.5 Treasury	183	946	213	1.007	226	1.003	250	1.003	263	1.003
0.61 OZB woningen		5.527		5.693		5.713		5.726		5.726
0.62 OZB niet-woningen		2.395		2.466		2.509		2.512		2.512
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-	57.356	-	60.714	-	61.258	-	61.648	-	61.868
0.8 Overige baten en lasten	102	350	1.175	250	775	200	623	200	525	200
0.9 Vennootschapsbelasting(VpB)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0.10 Mutaties reserves	705	625	1.318	4.589	1.221	221	1.299	128	1.154	128
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur		51		51		51		51		51
3.4 Economische promotie		143		147		147		147		147
Totaal Bedrijfsvoering / Overhead / Algemene dekkingsmiddelen	13.114	67.412	15.948	74.937	15.417	71.122	15.296	71.434	14.998	71.654
Saldo van baten en lasten	93.851	93.851	101.884	101.918	98.665	98.699	98.436	98.435	98.534	98.615

Bijlage H: Verdeling taakvelden over de programma's

Prg	Programma	Tkvlid	Omschrijving taakveld
1	De gemeente waar het goed wonen is	0.3	Beheer overige gebouwen en gronden
		2.1	Verkeer en vervoer
		2.2	Parkeren
		2.5	Openbaar vervoer
		3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur
		5.2	Sportaccommodaties
		5.4	Musea
		5.5	Cultureel erfgoed
		5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie
		7.2	Riolering
		7.3	Afval
		8.1	Ruimtelijke ordening
		8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)
		8.3	Wonen en bouwen
		2	Een leefbare gemeente(sociaal domein)
5.3	Cultuur-presentatie,productie en participatie		
5.6	Media		
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie		
6.2	Wijkteams		
6.3	Inkomensregelingen		
6.4	Begeleide participatie		
6.5	Arbeidsparticipatie		
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)		
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+		
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-		
6.81	Geëscaleerde zorg 18+		
6.82	Geëscaleerde zorg 18-		
7.1	Volksgesondheid		
3	De werkende gemeente		
		3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen
		3.4	Economische promotie
		4.1	Openbaar basisonderwijs
		4.2	Onderhuisvesting
		4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken
4	De werkende gemeente	0.2	Burgerzaken
		0.61	OZB woningen
		0.62	OZB niet woningen
		0.64	Belastingen overig
		1.1	Crisisbeheersing en brandweer
		1.2	Openbare orde en veiligheid
		7.4	Milieubeheer
		7.5	Begraafplaatsen en crematoria
Bedrijfsvoering		0.1	Bestuur
		0.4	Overhead
		0.5	Treasury
		0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds
		0.8	Overige baten en lasten
		0.9	Venootschapbelasting
		0.10	Mutaties reserve
		0.11	Resultaat vd rekening baten en lasten

Bijlage I: Afschrijvingstabel

Investerings met een economisch nut		termijn
Duurzame bedrijfsmiddelen		
<ul style="list-style-type: none"> ICT hard en software 		3
<ul style="list-style-type: none"> ICT telecommunicatieapparatuur en infrastructuur 		5
<ul style="list-style-type: none"> Kantoorinrichting en meubilair 		10
<ul style="list-style-type: none"> Kantoormachines 		5
<ul style="list-style-type: none"> Gereedschappen, instrumenten en kleine werktuigen 		5
Riolering (op basis van gemiddelde levensduur conform gemeentelijke rioleringsplan 2012-2017)		
<ul style="list-style-type: none"> Riolering, bergbezinkvoorzieningen en IBA's (individuele behandeling afvalwater) 		40
<ul style="list-style-type: none"> Herbestrating na rioleringswerken 		20
Terreinen en en gronden		
<ul style="list-style-type: none"> Verwerving gronden 		NIET
Tractiemiddelen (op basis van gemiddelde economische levensduur tractiemiddelen)		
<ul style="list-style-type: none"> Tractoren, vrachtwagens, bestelautos's, pick-up, zoutstrooiers en overige machines en werktuigen 		8
Afvalinzameling		
<ul style="list-style-type: none"> Ondergrondse containers 		20
<ul style="list-style-type: none"> Plastic inzamelingcontainers (mini) 		15
Gebouwen en (sport) accommodaties		
<ul style="list-style-type: none"> Nieuwbouw, bouwkundige aanpassingen en uitbreidingen 		40
<ul style="list-style-type: none"> Nieuwbouw van tijdelijke gebouwen 		10
<ul style="list-style-type: none"> Renovatie en restauratie 		20
<ul style="list-style-type: none"> Technische installaties 		15
<ul style="list-style-type: none"> Hekwerken en terreinafstering 		10
Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut		termijn
Openbaar groen		
<ul style="list-style-type: none"> Duurzame recreatieve voorzieningen (uitkijktoren, rondvaartboot) 		20
<ul style="list-style-type: none"> Herstructurering buitengebied en bossen 		20
<ul style="list-style-type: none"> Plantsoenen, parken en groenstroken, aanleg en renovatie 		15
<ul style="list-style-type: none"> Plantsoenen, parken en groenstroken, meubilair 		10
Speelplaatsen		
<ul style="list-style-type: none"> Aanleg en speelvoorzieningen 		15
Openbaar ruimte		
<ul style="list-style-type: none"> Herstructurering omgeving na aanleiding van (centrum) plannen 		25
Sportparken en terreinen		
<ul style="list-style-type: none"> Atletiekbanen 		15
<ul style="list-style-type: none"> Sportvelden (gras) aanleg en renovatie 		20
<ul style="list-style-type: none"> Sportveld (kunstgras) aanleg en renovatie 		20
Verkeer		
<ul style="list-style-type: none"> Wegen, straten, pleinen en parkeerplaatsen, aanleg en renovatie 		20
<ul style="list-style-type: none"> Recreatieve fietspaden en zandwegen, aanleg en renovatie 		15
<ul style="list-style-type: none"> Verkeersinstallaties, straatmeubilair en overige fysieke maatregelen 		15
<ul style="list-style-type: none"> Bewegwijzering en verkeersborden 		10
<ul style="list-style-type: none"> Openbare verlichting (gemiddelde economische levensduur diverse elementen) 		25
Immateriële activa		termijn
<ul style="list-style-type: none"> Kosten van onderzoek, planvorming en ontwikkeling 		5
<ul style="list-style-type: none"> Bijdragen in activa van derden: deze schrijven we af als ware het onze eigen actief. 		div.